

MONITORING POPULACIJ IZBRANIH CILJNIH VRST NETOPIRJEV V LETIH 2014 in 2015

Prvo delno poročilo

Miklavž na Dravskem polju

oktober 2014

Projekt:

MONITORING POPULACIJ IZBRANIH CILJNIH VRST NETOPIRJEV V LETIH 2014 in 2015

Prvo delno poročilo

Izvajalec:

**Center za kartografijo favne in flore
Antoličičeva 1
SI-2204 Miklavž na Dravskem polju**

Vodja projekta:

Primož Presetnik, univ. dipl. biol.

Naročnik:

**Ministrstvo za okolje in prostor RS
(prej Ministrstvo za kmetijstvo in okolje)
Dunajska 47
SI-1000 Ljubljana**

Datum:
29. 10. 2014

Center za kartografijo favne in flore

Direktor
Mladen Kotarac, univ. dipl. biol.

V PDF dokumentu je ta stran odstranjena

V PDF dokumentu je ta stran odstranjena

SEZNAM DELOVNE SKUPINE

Center za kartografijo favne in flore Antoličičeva 1, SI-2204 Miklavž na Dravskem polju

Primož Presetnik, univ. dipl. biol.

Monika Podgorelec, univ. dipl. biol.

Tea Knapič, univ. dipl. biol.

Ali Šalamun

ZAHVALA

Hvala vsem skrbnikom, ki so nam omogočili pregled jam in stavb ter ostalim, ki so nas spremljali pri pregledih zatočišč, mreženjih ali transektnih popisih: Maja Hodžić, Jasmina Kotnik, Eva Pavlovič, Matjaž Premzl, Aja Zamolo, Simon Zidar.

PRIPOROČEN NAČIN CITIRANJA

Presetnik, P., M. Podgorelec, T. Knapič & A. Šalamun, 2014. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev v letih 2014 in 2015 (Prvo delno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 87 str.; digitalne priloge.

Sestavni del poročila je CD s poročilom v doc in pdf formatu, s podatkovno zbirko v mdb formatu ter slojem pregledanih mest v shp formatu.

KAZALO

SEZNAM DELOVNE SKUPINE.....	2
ZAHVALA	2
PRIPOROČEN NAČIN CITIRANJA	2
KAZALO SLIK.....	8
KAZALO TABEL	9
POVZETEK REZULTATOV DELA V POLETJU 2014	11
1. UVOD	13
2. REZULTATI POPISA CILJNIH VRST NETOPIRJEV V POLETNI IN JESENSKI SEZONI 2014.....	15
2.1. Rezultati pregledov za monitoring predvidenih kotešč in dodatnih možnih kotešč ciljnih vrst netopirjev.....	15
2.1.1. Rezultati monitoringa kotešč ciljnih vrst netopirjev	15
2.2.2. Rezultati popisa možnih kotešč netopirjev	21
2.2. Rezultati mreženj.....	23
2.2.1. Rezultati mreženj na mestih monitoringa.....	23
2.2.2. Rezultati dodatnih mreženj.....	25
2.3. Rezultati transektnih popisov z ultrazvočnimi detektorji.....	25
2.3.1. Rezultati transektnih popisov z ultrazvočnimi detektorji	25
2.3.2. Rezultati dodatnih raziskav z ultrazvočnimi detektorji	27
2.4. Popisni protokoli.....	28
2.5. Podatkovna zbirka	28
3. REZULTATI SVETOVALNEGA DELA DO OKTOBRA 2014	31
3.1. Pregled opravljenega svetovalnega dela.....	31
3.2.1. Svetovanja za zagotavljanje varstva zatočišč netopirjev pri obnovi stavb 2014.....	34
3.2.1.1. Stanje netopirjev in njihovih habitatov na gradu Rihemberk.....	34
3.2.1.2. Svetovanje v povezavi z obnovitvenimi deli za zmanjšanje onesnaženosti zvonika z netopirskim gvanom na cerkvi Imena Marijinega v Goriči vasi (območje Natura 2000 Ribniška dolina)	34
3.2.2. Opozorila o novo zabeleženih problemih varstva zatočišč netopirjev.....	35
3.2.2.1. Uničeno kotešče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Lenart v Mali Ligojni (območje Natura 2000 Ligojna) in predlogi za obnovev kotešča.....	35
3.2.2.2. Uničeno kotešče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Klemen v Rodinah (območje Natura 2000 Rodine) in predlogi za obnovev kotešča.....	37
3.2.2.3. Huda okrnitev oz. uničeno kotešče velikih podkovnjakov v cerkvi sv. Ana v Leskovcu (območje Natura 2000 Ajdovska jama) in predlogi za obnovev kotešča.....	38
3.2.2.4. Uničeno kotešče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Urh na Slančjem vrhu in predlogi za obnovev kotešča.....	38

3.2.2.5. Uničeno kotišče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Janez Krstnik v Oslici in predlogi za obnovitev kotišča.....	39
3.2.2.6. Uničeno kotišče malih podkovnjakov v bivši osnovni šoli v Erzelju	40
3.2.2.7. Uničeno kotišče malih podkovnjakov v hiši Kodreti 9	40
3.2.2.8. Domnevno uničeno kotišče poznih netopirjev v cerkvi sv. Družina v Selih	40
3.2.2.9. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Jernej v Pečeh (območje Natura 2000 Kandrše - Drtiščica) in priporočila za izboljšanje stanja	41
3.2.2.10. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Štefan v Sušici in priporočila za izboljšanje stanja	42
3.2.2.11. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Lucija v Kalu in priporočila za izboljšanje stanja	44
3.2.2.12. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Lambert v Šentlambertu in priporočila za izboljšanje stanja	45
3.2.2.13. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Štefan v Zgornjih Kosezah pri Moravčah (območje Natura 2000 Kandrše - Drtiščica) in priporočila za izboljšanje stanja	46
3.2.2.14. Delna okrnitev in možnost uničenja kotišča vejicatih netopirjev v cerkvi sv. Agata v Dolskem (območje Natura 2000 Dolsko) in priporočila za izboljšanje stanja	47
3.2.2.15. Delna okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sveti Mihael v Pečkih Kandršah (območje Natura 2000 Kandrše - Drtiščica) in priporočila za izboljšanje stanja	48
3.2.2.16. Možno uničenje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Lovrenc v Juršincih (območje Natura 2000 Juršinci).....	49
3.2.2.17. Možno uničenje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi Marijinega vnebovzetja v Apačah ob predvideni obnovi ostrešja	49
3.2.2.18. Možno uničenje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Ladislav v Beltincih	50
3.2.2.19. Možna ogroženost kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Pavel v Stari Oselici	51
3.2.2.20. Možno poslabšano ohranitveno stanje zatočišča dolgokrilih netopirjev v jami Belojača (območje Natura 2000 Boč - Haloze – Donačka gora) in priporočila za izboljšanje stanja	51
3.2.3. Poročanje o preteklih zabeleženih problemih varstva zatočišč netopirjev	53
3.2.3.1. Stanje uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Ana v Gozdu po izvedbi ohranitvenih ukrepov	53
3.2.3.2. Stanje uničenega kotišča netopirjev v cerkvi Marije v nebesa vzete v Marija Dobju	53
3.2.3.3. Nespremenjeno stanje uničenega kotišča v cerkvi sv. Ožbolt v Volčjem potoku.....	53
3.2.3.4. Slabo stanje po poskusu ponovne vzpostavitve uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Gorenji vasi (Natura 2000 Poljanska Sora – Škofja Loka) in dodatna priporočila za izboljšanje stanja	54
3.2.3.5. Nespremenjeno stanje predlaganih ukrepov v uničenem kotišču malih podkovnjakov v cerkvi sv. Petra v Selcih.....	54
3.2.3.6. Stanje kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Duha v Vnanjih Goricah (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)	55
3.2.3.7. Nespremenjeno stanje uničenega kotišča v cerkvi Marijinega vnebovzetja v Črmošnjicah	55
3.2.3.8. Nespremenjeno stanje uničenega kotišče v cerkvi sv. Ilija v Dramljah	55
3.2.3.9. Nespremenjeno stanje okrnjenega kotišča v cerkvi sv. Urh v Kremenici (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)	56
3.2.3.10. Stanje okrnjenega kotišča v cerkvi Marija Vnebovzeta v Marija Reki	56

3.2.3.11. Ponovno poslabšano stanje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Jožef v Dolnjem Suhorju (območje Natura 2000 Dolenji Suhor).....	56
3.2.3.12. Nespremenjeno stanje in ponovna možnost uničenja kotišča v cerkvi sv. Mohor in Fortunat na Turškem vrhu.....	58
3.2.3.13. Nespremenjeno stanje uničenega kotišča navadnih netopirjev in malih podkovnjakov v cerkvi sv. Kozma in Damjan v Krki (območje Natura 2000 Krška jama).....	58
3.2.3.14. Izboljšano stanje uničenega kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Janez Evangelist v Dobljčah (območje Natura 2000 Dobljčica) po izvedbi ohranitvenih ukrepov.....	58
3.2.3.15. Poslabšano stanje na kotišču navadnih netopirjev v cerkvi sv. Ožbolt v Dragovanji vasi.....	59
3.2.3.16. Stanje ponovno vzpostavljenega kotišča južnih podkovnjakov in vejicatih netopirjev v cerkvi sv. Peter in Pavel v Brestanici (območje Natura 2000 Ajdovska jama – Brestanica).....	59
3.2.3.17. Stanje v cerkvi sv. Lovrenc v Žalni po ponovni vzpostavitvi kotišča navadnih netopirjev.....	60
3.2.3.18. Stanje v cerkvi sv. Nikolaj v Podturnu pri Dolenjskih toplicah po ponovni vzpostavitvi kotišča malih podkovnjakov (območje Natura 2000 Kočevsko).....	60
3.2.3.19. Stanje v cerkvi Povišanje svetega Križa v Jurjevici po ponovni vzpostavitvi kotišča malih podkovnjakov in vejicatih netopirjev.....	60
3.2.3.20. Stanje uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Ana v Grahovem ob Bači.....	60
3.2.3.21. Stanje uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi Marijino Ime na Sveti planini.....	61
3.2.3.22. Stanje okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Nikolaj v Šmiklavžu.....	61
3.2.3.23. Stanje uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Andrej v Makolah in predlogi za izboljšanje stanja.....	61
3.2.3.24. Stanje uničenega kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Marjeta v Gorišnici.....	61
3.2.3.25. Okrnitev kotišča navadnih netopirjev v cerkvi Žalostne Matere božje v Breznici (območje Natura 2000 Breznica).....	61
3.2.3.26. Stanje okrnjenega kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Martin v Kobilju.....	62
3.2.3.27. Stanje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Jakob v Dolu pri Hrastniku.....	62
3.2.3.28. Stanje kotišča netopirjev v cerkvi sv. Peter v Vintarjencu (območje Natura 2000 Vintarjec).....	62
3.2.3.29. Stanje na zvoniku cerkve Marijinega vnebovzetja v Cerkljah na Gorenjskem.....	63
3.2.3.30. Stanje na cerkvi Marijinega vnebovzetja v Dolnjem Vremenu ob morebitni prenovi.....	63
3.2.3.31. Uničeno kotišče poznih netopirjev in možno uničenje kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Vid v Spodnjih Dupljah.....	63
3.2.3.32. Izboljšano stanje domnevno uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi Device Marije rožnega venca v Tomišlju (območje Natura 2000 Ljubljansko barje).....	63
3.2.3.33. Stanje močno okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi Marije vnebovzete na Svetem Vrhu.....	64
3.2.3.34. Izboljšanje okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Jakob v Strahomeru (območje Natura 2000 Ljubljansko barje).....	64
3.2.3.35. Stanje delno okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Jakob v Topolšici.....	65
3.2.3.36. Stanje kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Andrej v Andreju nad Zmincem po obnovi.....	65
3.2.3.37. Izboljšanje stanja delno okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Janez Krstnik v Podkraju (območje Natura 2000 Ljubljansko barje).....	65
3.2.3.38. Stanje okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Anton v Skornem pri Šoštanju.....	65
3.2.3.39. Neokrnjeno kotišče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Štefan v Smrjenah.....	66
3.2.3.40. Možno uničenje kotišča uhatih netopirjev v cerkvi sv. Anton Puščavnik v Škrbini.....	66

3.2.3.41. Izboljšanje stanja ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Mihael v Iški vasi (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)	66
3.2.3.42. Izboljšanje stanja ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Križ v Iški vasi (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)	67
3.2.3.43. Izboljšanje stanja ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Jakob v Blatni Brezovici (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)	68
3.2.4. Dodatna svetovanja	69
3.2.4.1. Svetovanje o stanju ohranjenosti ketišč malih podkovnjakov na Ljubljanskem barju.....	69
3.2.4.2. Svetovanje glede ohranitve oz. priporočila za nadomestna zatočišča navadnih mračnikov na Gregorčičevi ulici št. 9 v Ljubljani	71
3.2.4.3. Svetovanje glede splošnih informacij o navadnem mračniku (<i>Nyctalus noctula</i>) s poudarkom na uporabi stavbnih zatočišč v Sloveniji.....	74
3.2.4.4. Svetovanje pri načrtovani menjavi strehe na vikend hiši v Hajndlu	77
3.2.4.5. Svetovanje za izboljšanje stanja na ketišču navadnih netopirjev v cerkvi Sveti Duh v Češnjevku (Natura 2000 območje Gozd Olševek – Adergas).....	77
4. UGOTOVITVE O STANJU HABITATOV NETOPIRJEV	78
4.1. Pregled uničenih ali okrnjenih ketišč netopirjev	78
5. VIRI IN LITERATURA	81
6. PRILOGE	83
Priloga 1: Podatkovna zbirka.....	83
Priloga 2: Kopije popisnih protokolov oz. popisnih listov	83
Priloga 3: Dopis v povezavi z gradom Rihemberk	83
Priloga 4: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Lenart v Mali Ligojni (območje Natura 2000).....	83
Priloga 5: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Klemen v Rodinah (območje Natura 2000).....	83
Priloga 6: Dopis v povezavi z hudo okrnjenim oziroma uničenim ketiščem v cerkvi sv. Ana v Leskovcu (območje Natura 2000).....	84
Priloga 7: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Urh na Slančjem vrhu.....	84
Priloga 8: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Janez Krstnik v Oslici.....	84
Priloga 9: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v bivši osnovni šoli v Erzelju in v hiši Kodreti 9.....	84
Priloga 10: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Jernej v Pečeh (območje Natura 2000).....	84
Priloga 11: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Štefan v Sušici.....	85
Priloga 12: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Lucija v Kalu.....	85
Priloga 13: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Lambert v Šentlambertu.....	85

Priloga 14: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Štefan v Zgornjih Kosezah pri Moravčah (območje Natura 2000).....	85
Priloga 15: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Agata v Dolskem (območje Natura 2000).....	85
Priloga 16: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Mihael v Pečkih Kandršah (območje Natura 2000)	86
Priloga 17: Dopis v povezavi z zatočiščem dolgokrilih netopirjev v jami Belojača (območje Natura 2000).....	86
Priloga 18: Dopis v povezavi s poslabšanim stanjem ketišča v cerkvi sv. Jožef v Dolnjem Suhorju (območje Natura 2000)	86
Priloga 19: Dopis v povezavi s poslabšanim stanjem uničenega ketišča v cerkvi sv. Ožbolt v Dragovanji vasi.....	86
Priloga 20: Dopis v povezavi s stanjem ponovno vzpostavljenega ketišča v cerkvi sv. Peter in Pavel v Brestanici (območje Natura 2000).....	86
Priloga 21: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi Žalostne Matere božje v Breznici (območje Natura 2000).....	87
Priloga 22: Dopis v povezavi s stanjem ohranjenosti ketišč malih podkovnjakov na Ljubljanskem barju	87
Priloga 23: Dopis v povezavi z nadomestnimi zatočišči navadnih mračnikov v Ljubljani, Gregorčičeva 9 in drugih stavbnih zatočišč te vrste v Sloveniji	87

KAZALO SLIK

Slika 1. Pregledana mesta monitoringa kotešč netopirjev poleti 2014.....	17
Slika 2. Nova in v preteklosti že pregledana možna kotešča netopirjev poleti 2014.....	22
Slika 3. Mesta monitoringa netopirjev z metodo mreženja (avgust–september 2014) in mesta dodatnih mreženj.	24
Slika 4. Mesta transektnih popisov z ultrazvočnimi detektorji za monitoring netopirjev (junij–oktober 2014).	26
Slika 5. Logična struktura podatkovne zbirke.	30
Slika 6. Mesta opravljenih svetovanj pri obnovah stavb, posebnih opozoril o ohranitvi zatočišč netopirjev ali ostalih svetovanj do konca oktobra 2014.....	32
Slika 7. Zamrežena odprtina nad zvonovi in v žičnate mreže zapleteni kadavri malih podkovernjakov (foto: Tea Knapič, 14. 6. 2014).	36
Slika 8. Mesta preletnih odprtih, kjer je trebno odstraniti žičnate mreže.	36
Slika 9. Ob pojavu golobov na linah in v cerkvi naj se na spodnje stranice lin namesti zaščitne špice, podobno kot so to že naredili v nekaterih cerkvah v Sloveniji (foto: Monika Podgorelec).	37
Slika 10. Zamrežena odprtina na podstrehi z poginulimi malimi podkovernjaki, zapletenimi v mrežo. (foto: Monika Podgorelec, 1. 7. 2014)	42
Slika 11. Edina preletna odprtina v cerkvi v Sušici je bila ob letošnjem pregledu le na mestu, kjer se je odpustila mreža (proti mrčesu) nad polkni (rdeči kvadrat) (foto: Monika Podgorelec, 22. 6. 2014).	43
Slika 12. Edina možna odprtina za prelet netopirjev ob robu priprtih vrat na podstrešje nad zakristijo. (foto: Monika Podgorelec, 27. 6. 2014)	45
Slika 13. Najverjetnejša preletna odprtina navadnih netopirjev v strehi nad prezbiterijem (rdeča puščica) bo lahko ob predvideni obnovi strehe izgubljena oz. zaprta (foto: Monika Podgorelec, 4. 6. 2014).	50
Slika 14. a) Informacijska tabla pred vhodom v jamo Belojača in b) nova, z vejami utrjena pot tik pred vhodom v jamo (foto: Monika Podgorelec, 16. 6. 2014).	53
Slika 15. Ovalna lina, s katere je bila marca 2011 odstranjena mreža, je bila letos spet zamrežena, takratni predlagani ukrepi za odganjanje golobov pa niso bili upoštevani (foto: Monika Podgorelec, 10. 6. 2014).	57
Slika 16. Učinkoviti ukrepi za preprečevanje dostopa golobom v cerkev sveti Mihael v Iški vasi: a) polzamrežena lina v zvoniku z zaščitnimi špicami proti golobom, b) polkna v zvonišču z zaščitnimi špicami na zunanji polici okna (foto: Primož Presetnik, 28. 6. 2014).	67
Slika 17. a) Zamreženje večjih odprtih z gosto mrežo in namestitve zaščitnih špic, ki preprečujejo pristajanje golobov na zvonišču cerkve sv. Mihael v Iški vasi in b) mala podkovernjakinja z mladičem na podstrešju obnovljenega, prej uničenega kotešča na cerkvi sv. Križ v Iški vasi (foto: Primož Presetnik, 28. 8. 2014).	70
Slika 18. a) Blok Gregorčičeva 9 in s puščico označen balkon v 5. nadstropju, kjer so navadni mračniki za svoje zatočišče izbrali b) škatlo za rolete; nekaj živali je tudi vidnih na fotografiji (foto: Primož Presetnik, 23. 9. 2014).....	73
Slika 19. S puščicama označeni priporočeni mesti namestitve netopirnic (foto: Primož Presetnik, 23. 9. 2014).	73
Slika 20. Gruča samic vejicatih netopirjev v zasebni stavbi v Hajndlu (foto: Monika Podgorelec, 6. 6. 2014).	77

KAZALO TABEL

Tabela 1. Pregledana mesta monitoringa kotešč netopirjev poleti 2014.	17
Tabela 2. Pregledana dodatna možna kotešča netopirjev (junij–september 2014).	22
Tabela 3. Število najdišč in kotešč posameznih vrst netopirjev, odkritih v prvič pregledanih možnih zatočiščih netopirjev poleti 2014.	23
Tabela 4. Mesta monitoringa netopirjev z metodo mreženja (avgust–september 2014) in število zabeleženih vrst netopirjev.	24
Tabela 5. Opravljeni transektni popisi z ultrazvočnim detektorjem za monitoring netopirjev poleti in jeseni 2014.	27
Tabela 6. Svetovanja v letu 2014.	33
Tabela 7. Število malih podkovnjakov v cerkvi sv. Lenart v Mali Ligojni.	35
Tabela 8. Število odraslih navadnih netopirjev na cerkvi sv. Lovrenc v Juršincih.	49
Tabela 9. Število odraslih osebkov malih podkovnjakov in drugih treh vrst netopirjev v cerkvi Svetega Duha v Vnanjih Goricah med leti 2004 in 2014.	55
Tabela 10. Število odraslih malih podkovnjakov v cerkvi sv. Urh v Kremenici med leti 2006 in 2014.	56
Tabela 11. Ohranjenost zatočišč (kotešč) malih podkovnjakov (<i>Rhinolophus hipposideros</i>) in drugih vrst netopirjev na podstrehah znotraj Krajinskega parka Ljubljansko barje in 500 metrske okolice.	71
Tabela 12. Izbrana uničena ali okrnjena kotešča netopirjev (obdobje 2006–2014) ali možnost uničenja oz. okrnjenja in napredek pri odpravljanju problemov do oktobra 2014.	78

POVZETEK REZULTATOV DELA V POLETJU 2014

1) Poleti 2014 smo opravili 164 osnovnih pregledov mest monitoringa poletnih zatočišč in s tem 102 % izpolnili zahteve projektne naloge. Našli smo vse ciljne vrste netopirjev. Dodatne podatke smo zbrali še iz 24 novih možnih zatočišč netopirjev in ob tem zabeležili pet do sedaj še nepoznanih kotešč malega podkovnjaka, eno kotešče južnih podkovnjakov in navadnih netopirjev ter eno novo zatočišče dolgonogih netopirjev.

3) Poleti in jeseni 2014 smo opravili 13 mreženj na predvidenih mestih monitoringa netopirjev z metodo mreženja po predlaganem protokolu, s čimer smo 100% izpolnili zahteve projektne naloge. Našli smo večino ciljnih vrst netopirjev. Dodatno smo opravili še štiri mreženja znotraj območja Natura 2000 Kočevsko.

4) Poleti in jeseni 2014 smo izvedli 25 poletnih in 1 jesenski transektni popis z ultrazvočnimi detektorji, s čimer smo 100% izpolnili zahteve projektne naloge. Zabeležili smo vse ciljne taksone netopirjev.

5) Pripravili smo podatkovno zbirko, ki vsebuje blizu 650 podatkov, ki so vključeni v informacijski sistem varstva narave – modul »Vrste«.

6) Sodelovali smo pri zagotavljanju ohranitve kotešč netopirjev ob predvideni obnovi v 2 stavbah, opozorili na 18 letos zabeleženih uničenj ali poslabšanj stanja kotešč netopirjev (11 % od pregledanih kotešč), od katerih je več kot polovica v območjih Natura 2000. Dodatno opozarjamo na 5 mest, kjer je poslabšanja stanja možno v bližnji prihodnost, in poročamo o stanju na 43 mestih, kjer je bilo v predhodnih letih zabeleženo uničenje ali okrnjenje kotešč. Na koncu še poročamo o nasvetih glede različnih vprašanj, povezanih z netopirji.

1. UVOD

Poročilo predstavlja rezultate monitoringa netopirjev v poletju in jeseni 2014. Podajamo samo rezultate terenskih pregledov, analiza populacijskih trendov za vrste pa bo v skladu s projektno nalogo predstavljena v končnem poročilu v naslednjem letu. Bistveni del monitoringa netopirjev je bilo tudi svetovanje o novo zabeleženih problemih varstva zatočišč, kjer smo ugotovili kar 11 % uničenje ali močno okrnjenje kote netopirjev. Nadalje poročamo o trenutnem stanju zatočišč z zabeleženimi problemi v preteklosti, ocenjujemo uspešnost izvedenih ohranitvenih ukrepov in po potrebi predlagamo dodatne ukrepe.

2. REZULTATI POPISA CILJNIH VRST NETOPIRJEV V POLETNI IN JESENSKI SEZONI 2014

2.1. Rezultati pregledov za monitoring predvidenih kotešč in dodatnih možnih kotešč ciljnih vrst netopirjev

2.1.1. Rezultati monitoringa kotešč ciljnih vrst netopirjev

Projektna naloga predpisuje pregled 160 poletnih zatočišč netopirjev na leto, s poudarkom na koteščih velikega podkovnjaka (*Rhinolophus ferrumequinum*) in navadnega netopirja (*Myotis myotis*). Presetnik in sod. (2012) so v reviziji mest monitoringa predlagali, da naj bi se vsako leto preverilo 203 poletnih zatočišč, 193 pa na vsake tri leta (ca. 64 vsako sezono). V idealnem primeru naj bi se torej preverilo približno 267 zatočišč na leto. 160 kotešč v projektni nalogi predpisanih zatočišč na leto tako predstavlja 60 % mest, ki so bila predlagana za to metodo monitoringa netopirjev (Presetnik in sod. 2012).

Izvajalci projekta smo v poletni sezoni 2014 skupaj preverili 164 mest spremljanja stanja (slika 1), pri tem smo nekatere preverili večkrat. Tako smo izpolnili zahtevo projektne naloge 102 %. Tabela 1 podaja seznam pregledanih mest monitoringa kotešč. Približno deset predvidenih zatočišč nismo mogli preveriti zaradi odsotnosti lastnikov oz. upravljalcev, ali pa nam ti niso dovolili vstopa.

Preglede smo usmerili predvsem na kotešča velikega podkovnjaka in navadnega netopirja ter na tista mesta monitoringa, ki so bila do sedaj pregledana manjkrat (npr. le enkrat ali dvakrat). Skupno je bilo preverjenih 107 zatočišč (53 %) predvidenih za vsakoletni monitoring, ter 57 kotešč, predvidenih za monitoring na tri leta (89 % celotne letne kvote) (slika 1, tabela 1).

Rezultati so bolj ali manj izpolnili pričakovanja. Večino neizpolnjenih pričakovanj lahko razložimo z naravnimi vzroki ali problemi pri odkrivanju netopirjev, ki za zatočišča uporabljajo špranje, do razlik pa je prišlo tudi zaradi natančnejših določitev nekaterih vrst ali na novo opaženih vrst.

V nekaterih primerih na mestu monitoringa nismo našli pričakovanih vrst netopirjev, ker je bilo zatočišče uničeno oz. okrnjeno (npr. popolnoma uničena so bila kotešča v cerkvi v Mali Ligojni, Rodinah, Slančjem vrhu in v stavbah v Erzelju in Kodretih, v Oslici ter verjetno v cerkvi v Selih). Podrobneje so primeri obrazloženi v 3. poglavju tega poročila. Od 164 mest kotešč, pregledanih poleti, je bilo tako na novo uničenih ali okrnjenih več kot 11 % zatočišč.

S pregledi v letu 2014 smo za skoraj 30 mest monitoringa kotešč uspeli doseči število pregledov, ki nam bodo omogočili določiti »oceno števila (odraslih) osebkov ob začetku monitoringa« (v letu 2007 je bila določena le začasno).

Izpostaviti je potrebno še sledeče najdbe in ugotovitve.

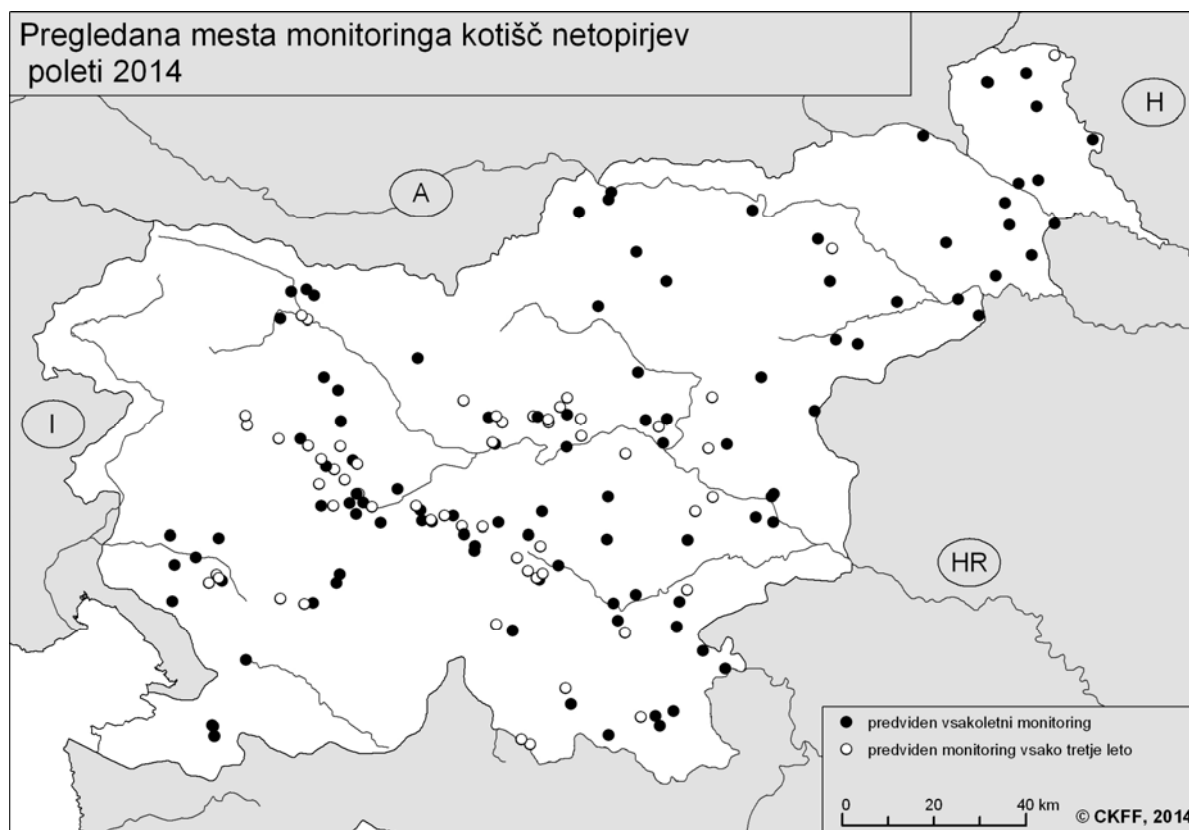
Mali podkovnjak (*R. hipposideros*)

Mali podkovnjaki so po izvedbi ustreznih ohranitvenih ukrepov ponovno oblikovali porodniške kolonije na več cerkvah na Ljubljanskem barju. Podrobnejše opisujemo primere v poglavju 3.2.3. in 3.2.4.

Navadni netopir (*Myotis myotis*)

Letošnje deževje in hladno obdobje v maju in začetku junija, je povzročilo tudi masovne pogine mladičev navadnih netopirjev. Tako smo npr. v Goriči vasi videli več kot 50 mrtvih mladičev, v Rivčji jami (ki smo jo pregledali v razponu desetih dni trikrat) pa skupno tudi 50 mladičev. Tudi število odraslih živali je bilo v posamičnih kotiščih bistveno nižje kot v preteklih letih (npr. cerkev sv. Nikolaj, Sava). Verjetno so samice, morda le začasno, zapustile kotišče in se pred mrazom umaknile v njihova prezimovališča, ki pa jih ne poznamo. Mladiči so ostali sami in brez hrane hitro poginili.

Presetnik in sod. (2012) so na podstrehi cerkve v Lučinah opazili devet navadnih oz. ostrouhih netopirjev, ki jih pri predhodnih obiskih (leta 2005 in 2007) ni bilo oz. so bili samo posamezniki. Upali so, da se bo tu oblikovala porodniška skupina, namesto uničene in le 8 kilometrov oddaljene skupine navadnih netopirjev iz cerkve sv. Trije Kralji v Brišah pri Polhovem Gradcu. Letošnji pregled ni potrdil prisotnosti porodniške skupine. Se pa je oblikovala mala skupina navadnih netopirjev, v kateri so bile tudi samice z mladiči, v cerkvi v Veliki Nedelji, ki je približno 8 kilometrov oddaljena od uničenega kotišča te vrste v cerkvi v Gorišnici.

Slika 1. Pregledana mesta monitoringa ketišč netopirjev poleti 2014.

Tabela 1. Pregledana mesta monitoringa ketišč netopirjev poleti 2014.

I. – mesta vsakoletnega monitoringa, III. – mesta monitoringa na tri leta; s krepko pisavo so pisana mesta, kjer zatočišča obravnavamo kot verjetno na novo uničena ali okrnjena; številke v oklepajih pomenijo, da je število le približno, ker vrste ni bilo mogoče določiti oz. pregled mesta ni bil temeljit.

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. opaženih/ št. pričakovanih ciljnih vrst	Novo zabeležena ciljna vrsta oz. takson
12819	Jama: Škocjanske jame (JK0735)	I.	3/4	-
12851	Jama: Jazbina pri Podturnu (JK0114)	I.	3/4	-
12860	Jama: Zgornja Klevevska jama (JK0411)	I.	0/2	-
12861	Jama: Huda luknja pri Gornjem Doliču (JK0413)	I.	2/3	-
12862	Jama: Ajdovska jama pri Nemški vasi (JK0417)	I.	2/3	-
12883	Jama: Planinska jama (JK0748)	I.	2/2	-
12888	Jama: Jama v doktorjevi ogradi (JK0948)	I.	3/4	-
12904	Jama: Belojača (JK2204)	I.	2/4	-
14273	Cerkev Sveti Duh, Črnomelj	I.	2/2	-
18050	Cerkev Sveti Andrej, Goče	I.	1/1	-
22738	Jama: Rivčja jama (JK0110) - Podrebernica	I.	2/4	-
22739	Jama: Spodnja Klevevska jama (JK0410)	I.	3/4	-
22814	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Železnica	I.	2/2	-
22815	Cerkev Sveti Kancijan, Škocjan	I.	2/3	-

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. opaženih/ št. pričakovanih ciljnih vrst	Novo zabeležena ciljna vrsta oz. takson
23013	Cerkev Sveta Ana, Cerkno	III.	2/2	-
23079	Cerkev Sveti Križ, Križevci pri Ljutomeru	I.	1(1)/3	-
23083	Grad Grad na Goričkem	I.	2/5	-
23099	Jama: Veliki Hubelj (JK2880)	I.	3/5	-
23462	Cerkev Sveti Janez Evangelist, Dobljče	I.	1/1	-
23481	Cerkev Sveti Martin, Kobilje	I.	1/2	-
23515	Cerkev Sveti Jošt, Trebenče	III.	1/1	-
23532	Grad Rihemberk	I.	5/6	-
23553	Cerkev Sveti Benedikt, Kančevci	I.	2/2	1
23580	Evangeličanska cerkev, zaselek Kordošini, Gornji Petrovci	I.	1/1	-
23583	Cerkev Sveti Nikolaj, Dolenci	III.	0/2	-
23611	Cerkev Ecce homo, Tri fare, Rosalnice	I.	1/1	-
23627	Cerkev Sveti Ožbolt, Dragovanja vas	I.	1/3	-
23628	Opuščena hiša - Miklarji	III.	1/3	-
23633	Cerkev Sveti Peter, Spodnji Log	I.	4/4	-
23638	Cerkev Sveti Lovrenc, Juršinci	I.	1/1	1
23651	Cerkev Sveti Anton Puščavnik, Stoperce	I.	1/1	-
23663	Cerkev Sveta Družina, Sela	I.	0/1	-
23683	Grad Borl	I.	3/4	-
23685	Cerkev Sveti Mohor in Fortunat, Turški Vrh	I.	1/1	-
23707	Jama: Ladrica (JK3754) - Golobja jama, Č-10	I.	2/2	1
23708	Jama: Jama pod Krogom (JK3756) - Č-6	I.	2/4	-
23768	Cerkev Sveti Vid, Črniče	I.	1/2	-
23803	Jama: Lobašgrote (JK2882) - Jama pri poizkusni plošči, Lobaschgrotte, Lobaš	I.	3/4	-
23962	Osnovna šola Goče	I.	1/1	-
24059	Cerkev Sveti Jakob, Strahomer	I.	2/1	-
25963	Opuščena hiša Zanigrad 3	I.	1/1	-
25973	Cerkev Sveti Janez Krstnik, Gorenja vas	I.	1/1	-
27160	Cerkev Sveti Peter in Pavel, Brestanica	I.	3/3	-
27241	Cerkev Sveti Lenart, Kandrše	III.	1/1	-
27243	Cerkev Sveti Mihael, Pečke Kandrše	III.	1/1	-
27244	Cerkev Sveti Štefan, Zgornje Koseze	III.	2/2	-
27250	Cerkev Sveti Jernej, Peče	I.	2(1)/3	-
27263	Cerkev Vsi svetniki, Livold	III.	1/2	-
27290	Cerkev Sveta Ana, Butajnova	III.	1/1	-
27291	Cerkev Sveti Andrej, Planina nad Horjulom	I.	2/2	-
27300	Cerkev Sveti Jurij, Praproče	I.	1/2	-
27306	Cerkev Sveti Trije Kralji, Briše pri Polhovem Gradcu	III.	1/2	-
27312	Cerkev Bazilika Sveta Marija Lurška, Brestanica	I.	1/1	-
27325	Cerkev Sveti Lovrenc, Petkovec	I.	2/2	-
27334	Cerkev Sveti Martin in Urh, Zaplana	III.	2/3	-
27336	Cerkev Sveti Jernej, Ambrus	I.	2/2	1
27350	Cerkev Sveta Agata, Dolsko	I.	1/2	-
27376	Cerkev Sveta Helena, Kamnica	III.	2/2	-

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. opaženih/ št. pričakovanih ciljnih vrst	Novo zabeležena ciljna vrsta oz. takson
27493	Cerkev Sveti Klemen, Rodine	I.	0/2	-
27495	Cerkev žalostne matere božje, Breznica	I.	1/2	-
27512	Cerkev Sveti Štefan, Kupljenik	I.	0/1	-
27520	Cerkev Sveti Janez Krstnik, Zasip	I.	1/2	-
27530	Cerkev Sveti Lenart, Mala Ligojna	III.	0/1	-
27533	Cerkev Sveta Marija Vnebovzeta, Smrečje	III.	1/1	-
27534	Cerkev Sveti Lenart, Stara Vrhnika	I.	2/4	-
27535	Cerkev Sveti Job, Sinja Gorica	I.	2/2	-
27536	Cerkev Sveti Jakob, Blatna Brezovica	III.	1/1	-
27537	Cerkev Sveti Anton Puščavnik, Verd	I.	2/2	-
27538	Cerkev Device Marije rožnega venca, Tomišelj	I.	1/1	-
27544	Cerkev Sveta Uršula, Borovak pri Podkumu	III.	1/1	-
27552	Cerkev Sveti Jurij, Velika Ligojna	I.	1/2	-
27553	Cerkev Sveti Kancijan, Vrzdenec	III.	2/2	-
27556	Cerkev Sveta Marija Vnebovzeta, Trebnje	I.	1/1	-
27559	Cerkev Sveta Marija Vnebovzeta, Dolenja Straža	I.	1/2	-
27561	Cerkev Sveti Erazem, Soteska	I.	1/3	-
27636	Cerkev Device Marije, Puščava	I.	3/3	-
27999	Cerkev Sveti Janez Krstnik, Podkraj	III.	1/1	-
29691	Cerkev Sveti Duh, Vnanje Gorice	I.	3/4	-
31974	Opuščena hiša v vasi Zanigrad, 30 m JZ od hiše Zanigrad 2	I.	0/1	-
31975	Opuščena hiša Zanigrad 4	I.	0/1	-
31993	Kartuzijanski samostan Jurklošter	I.	2/2	1
32011	Cerkev Sveta Marjeta, Dolenja Planina	I.	2/1	1
32035	Cerkev Sveti Tomaž, Brode	I.	1/1	-
32037	Cerkev Sveti Vid, Lučine	III.	2/2	-
33372	Cerkev Sveti Peter, Selca	I.	1/2	-
33373	Cerkev Sveti Florjan, Bukovica	I.	2(1)/2	(1)
33464	Cerkev Imena Marijinega, Goriča vas	I.	3/3	-
33466	Cerkev Sveti Frančišek Ksaver, Sajevec	III.	2/2	1
33480	Cerkev Sveti Nikolaj, Breg pri Borovnici	I.	2/2	-
33486	Cerkev Sveti Mihael, Iška vas	I.	1/1	-
33487	Cerkev Sveti Križ, Iška vas	III.	1/1	-
33489	Cerkev Sveti Simon in Juda, Pijava Gorica	I.	2/2	-
33490	Cerkev Sveti Urh, Kremenica	III.	1/1	-
33495	Cerkev Sveta Lucija, Kal	III.	1/1	-
33496	Cerkev Sveti Jurij, Mali Korinj	III.	1/2	-
33500	Cerkev Sveti Jožef, Hočevje	III.	2/2	-
33502	Cerkev Sveti Peter, Kamni Vrh pri Ambrusu	III.	1/2	-
33586	Cerkev Sveti Lambret, Lancovo	III.	2/1	1
33606	Cerkev Mati dobrega sveta, prosi za nas, Završe	I.	3/4	-
33611	Cerkev Sveti Rok in Sebastijan, Cezanjevci	I.	1/1	-
33612	Cerkev Sveta Trojica, Velika Nedelja	I.	2/2	-

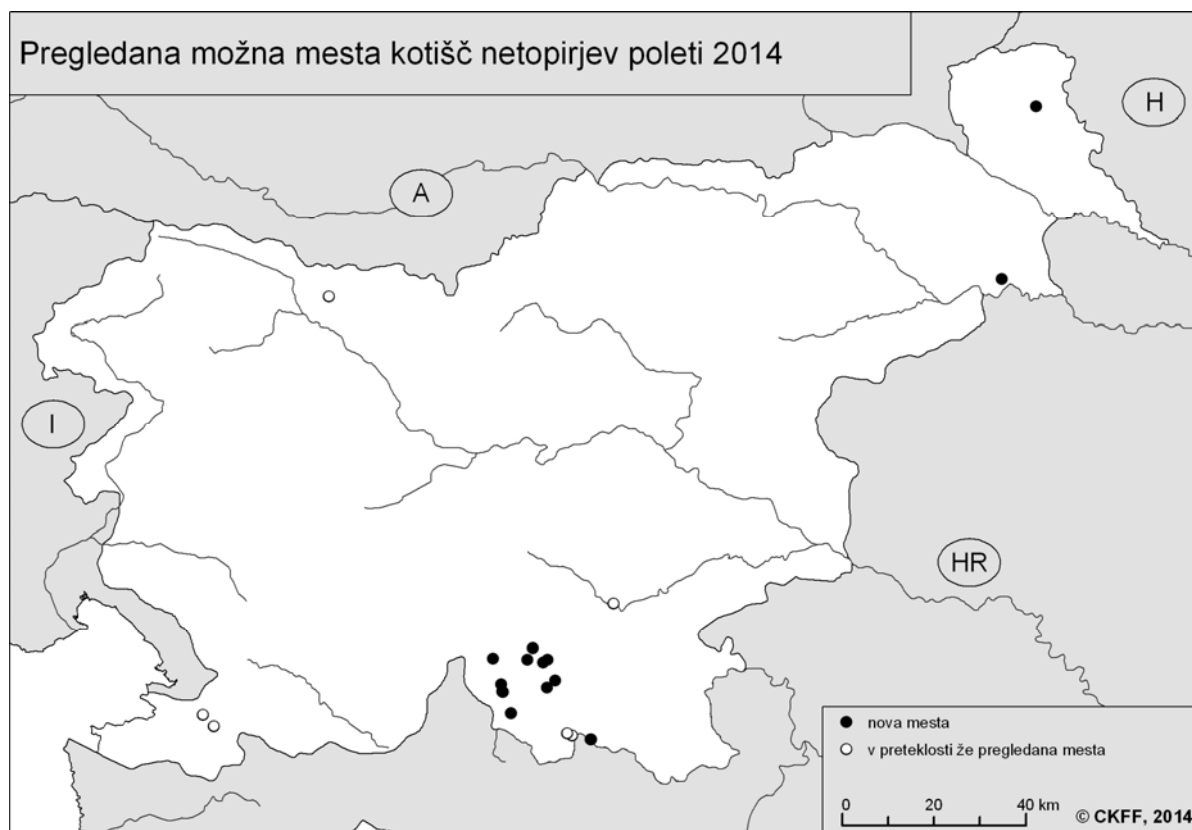
Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. opaženih/ št. pričakovanih ciljnih vrst	Novo zabeležena ciljna vrsta oz. takson
33625	Cerkev Sveti Miklavž, Miklavž pri Ormožu	I.	1/1	-
33732	Cerkev Sveti Martin, Tihaboj	I.	3/3	-
33765	Cerkev Sveti Štefan, Spodnja Polskava	I.	1/1	-
33769	Slivniški grad - Dvorec Čreta, Čreta	III.	1(1)/1	(1)
33837	Cerkev Sveti Lenart, Zgornje Hoče	I.	3/3	-
33839	Cerkev Sveti Lenart, Bodešče	III.	1/1	-
33850	Cerkev Sveti Kancijan, Škocjan (Domžale)	I.	2/4	-
33851	Cerkev Sveti Andrej, Sveti Andrej	III.	2/2	(1)
33852	Cerkev Sveti Lovrenc, Spodnje Koseze	III.	1/1	-
33929	Cerkev Sveti Andrej, Kočevske poljane	III.	1/2	-
33936	Cerkev Presveta Trojica, Potov vrh	III.	1/1	-
34033	Cerkev Sveti Lovrenc, Žalna	I.	1/1	-
34035	Cerkev Sveti Janez Krstnik, Oslica	I.	1(1)/3	-
34046	Cerkev Sveti Nikolaj, Mekinje nad Stično	I.	2/3	-
35902	Cerkev Brezmadežnega spočetja Device Marije, Širje	I.	2/2	-
35943	Cerkev Imena Marijinega, Briše	I.	3/3	-
35944	Cerkev Sveta Ana, Šemnik	III.	2/1	1
35952	Cerkev Sveti Jakob, Dol pri Hrastniku	I.	1/1	-
35963	Cerkev Sveta Jedert Niveljska, Sedraž	I.	1/1	-
35965	Cerkev Sveti Štefan, Turje	III.	1/1	-
36143	Cerkev Sveti Kancijan, Polana	III.	3/1	2
36156	Cerkev Matere božje, Svetina	III.	1/1	-
36250	Cerkev Sveti Lovrenc, Kolovrat	III.	2/2	-
36252	Cerkev Sveti Lambert, Šentlambert	III.	1/1	-
36257	Cerkev Sveti Nikolaj, Sava	I.	1/1	-
36260	Cerkev Sveti Mohor in Fortunat, Trojane	III.	1/1	-
36278	Cerkev Sveti Jožef, Dolnji Suhor pri Metliki	I.	1/2	-
36296	Cerkev Sveti Štefan, Sušica	III.	2/2	-
36346	Cerkev Sveta Ana, Leskovec	I.	1/1	-
36395	Cerkev Sveta Ana, Srobotnik ob Kolpi	III.	1/2	-
36408	Cerkev Sveti Pavel, Stara Oselica	III.	2/3	-
36413	Cerkev Sveti Urban, Gorenja Dobrava	III.	1/1	-
36418	Kapela Marijinega vnebovzetja, Črni Vrh	III.	1/1	-
36427	Cerkev Sveti Križ, Strane	III.	1/1	-
36460	Hiša Kodreti 9	III.	0/1	-
36480	Cerkev Sveti Štefan, Smrjene	III.	1/1	-
36482	Cerkev Sveti Martin, Gornji Rogatec	I.	2/2	-
36484	Cerkev Sveti Peter in Pavel, Spodnja Slivnica	III.	2/1	1
36491	Cerkev Sveti Ladislav, Beltinci	I.	1/1	-
36502	Cerkev Sveti Janez Nepomuk, Razkrižje	I.	1/2	-
36513	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Apače	I.	1/1	-
36546	Cerkev Sveti Urh, Slančji vrh	III.	0/1	-
36547	Cerkev Sveti Jakob, Telče	III.	1/1	-
36553	Cerkev Sveta Elizabeta, Mali Otok	I.	1/2	-
36560	Cerkev Sveta Ana, Hrašče	III.	2/2	-
36625	Cerkev Sveti Vid, Dravograd	I.	1/1	-

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. opaženih/ št. pričakovanih ciljnih vrst	Novo zabeležena ciljna vrsta oz. takson
36629	Cerkev Sveti Križ, Dobrova pri Dravogradu	I.	2/2	-
36642	Cerkev Sveti Pavel, Prebold	I.	1/1	-
36658	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Prevalje	I.	3/3	-
36698	Cerkev Marijinega rojstva, Homec	III.	1/1	-
36752	Cerkev Sveti Štefan, Dokležovje	I.	(1)/1	-
36755	Cerkev Sveti Jošt, Šentjošt	I.	2/2	-
36767	Cerkev Device Marije dobrega sveta, Podgrad	I.	1/2	-
36802	Cerkev Matere božje, Lepa njiva	I.	2/3	-
36819	Cerkev Sveti Duh, Češnjevnik	I.	1/1	-
36857	Osnovna šola Erzelj	III.	0/1	-
36890	Cerkev Sveta Marija Magdalena, Lukovec	III.	1/1	-
39112	Cerkev Sveti Ulrik (Urh), Podgorje	I.	1/2	-
39667	Hiša Bosljiva Loka 11	III.	1/1	-
42357	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Grad	I.	2/1	1
48046	Grad Podčetrtek	I.	3/3	-
52037	Hram in senik pri hiši Velike Žablje 24, Velike Žablje	I.	1/2	-
57462	Cerkev Marija Snežna, Obelunec (Goče)	III.	1/1	-

2.2.2. Rezultati popisa možnih kotišč netopirjev

Nekatera mesta so bila pregledana mimogrede ob ostalih pregledih kotišč. Bolj zgoščeno pa smo pregledovali stavbe in jame predvsem na zahodnem delu območja Natura 2000 Kočevsko (Stojna, Goteniška gora, slika 2, tabela 2), kjer je o netopirjih zelo malo podatkov. Skupno smo preverili 24 možnih mest kotišč netopirjev. Za to smo namenili 3 raziskovalne dni (od 20 v ponudbi).

V njih smo našli več vrst netopirjev (tabela 3) in ob tem zabeležili pet novih kotišč malih podkovnjakov, od katerih je morda za izpostaviti tisto v opuščeni stari šoli v Kančevcih, saj je to tretje znano kotišče te kvalifikacijske vrste v območju Natura 2000 Goričko. Zelo pomembna je najdba rodniške skupine navadnega netopirja v cerkvi v vasi Stara cerkev, saj je to šele drugo kotišče te vrste v celotni Ribniško-Kočevski regiji. Neobičajno je bilo tudi opažanje velike skupine vejicatih netopirjev (*M. emarginatus*), ki so se letos naselili v nenaseljeno zasebno vikend hišo v okolici Ormoža (Hajndl). Zelo pomembna so bila tudi opažanja več skupin treh vrst netopirjev v Jelovički jami ob Kolpi. Tako smo tam potrdili prisotnost manjše skupine dolgokrilih netopirjev (*M. schreibersii*) in nedvomno potrdili do sedaj le domnevno kotišče južnih podkovnjakov (*R. euyale*). Po 20 letih pa smo v dolini Kolpe ponovno našli dolgonogega netopirja (*M. capaccinii*).

Slika 2. Nova in v preteklosti že pregledana možna kotešča netopirjev poleti 2014.

Tabela 2. Pregledana dodatna možna kotešča netopirjev (junij–september 2014).

1 – novo potencialno kotešče netopirjev, 2 – v preteklosti že pregledano zatočišče; "+" – netopirji oz. njihovi znaki prisotni, "-" – ni bilo vidnih znakov prisotnosti netopirjev.

Lok. id.	Mesto pregleda	Št. pregledov	Prisotnost netopirjev
12878	Jama: Bilpa 1 (JK0630)	1	+
22466	Jama: Mehrerschloch (JK0089) - Medvedja jama, Mereršloh	1	-
23474	Žaga Medvedjak	1	+
23792	Dom v Glažuti	1	+
25288	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Stara cerkev	1	+
51002	Gozdarska koč Medvedjak	1	+
51003	Gospodarsko poslopje pri gozdarski hiši Medvedjak	1	+
62703	Zasebna hiša Hajndl	1	+
62752	Opuščena šola v Kančevcih	1	+
62838	Opuščeni mlin Slovenska vas 27	1	+
62839	Opuščena hiša v Dragarjih	1	+
62840	Hlev ob opuščeni hiši v Dragarjih	1	+
62841	Večja stavba 30 m S od gozdarske hiše Medvedjek	1	+
62842	Gračina Pri Gradu	1	+
62843	Cerkev svetega Petra in Pavla, Gornje Ložine	1	+
62844	Hiša Gornje Ložine 13	1	+
62888	Gozdna koč 1,2 km S od hriba Nagelbihel (Stojna)	1	+
62902	Jama: Bilpa 2 (JK00631)	1	+
16813	Grad Kamen	2	+
20206	Jama: Jelovička jama (JK0727)	2	+

Lok. id.	Mesto pregleda	Št. pregledov	Prisotnost netopirjev
22223	Jama: Lukova jama pri Zdihovem (JK0091) - God jama	2	-
24211	Jama: Smrdeča jama (JK3749) - Č-8	2	+
30360	Most na glavni cesti pri kamnolomu Črni kal	2	+
61449	Hiša Soteska 18 (župnišče)	2	+

Tabela 3. Število najdišč in kotišč posameznih vrst netopirjev, odkritih v prvič pregledanih možnih zatočiščih netopirjev poletja 2014.

Vrsta	Št. najdišč	Št. kotišč
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	2	0
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	9	5
<i>Myotis myotis</i>	1	1
<i>Myotis emarginatus</i>	3	1
<i>Myotis mystacinus</i>	2	0
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	2	0
<i>Vespertilio murinus</i>	1	0
Chiroptera	2	0

2.2. Rezultati mreženj

2.2.1. Rezultati mreženj na mestih monitoringa

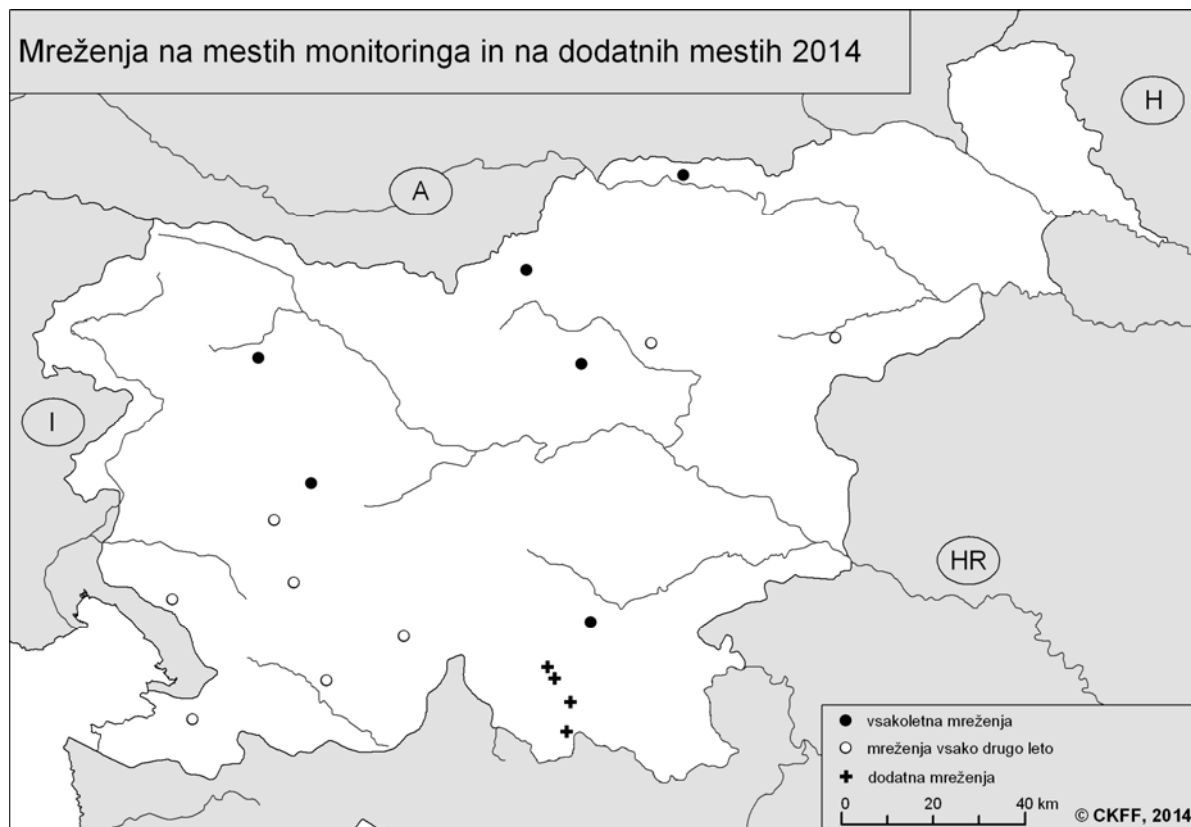
Med 16. avgustom in 19. septembrom 2014 smo po predlaganem protokolu (Presetnik in sod. 2011) izvedli mreženja na 13 mestih za spremljanja stanja (slika 3, tabela 4), na enem mestu za monitoring pa smo mreženje morali zaradi slabih razmer prekiniti. S tem smo 100% izpolnili predlagani program monitoringa z mreženjem za eno leto (Presetnik in sod. 2007, 2012) in 100 % predvidenih mest iz projektne naloge.

Skupno smo letos samo v okviru programa monitoringa netopirjev vmrežili 17 vrst netopirjev oz. 9 od 13 ciljnih vrst, za to metodo monitoringa. K manjšemu lovnemu uspehu je gotovo prispevalo tudi letošnje deževno (ARSO 2014), nestanovitno in do neke mere včasih zelo hladno poletje, kar nam je precej oteževalo terensko delo. Tako smo na primer morali zaradi nizke aktivnosti netopirjev prekiniti mreženje ob mlaki pri Rdečem kamnu, kjer je bilo npr. sredi avgusta ob 23:30 le 10,2 °C, zato to mreženje ni všteto med opravljena mreženja po protokolu. To je edino mesto, kjer bolj redno vmrežimo sicer bolj redke vrste – nimfnega (*Myotis alcaethoe*) in Brandtovega netopirja (*M. brandtii*) ter gozdnega mračnika (*N. leisleri*). Teh treh ciljnih vrst mreženja letos na tej lokaciji nismo našli. Vendar je tudi pri nekaterih ostalih mestih mreženj bilo število vmreženih živali precej manjše, vrstna sestava pa siromašnejša kot smo jo pričakovali.

Zaradi visokega vodostaja, ki je bil posledica obilnega in pogostega poletnega deževja (ARSO 2014), nismo mogli izvesti načrtovanih mreženj nad Reko in pri Zelških jamah, saj so to preprečevale visoke vode. Prav tako pa tudi nismo mogli izvesti mreženja pred jamo

Kevderc na Planinci, katere vhod je bil še vedno zastavljen z vejami in drevesi, ki so padla tja po gozdarskih delih v letu 2013, na kar so opozorili že Presetnik in sod. (2013).

Z letošnjimi mreženji smo lahko podali »oceno pričakovane pogostnosti (frekvence) pojavljanja« posameznih vrst za dve monitoring mesti (Predjamski sistem in Jama v Doktorjevi ogradi).

Slika 3. Mesta monitoringa netopirjev z metodo mreženja (avgust–september 2014) in mesta dodatnih mreženj.

Tabela 4. Mesta monitoringa netopirjev z metodo mreženja (avgust–september 2014) in število zabeleženih vrst netopirjev.

I. – mesta vsakoletnega monitoringa, II.a, b – mesta monitoringa na dve leti; "(+X)" – število ciljnih vrst za monitoring z mreženjem, ki so bile zaznane le z ultrazvočnim detektorjem (niso bile vmrežene), "št. pričakovanih vrst" – število pričakovanih vrst na lokacijo po Presetnik in sod. (2012).

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. vmreženih (+slišanih) vrst/ št. pričakovanih vrst	Vmrežene (+slišane) dodatne vrste
12917	Jama: Huda luknja pri Radljah (JK3191)	I.	3(+2)/8	1
21566	Mlaka pri Rdečem kamnu, JZ od Komolca	I.	1(+5)/12	(+1)
22553	Jama: Jama pri Svetih Treh Kraljih (JK0541)	I.	5/8	-
22587	Jama: Škadovnica (JK0482)	I.	9/11	-
27479	Jama: Jama v Bihki (JK4463) - Brezno pod cesto na SV pobočju Brezovca	I.	5(+3)/9	-

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. vmreženih (+slišanih) vrst/ št. pričakovanih vrst	Vmrežene (+slišane) dodate vrste
31801	Jama: Jama hudega bika (JK9803)	I.	5/7	-
12879	Jama: Predjamski sistem (JK0734)	IIa.	6(+2)/9	-
12888	Jama: Jama v doktorjevi ogradi (JK0948)	II.a	4(+2)/6	-
14496	Jama: Urški spodmol (JK1527)	II.a	1(+5)/6	(+1)
31976	Reka Rižana pri mostu v vasi Rižana	II.a	2/3	1
12904	Jama: Belojača (JK2204)	II.b	4/5	3(+1)
12875	Jama: Pekel pri Zalogu (JK0553)	II.b	1(2)/5	-
22458	Jama: Ciganska jama pri Predgrizah (JK0493)	II.b	5/6	-
24673	Jama: Golobina (JK0131)	II.b	1/3	3

2.2.2. Rezultati dodatnih mreženj

Mreženje za določitev dodatnega mesta monitoringa z mreženji ob Muri (kot so svetovali Presetnik in sod. 2012) zaradi visokih vod nismo mogli izvesti. Zato smo se v okviru 4 dodatnih raziskovalnih dni (od 20 v ponudbi) letos, kot delu monitoringa razširjenosti vrste, posvetili predvsem kartiranju razširjenosti nekaterih gozdnih vrst v območju Natura 2000 Kočevsko. Kljub temu, da nismo ujeli velikega števila netopirjev, je bila vrstna sestava zelo zanimiva, saj smo ujeli redko zaznani vrsti, nimfnega in Brandtovega netopirja. Dodatno je bilo nenavaden ulov več živali ostrouhega netopirja (*M. blythii oxygnathus*), saj so bili do sedaj na Kočevskem najdeni le podobni navadni netopirji (*M. myotis*). Najbližje najdbe ostrouhega netopirja v Sloveniji so odmaknjene 40 kilometrov (proti S in SZ), pa tudi na Hrvaškem so najbližje najdbe ca. 20–30 km proti JZ (Pavlinić in sod. 2010). Z mreženji pred jamo Lobašgrote smo preučili tudi spolno sestavo skupine dolgokrilih netopirjev v tej jami in ugotovili, da se v jami preko poletja zadržujejo večinoma samci in posamezne subadultne samice.

2.3. Rezultati transektnih popisov z ultrazvočnimi detektorji

2.3.1. Rezultati transektnih popisov z ultrazvočnimi detektorji

Kljub temu, da je letos večerno delo zelo oteževalo deževno (ARSO 2014) in nestalno vreme, smo med 26. junijem in 10. avgustom 2014 izvedli 25 poletnih ultrazvočnih transektnih popisov in 7. oktobra še jesenski transektni popis (tabela 5, slika 4). S tem smo popisali 100 % mest po programu monitoringa (Presetnik in sod. 2012) in 100 % predvidenih mest iz projektne naloge.

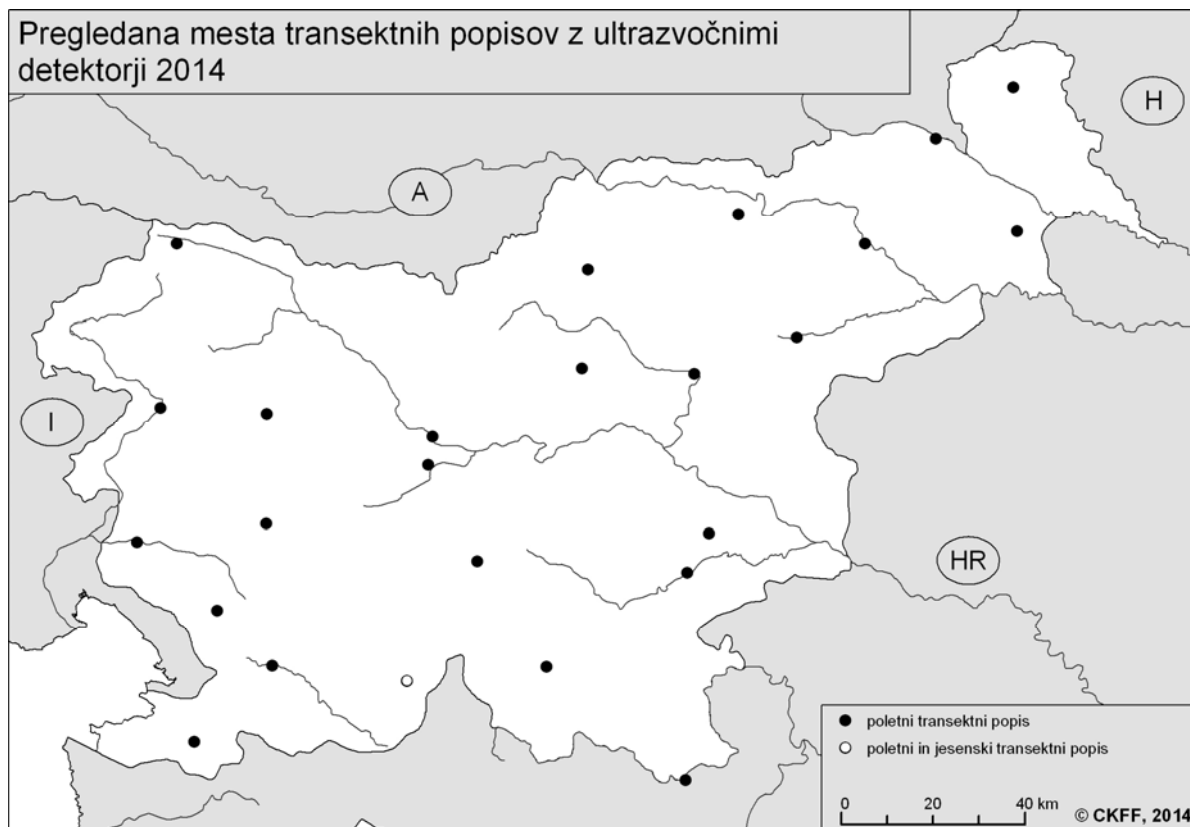
Skupno smo lahko prepoznali 25 taksonov netopirjev in pri tem poletu zabeležili vseh 9 ciljnih taksonov za to metodo monitoringa (*Myotis daubentonii/capaccinii*, *Nyctalus noctula*, *N. leisleri*, *Pipistrellus pipistrellus*, *P. pygmaeus*, *P. kuhlii/nathusii* [tako *P. kuhlii* kot *P.*

nathusii], *Hypsugo savii*, *Eptesicus nilssonii*, *E. serotinus*). Jeseni pa smo zabeležili dvobarvnega netopirja, ki je osnovna ciljna vrsta, zaradi katere je bil ohranjen ta jesenski transekt (Presetnik in sod. 2011).

Leta 2012 smo med poletnim, v letu 2013 pa med jesenskim popisom »Leskova dolina« na Snežniku domnevno slišali severnega netopirja (*Eptesicus nilssonii*). Posredno potrditev za ta opažanja smo dobili letos, ko smo v bližnjem Starem trgu slučajno našli mladiča severnega netopirja in s tem nedvomno potrdili prisotnost te vrste tudi na jugu Slovenije.

Druga nepričakovana najdba pa je domnevno opažanje velikega mračnika (*Nyctalus lasiopterus*), ki smo ga zaznali med poletnim popisom prav na transektu »Leskova dolina«. Posnetki so še v podrobni obdelavi, predhodne analize pa kažejo, da smo po skoraj 90 letih (Presetnik in sod. 2009a) in drugič v Sloveniji naleteli na to redko vrsto.

Za eno mesto monitoringa za popise z ultrazvočnimi detektorji smo lahko določili »oceno pričakovane pogostnosti (frekvence) pojavljanja« posameznih vrst, tako ima sedaj to oceno 24 izmed 25 mest. Po treh dodatnih sezonah bi tako oceno dobili še za zadnji transekt (»Sleme«), ki je bil določen šele leta 2011.

Slika 4. Mesta transektnih popisov z ultrazvočnimi detektorji za monitoring netopirjev (junij–oktober 2014).

Tabela 5. Opravljeni transektni popisi z ultrazvočnim detektorjem za monitoring netopirjev poleti in jeseni 2014.

I. – poletni transekt, II. – poletni in jesenski transekt.

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Pogostost pregledov	Št. vseh slišanih taksonov
37832	Netopirski transekt "Kranjska gora" (L37832)	I.	6
37833	Netopirski transekt "Škocjan" (L37833)	I.	6
37834	Netopirski transekt "Črni vrh" (L37834)	I.	7
37835	Netopirski transekt "Leskova dolina" (L37835)	II.	8
37836	Netopirski transekt "Dolenji Novaki" (L37836)	I.	8
37837	Netopirski transekt "Vransko" (L37837)	I.	9
37838	Netopirski transekt "Lovrenc na Pohorju" (L37838)	I.	6
37839	Netopirski transekt "Radomerje" (L37839)	I.	6
37840	Netopirski transekt "Popetre" (L37840)	I.	5
37841	Netopirski transekt "Ponikve" (L37841)	I.	4
37842	Netopirski transekt "Mačkovci" (L37842)	I.	3
37843	Netopirski transekt "Kazlje" (L37843)	I.	6
37844	Netopirski transekt "Ljubljana" (L37844)	I.	7
37846	Netopirski transekt "reka Soča - Most na Soči" (L37846)	I.	11
37847	Netopirski transekt "reka Kolpa - Vukovci" (L37847)	I.	7
37848	Netopirski transekt "reka Drava - Rošnja" (L37848)	I.	7
37849	Netopirski transekt "reka Reka - Gornje Vreme" (L37849)	I.	5
37850	Netopirski transekt "reka Krka - Otočec" (L37850)	I.	8
37851	Netopirski transekt "reka Vipava - Dombrava" (L37851)	I.	6
37852	Netopirski transekt "reka Sava - Ljubljana-Ježica" (L37852)	I.	10
37854	Netopirski transekt "reka Mura - Lutverci" (L37854)	I.	8
37855	Netopirski transekt "reka Dravinja - Spodnje Laže" (L37855)	I.	11
37856	Netopirski transekt "reka Rinža - Breg pri Kočevju" (L37856)	I.	9
43691	Netopirski transekt "reka Savinja - Celje" (L43691)	I.	5
56524	Netopirski transekt "Sleme" (L56524)	I.	4

2.3.2. Rezultati dodatnih raziskav z ultrazvočnimi detektorji

Nekatera opažanja z ultrazvočnimi detektorji smo zbrali priložnostno (npr. ob mreženju). V okviru dodatnih raziskovalnih dni (od 20 v ponudbi) smo 3 noči namenili usmerjenemu kartiranju razširjenosti severnega netopirja (*Eptesicus nilssonii*) in 2 noči popisom razširjenosti dvobarvnega netopirja (*Vespertilio murinus*), kot so svetovali Presetnik in sod. (2012). Obe vrsti smo nedvomno večkrat zaznali na novih lokacijah in s tem v novih UTM kvadratih. Zaradi obsežnosti posnetkov analize še niso končane, hkrati pa se v času pisanja tega delnega poročila (oktober) izvajajo še dodatni večerno nočni tereni, zato bomo rezultate predstavili v končnem poročilu

2.4. Popisni protokoli

Pri terenskem delu smo večinoma izpolnjevali ter dopolnjevali zadnjo verzijo obstoječih popisnih protokolov iz leta 2013. Vsi izpolnjeni terenski popisni protokoli so preslikani (skenirani) in v .pdf obliki priloženi k temu poročilu v prilogi 2. Poimenovanje .pdf datotek je naslednje: številki popisnega protokola (npr. 12819) sledi okrajšava sezone pregleda/transekta/mreženja (npr. »14« za popis opravljen poleti 2014), temu sledi črka »n«, ki pomeni narejeno. Če gre za izpolnjen popisni protokol za mreženje »n«-ju sledi črka »m«, če gre za izpolnjen popisni protokol za transektni popis z ultrazvočnim detektorjem »n«-ju sledi črka »t«, kadar gre za pregled stavbe ali jame pa »n«-ju sledi črka »p«. Če je bil pregled na istem mestu v isti sezoni opravljen večkrat, se na koncu zaporedno dodaja črke a, b, c ... Vsak del imena datoteke povezujejo podčrtaji (npr.: 12838_14_np , 12904_14_np_a, 12904_14_np_b, 37164_14_nm, 37832_14_nt).

Posodobljene in na novo oblikovane popisne protokole bomo oddali skupaj s končnim poročilom.

2.5. Podatkovna zbirka

Za oblikovno osnovo smo uporabili zbirko podatkov, ki je bila pripravljena v okviru naloge Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev (Presetnik in sod. 2007) (slika 5).

Ocena o zanesljivosti oz. verodostojnosti podatka je vsebovana v sami taksonomski uvrstitvi v podatkovno zbirko podatkov. Imeli smo tudi možnost izbire med taksoni, ki so združevali vrste dvojčice oz. širše skupine vrst, rodove ali družine. V podatkovno zbirko smo vnašali vse podatke o prisotnosti netopirjev, tudi v primerih, ko taksonomske pripadnosti ni bilo mogoče opredeliti natančneje kot na nivoju reda (npr. prisotnost netopirjev razvidna iz gvana).

Kot primarni podatek šteje opažanje ene vrste na eni lokaliteti (mestu/najdišču) v enem dnevu.

Za lažjo interpretacijo je za vsak takson na posameznem najdišču praviloma navedeno število osebkov in raba prostora. Kjer ob podatku za mesto pregleda ni podatka o vrsti živali, to pomeni, da na tem mestu ni bilo opaženih ne netopirjev in tudi ne drugih živali. Kjer ob opaženi vrsti netopirja ni števila osebkov pomeni, da so bilo najdeni le kadavri ali kostni ostanki netopirjev.

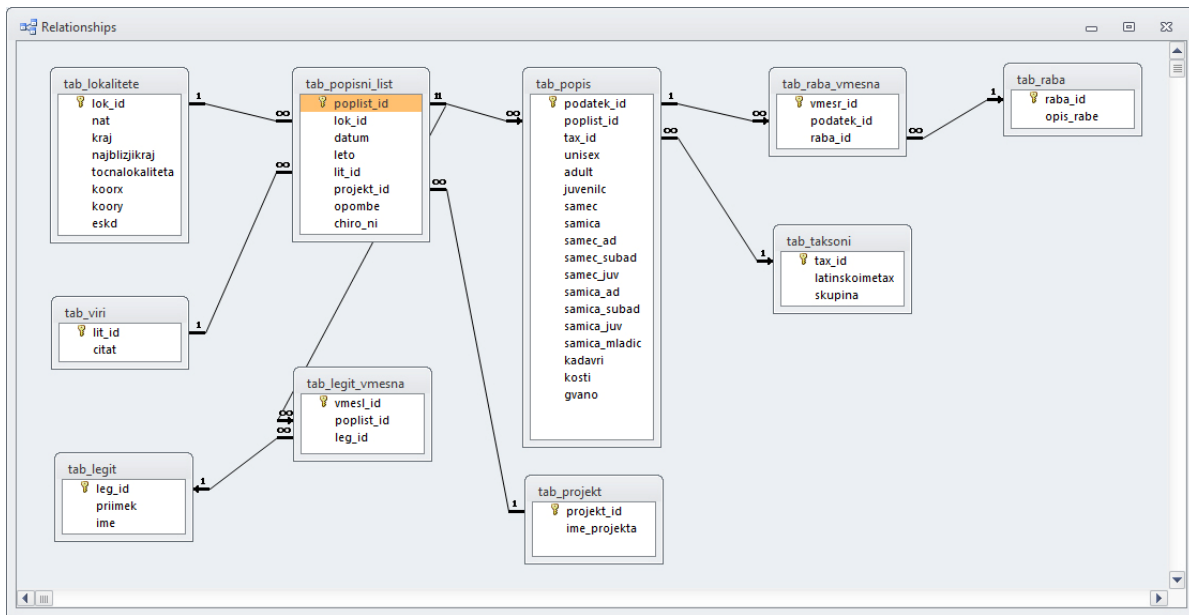
Število netopirjev smo uvrstili v kategorije:

- unisex - pri opazovanju netopirjev od daleč, spol in starost nista določena,
- adulten/subadulten/juvenilen - če je opazovanje omogočalo razlikovanje med odraslimi, živali, ki se še niso razmnoževale (npr. lanskoletni mladiči) in mladimi osebkami,
- samica/samec - če je opazovanje omogočalo razlikovanje med spoloma; lahko v kombinaciji s starostjo,
- samica z mladičem - število samic, ki so imele pri sebi mladiča; skupno število mladičev smo vpisovali v kategorijo juvenilen,
- gvano - kadar je pri taksonu »Chiroptera« izpolnjeno to okence to pomeni, da smo prisotnost netopirjev lahko ocenili le po prisotnosti netopirskega gvana. Obravnavali smo tri velikostne kategorije posameznih iztrebkov (1 – majhni iztrebki, 2 – srednji iztrebki, 3 – veliki iztrebki) ter tri količinske razrede (npr. 1 – malo majhnih iztrebkov, 11 – srednje veliko malih iztrebkov, 111 – veliko majhnih iztrebkov). Kadar je bilo to potrebno, smo navedli tudi kombinacijo teh kategorij (npr. 113 – pomeni da smo videli srednje veliko malih iztrebkov in malo velikih iztrebkov).

Raba prostora opredeljuje funkcijo habitata v življenjskem ciklu netopirja. Možne kombinacije izbire so bile:

- zatočišče - v to kategorijo smo uvrstili vsa opažanja posamičnih netopirjev prek poletne sezone (definirano za čas od 1. marca do 1. oktobra). Sem smo uvrstili tudi navedbe, v katerih ni bilo izrecno jasno, kakšno funkcijo je imelo posamezno zatočišče za netopirje;
- ketišče - prostor, v katerem se zbirajo breje in doječe samice netopirjev (t.i. porodniška skupina) ter mladi osebkami;
- prezimovališče - prostor, kjer se netopirji zadržujejo prek zime. Pri opredeljevanju smo se zanesli na oceno stanja, kot ga je opredelil popisovalec. Če takšne ocene ni bilo (npr. literaturni viri), smo sezono opredelili kot čas med 1. oktobrom in 1. marcem,
- parišče - prostor, kjer so bili opaženi osebkami med parjenjem oz. so bili slišani svatbeni klici,
- lovno območje - prostor, kjer smo videli netopirje loviti plen oz. smo slišali njihove prehranjevalne bzze,
- letalna pot/izletavališče - netopirje smo videli samo na preletu oz. nismo zaznali poizkusov prehranjevanja ali pa smo netopirje videli izletavati ali priletavati v njihova zatočišča,
- drugo/neznano - ostale možnosti oz. neznano.

Projekt opredeljuje, v okviru katerega projekta oz. vira podatkov so bili zbrani posamezni podatki.

Slika 5. Logična struktura podatkovne zbirke.

3. REZULTATI SVETOVALNEGA DELA DO OKTOBRA 2014

3.1. Pregled opravljenega svetovalnega dela

V projektni nalogi je bilo predvidenih 28 svetovalnih dni (14 dni na terenu in 14 dni kabinetnega dela). Do sedaj smo uporabili 4 terenske dni: ciljni pregledi cerkev na Ljubljanskem barju, ogled zatočišča navadnih mračnikov na Gregorčičevi ulici v Ljubljani ter ogled cerkve v Goriči vasi z namenom izvedbe omilitvenih ukrepov. Za pisanje ugotovitev, opozoril, telefonsko in e-pisemsko svetovanje (priloge 3–23) pa smo porabili še dodatne 4 dni. Predvideno pa imamo že nekaj sestankov in skupnih terenskih pregledov z delavci ZRSVN. V tabeli 6 podajamo kratek povzetek vseh svetovanj, podrobneje pa so primeri opisani v naslednjih poglavjih. Problematična mesta, kjer je bilo potrebno svetovanje, so bila tako kot v preteklih letih razporejena po celi Sloveniji (tabela 6, slika 6), kar ponovno kaže na splošno ogroženost zatočišč.

V letu 2014 nismo bili aktivno vključeni v nobeno večjo obnovo stavbnih kottišč, vendar pa smo pripravili pregled do sedaj opravljenih raziskav, ohranitvenih in omilitvenih ukrepov ter stanja netopirjev na gradu Rihemberk (priloga 3). Večina terenskega dela se je nanašala na preverjanje stanja mnogih stavb, ki so bile obnovljene v preteklih letih ali pa so bili v njih izvedeni ohranitveni ukrepi.

Velikokrat smo med našimi rednimi pregledi naleteli na novo uničena ali okrnjena kottišča v stavbah, na kar smo s telefonskimi pogovori oz. kolikor nam je čas dopuščal sproti tudi z dopisi opozarjali pristojne enote ZRSVN in svetovali nujne ohranitvene ukrepe. Tudi letos znova poročamo o novo uničenih in okrnjenih kottiščih netopirjev, v nekaterih primerih pa tudi o izboljšanju stanja. Od 164 pregledanih mest monitoringa, ki so bila med preteklimi pregledi v dobrem ohranitvenem stanju, se je stanje poslabšalo na 18 mestih (11 %). Od tega je bilo 6 kottišč popolnoma uničenih (2 od tega v območju Natura 2000), 1 domnevno uničeno, 10 je bilo različno okrnjenih (7 od tega v območju Natura 2000), 1 pa je v slabšem stanju zaradi običajnega propadanje opuščene hiše (Miklarji; območje Natura 2000) in bo v prihodnjih nekaj letih verjetno popolnoma propadlo. Skupno je bilo od teh 18 poslabšanih mest kar 10 (55 %) znotraj območij Natura 2000.

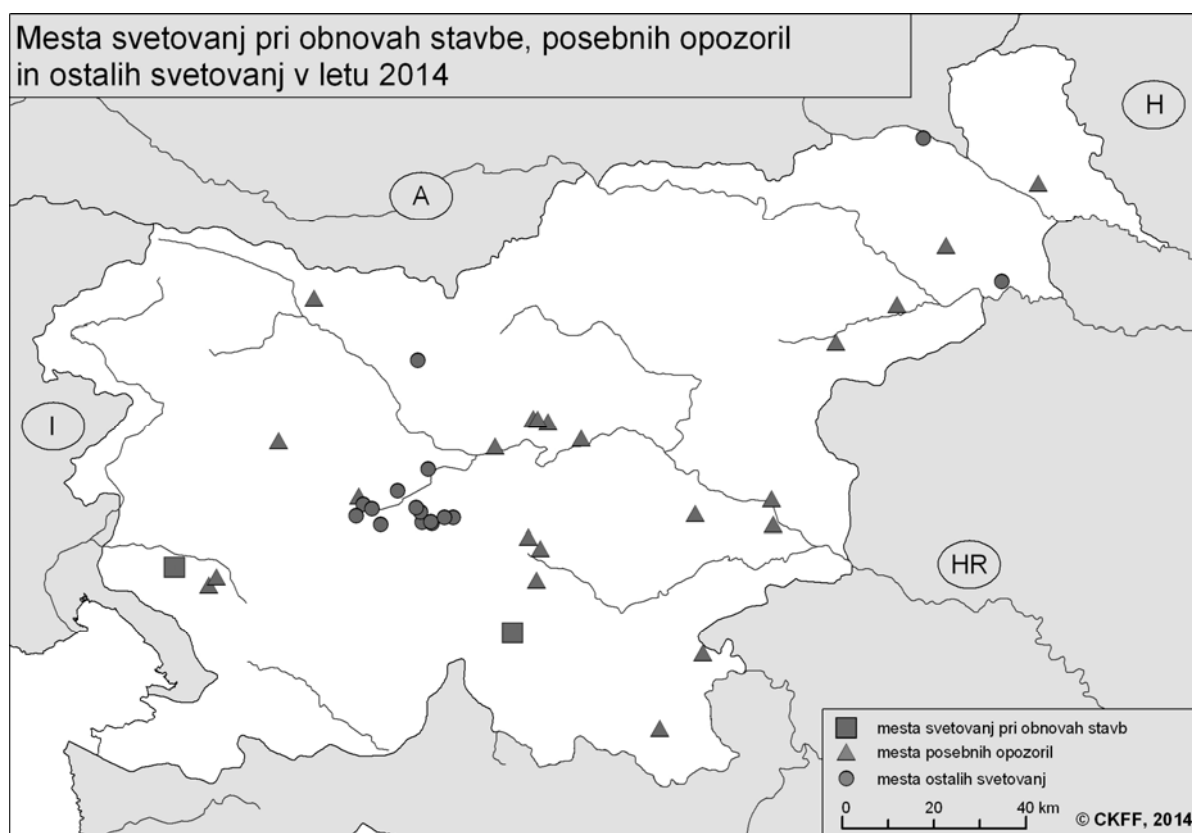
Obseg dela je ostal na enako visoko ravni kot v zadnjih letih, kar odraža količino problemov pri varstvu habitatov netopirjev. Letošnji rezultati so, kljub mnogim novo ugotovljenim problemom, razveseljivi v delu, ki se nanaša na poizkuse ponovne vzpostavitve stavbnih kottišč netopirjev. Zabeleženih je bilo kar pet primerov, ki potrjujejo, da so bili naši nasveti v preteklih letih pravilni in ohranitveni ukrepi uspešni, če so bili izvedeni v popolnosti. To je tudi potrditev, da je program monitoringa netopirjev zasnovan celostno in ne le npr. zgolj beleženje stanja habitatov ter napovedovanje trendov posameznih vrst.

Ponovno opozarjamo, da je doslednemu izvrševanju priporočil glede ohranitvenih ukrepov v prihodnosti potrebno nameniti večjo strogost. Nepopolno ali slabo izvedeni ukrepi ne

zagotavljajo rešitve problema, zato jih je potrebno znova in znova dopolnjevati, kar seveda terja dodatno porabo časa.

V spodnjih poglavjih poročamo:

- o stanju kotišč, kjer smo vsaj delno sodelovali pri obnovi v preteklih letih oz. kjer smo svetovali, kako naj se izvedejo ohranitveni ukrepi pri predvideni obnovi,
- o novo odkritih problemih in
- o napredku pri odpravljanju problemov ohranjanja različnih habitatov netopirjev, na katere smo opozorili v predhodnih poročilih (npr. Presetnik in sod. 2007, 2009b, 2011, 2012, 2013) ter
- o dodatnih svetovanjih.

Slika 6. Mesta opravljenih svetovanj pri obnovah stavb, posebnih opozoril o ohranitvi zatočišč netopirjev ali ostalih svetovanj do konca oktobra 2014.

Tabela 6. Svetovanja v letu 2014.

Natura – kotišče je v območju Natura 2000

Lok. id.	Mesto	Namen
23532	Grad Rihemberk	Poročanje o stanju in svetovanje v povezavi z načrtovano obnovo (Natura).
33464	Cerkev Imena Marijinega, Goriča vas	Ogled v povezavi z obnovitvenimi deli za zmanjšanje onesnaženosti z netopirskim gvanom (Natura).
27530	Cerkev Sveti Lenart, Mala Ligojna	Opozorilo o uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih (Natura).
27493	Cerkev Sveti Klemen, Rodine	Opozorilo o uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih (Natura).
36546	Cerkev Sveti Urh, Slančji vrh	Opozorilo o uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih.
34035	Cerkev Sveti Janez Krstnik, Oslica	Opozorilo o uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih.
36857	Osnovna šola Erzelj	Opozorilo o uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih.
36460	Hiša Kodreti 9	Opozorilo o uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih.
23663	Cerkev Sveta Družina, Sela	Opozorilo o domnevem uničenem kotišču poznih netopirjev.
36346	Cerkev Sveta Ana, Leskovec	Opozorilo o hudo okrnjenem oziroma uničenem kotišču in nujnih ohranitvenih ukrepih (Natura).
27250	Cerkev Sveti Jernej, Peče	Opozorilo o okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi (Natura).
36296	Cerkev Sveti Štefan, Sušica	Opozorilo o okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi.
33495	Cerkev Sveta Lucija, Kal	Opozorilo o okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi.
36252	Cerkev Sveti Lambert, Šentlambert	Opozorilo o okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi.
27244	Cerkev Sveti Štefan, Zgornje Koseze	Opozorilo o okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi (Natura).
27350	Cerkev Sveta Agata, Dolsko	Opozorilo o delnem okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi (Natura).
27243	Cerkev Sveti Mihael, Pečke Kandrše	Opozorilo o delnem okrnjenju in možnem uničenju kotišča in priporočeni ohranitveni ukrepi (Natura).
27495	Cerkev žalostne matere božje, Breznica	Opozorilo o delnem okrnjenju in priporočeni ohranitveni ukrepi (Natura).
36278	Cerkev sveti Jožef, Dolnji Suhor pri Metliki	Opozorilo o dodatnem poslabšanju stanja in priporočeni ukrepi (Natura).
23638	Cerkev Sveti Lovrenc, Juršinci	Opozorilo o možnem uničenju kotišča in priporočila (Natura).
36513	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Apače	Opozorilo o možnem uničenju kotišča.
36491	Cerkev Sveti Ladislav, Beltinci	Opozorilo o možnem uničenju kotišča.
36408	Cerkev Sveti Pavel, Stara Oselica	Opozorilo o možnem uničenju kotišča.
12904	Jama: Belojača (JK2204)	Opozorilo o možnem okrnjenju zatočišča (Natura).
23627	Cerkev sveti Ožbolt, Dragovanja vas	Opozorilo o ponovnem poslabšanju stanja in priporočeni ohranitveni ukrepi.
27160	Cerkev Sveti Peter in Pavel, Brestanica	Opozorilo o prisotnosti golobov in s tem povečanjem možnosti problemov pri ohranitvi kotišča (Natura).
36480	Cerkev sveti Štefan, Smrjene	Preverjanje stanja domnevno uničenega kotišča.
27538	Cerkev Device Marije rožnega venca, Tomišelj	Preverjanje stanja kotišč netopirjev na Ljubljanskem barju po izvedbi ohranitvenih ukrepov (Natura).
24059	Cerkev sveti Jakob, Strahomer	
27999	Cerkev sveti Janez Krstnik, Podkraj	
27536	Cerkev sveti Jakob, Blatna Brezovica	
33486	Cerkev sveti Mihael, Iška vas	
29691	Cerkev sveti Duh, Vnanje Gorice	
33490	Cerkev sveti Urh, Kremenica	
33487	Cerkev Sveti Križ, Iška vas	
27535	Cerkev Sveti Job, Sinja Gorica	
27537	Cerkev Sveti Anton Puščavnik, Verd	
33480	Cerkev Sveti Nikolaj, Breg pri Borovnici	
33489	Cerkev Sveti Simon in Juda, Pijava Gorica	
62703	Zasebna hiša Hajdl	Preverjanje zatočišča netopirjev in svetovanje pri zamenjavi strehe.
63211	Blok Gregorčičeva ulica 9, Ljubljana	Svetovanje pri ohranjanju zatočišča navadnih netopirjev.
36819	Cerkev Sveti Duh, Češnjavek	Svetovanje za preprečevanje poslabšanja stanja kotišča (Natura).

3.2.1. Svetovanja za zagotavljanje varstva zatočišč netopirjev pri obnovi stavb 2014

3.2.1.1. Stanje netopirjev in njihovih habitatov na gradu Rihemberk

Lastništvo grada Rihemberk je država leta 2013 prenesla na Mestno občino Nova Gorica. Ta namerava v prihodnjih letih grad obnavljati, zato smo kot pomoč pri načrtovanju vsebine in tehnične osnove obnove podali kratko informacijo o prisotnih vrstah netopirjev in do sedaj opravljenem delu pri zagotovitvi nadomestnih zatočišč zanje (Priloga 3).

3.2.1.2. Svetovanje v povezavi z obnovitvenimi deli za zmanjšanje onesnaženosti zvonika z netopirskim gvanom na cerkvi Imena Marijinega v Goriči vasi (območje Natura 2000 Ribniška dolina)

V letu 2012 je bila na tej cerkvi izvedena čistilna akcija in takrat so bili podani natančni ukrepi za preprečevanja obsežnega onesnaževanja zvonika (tudi zunanosti oz. fasade) zaradi netopirskega gvana. Ukrepi so bili vključeni v načrtovano in v prihodnosti morebiti izvedljivo projektno nalogo s strani ZRSVN, vendar noben od ukrepov do našega pregleda še ni bil izveden.

V letošnjem letu (24. julija 2014) smo opravili pregled z namenom vzpostavitve stika med ključarjem te cerkve in člani Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev (SDPVN), saj so slednji v prihodnjem letu pripravljene izvesti nekatere od ukrepov, ki so jih predlagali Presetnik in sod. (2012) v končnem poročilu monitoringa netopirjev. Opaženo število odraslih netopirjev je bilo v okviru pričakovanih normalnih letnih nihanj (390 odraslih netopirjev).

3.2.2. Opozorila o novo zabeleženih problemih varstva zatočišč netopirjev

3.2.2.1. Uničeno ketišče malih in porodniška skupina podkovnjakov v cerkvi sv. Lenart v Mali Ligojni (območje Natura 2000 Ligojna) in predlogi za obnovitev ketišča

Ob pregledu 14. 6. 2014 smo v cerkvenem zvoniku opazili več kot 50 trupel malih podkovnjakov (pri tem da nismo pregledali prostora nad zvonovi), saj je bilo jasno, da živih živali v cerkvi ni. Večina netopirjev je bila zapletena v žičnate mreže, ki so bile nameščene na njihove preletne odprtine (slika 7). Zamrežene so bile tako zunanje kot notranje preletne odprtine (glej prilogo 4). Ketišče malih podkovnjakov je tako uničeno. Ker pa je eden od ključarjev namestil mreže v času, ko so v stavbi bili že mali podkovnjaki, je s tem posredno pobil tudi vse netopirje. Netopirji, ki so se zapletli v mreže oz. niso mogli izleteti iz cerkve, so več dni počasi umirali in pri tem trpeli (bili so žejni, lačni, poškodovani so si prhuti), kar se lahko obravnava kot mučenje živali in je kaznivo tudi po Zakonu o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 43/2007).

Območje Natura 2000 Ligojna (SI3000017) je tako ostalo brez enega od dveh ketišč malih podkovnjakov. Po naši oceni je ob tem poginilo tudi približno 50 % živali kvalifikacijske vrste mali podkovnjak (tabela 7). Pri tem verjetno ni moglo priti do preselitve bistvenega dela živali v bližnjo cerkev Veliki Ligojni, saj tam ob pregledu v istem dnevu nismo opazili bistvenega povečanja števila, ki se ga ne bi dalo razložiti s splošno naraščajočim številčnim trendom te vrste oz. z medletno variabilnostjo.

Žalostno je tudi dejstvo, da je bila ta cerkev vključena v triletni projekt Life »Življenje ponoči«, se pravi, da je bilo obveščanja na temo pomembnosti točno te stavbe za netopirje zelo veliko, vendar je že naslednje leto po zaključku projekta to ketišče in na njem živeča kolonija malih podkovnjakov uničena.

Tabela 7. Število malih podkovnjakov v cerkvi sv. Lenart v Mali Ligojni.

("ž" - skupno št. živali, "ad" – število odraslih živali, "-" ni podatkov, *Kosor & Krivec 2011)

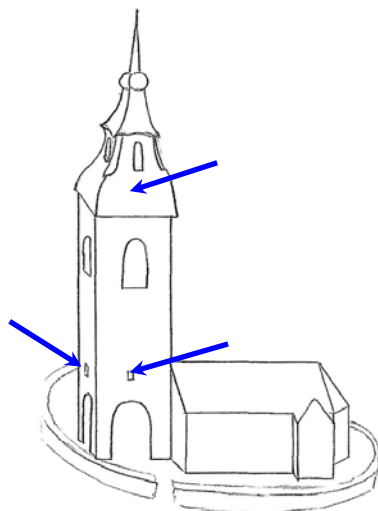
Mesto spremljana stanja	Leto veljavne ocene ob začetku monitoringa	Ocena števila odraslih	Številčni razpon	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cerkev sveti Jurij, Velika Ligojna	2009	57	30-65	56 ž	-	-	60ad	66ad	66ad	64ad	-	-	-	-	76
Cerkev sveti Lenart, Mala Ligojna	/	35-60	68 ž	68 ž	-	-	62ad	62ad	-	-	-	94ad*	-	-	0

Slika 7. Zamrežena odprtina nad zvonovi in v žičnate mreže zapleteni kadavri malih podkovnjakov (foto: Tea Knapič, 14. 6. 2014).

Svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** *Odstraniti je treba vse žičnate mreže na obeh zunanjih preletnih odprtinah in na notranji lini med zvoniščem in prostorom nad zvonovi (slika 8).*
- U2)** *Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču, morda tudi na podstrehi, pogrne plastična ponjava.*

Slika 8. Mesta preletnih odprtin, kjer je trebno odstraniti žičnate mreže.

3.2.2.2. Uničeno ketišče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Klemen v Rodinah (območje Natura 2000 Rodine) in predlogi za obnovitev ketišča

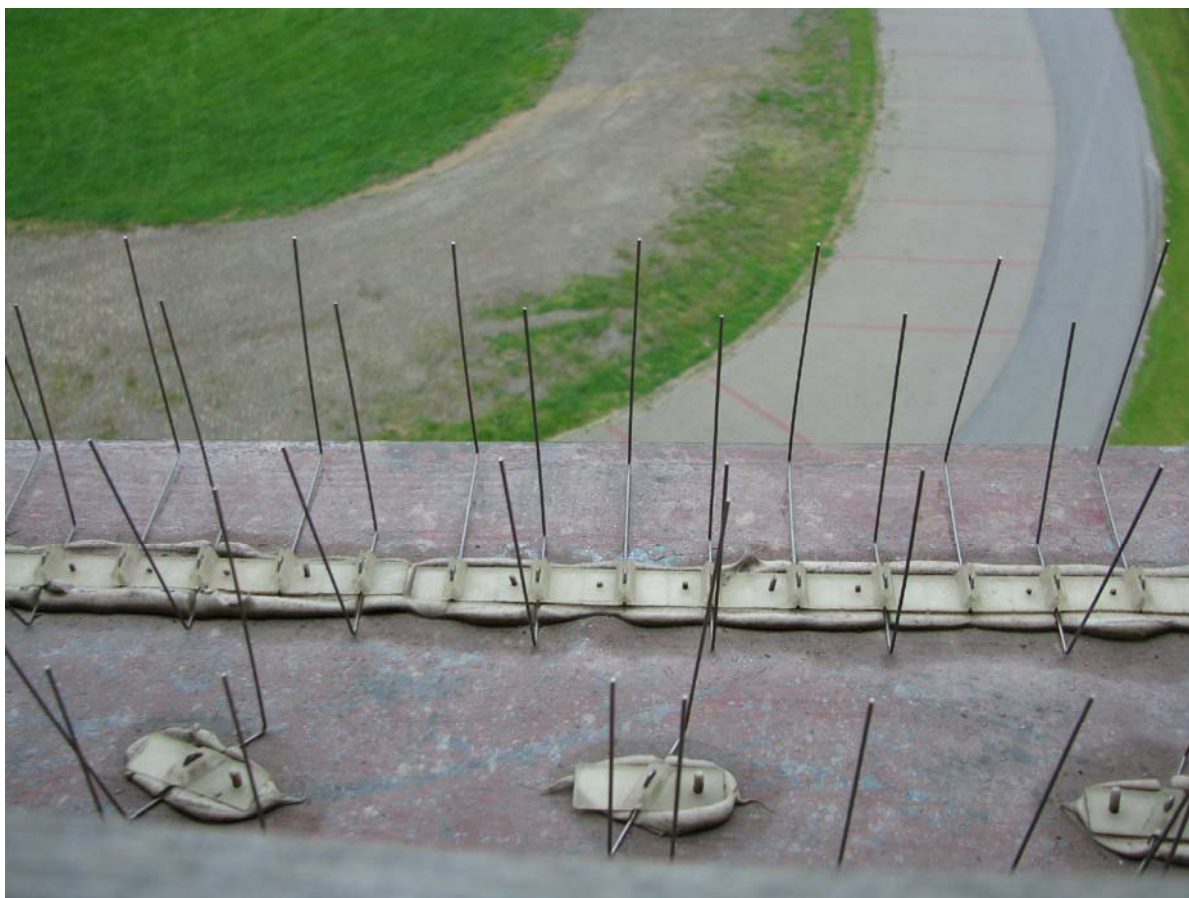
Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Klemen v Rodinah (št. pop. protok. 27493) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 5. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

To ketišče podkovnjakov je znano od leta 2003, ob letošnjem pregledu pa na podstrehi malih podkovnjakov nismo opazili. To povezujemo z zamreženjem preletnih odprtih na zvoniku. Mreže na odprtinah na zvonišču so bile zastavljene pred leti, ker so se na cerkev naselili golobi. Lina v zvoniku pod zvonovi pa je bila v času našega obiska tudi zaprta, morda so jo zastavili hkrati z odprtini na zvonišču. Po pripovedovanju g. ključarja Muleja so bili netopirji na podstrehi opaženi še lansko leto, zato je tudi možno, da je bila lina na zvoniku zastavljena šele po lanskim obnovitvenih delih na cerkvi (sanacija škode, ki jo je na strehi povzročili veter).

Svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

U1) Nujno je potrebno odpreti lino na zvoniku.

U2) Na lino naj se namesti žičnate špice, ki bodo preprečevale pristajanje golobov (slika 9).

Slika 9. Ob pojavu golobov na linah in v cerkvi naj se na spodnje stranice lin namesti zaščitne špice, podobno kot so to že naredili v nekaterih cerkvah v Sloveniji (foto: Monika Podgorelec).

3.2.2.3. Huda okrnitev oz. uničeno ketišče velikih podkovnjakov v cerkvi sv. Ana v Leskovcu (območje Natura 2000 Ajdovska jama) in predlogi za obnovitev ketišča

Cerkev sveta Ana (št. pop. protok. 36346) je ketišče manjšega števila (9–14) velikih podkovnjakov in je znano od leta 2007 (priloga 6), vendar je edino daleč naokoli, saj sta najbližji znana šele v Podčetrtku in pri Prečni. Ob letošnjem pregledu smo opazili le enega velikega podkovnjaka, kar je domnevno posledica še dodatno zaprtih lin na zvoniku, ki so bile že prej zelo zastavljene. Ocenjujemo, da zato stavba ni več ketišče velikih podkovnjakov – kvalifikacijske vrste območja Natura 2000.

Svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** *Nujno je potrebno odpreti obe lini (odmakniti strešnike) v zvoniku.*
- U2)** *Na lini naj se namesti žičnate špice, ki bodo preprečevale morebitno pristajanje golobov (npr. slika 9).*
- U3)** *Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču pogrne plastična ponjava.*

3.2.2.4. Uničeno ketišče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Urh na Slančjem vrhu in predlogi za obnovitev ketišča

Cerkev sveti Urh (št. pop. protok. 36546) je ketišče manjšega števila (8–14) malih podkovnjakov in je znano od leta 2007 (priloga 7), ob letošnjem pregledu pa na podstrehi in zvoniku nismo opazili živih malih podkovnjakov. Našli smo le štiri mumificirane kadavre. Opaženo stanje je verjetno posledica tega, ker sta bili letos spomladi zamreženi dve preletni odprtini v prostoru nad zvonovi. Lini sta bili zamreženi, ker se je lani na podstreho naselilo približno 10 golobov. Ketišče malih podkovnjakov je tako uničeno.

Svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** *Nujno je potrebno odpreti lini v prostoru nad zvonovi.*
- U2)** *Na lini naj se namesti žičnate špice, ki bodo preprečevale pristajanje golobov (npr. slika 9).*
- U3)** *Dodatno se lahko preveri ali bi se lahko npr. na podstrehi uredilo preletne odprtine, ki bi bile manj opazne za golobe in zato ukrepa U1 in U2 ne bi bila potrebna.*

3.2.2.5. Uničeno ketišče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Janez Krstnik v Oslici in predlogi za obnovitev ketišča

Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Janez Krstnik v Oslici (št. pop. protok. 34035) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 8. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2006 zabeležena kot ketišče malih podkovnjakov, uhatih netopirjev in posameznih navadnih/ostrouhih netopirjev ter potem bila v preteklih letih pregledana še nekajkrat. Število malih podkovnjakov se je gibalo med 38 in 52 (priloga 8). Do zadnjega pregleda v letu 2009 so bile v cerkvi odprte vse obstoječe odprtine v zvoniku in na podstrehi. Vse te odprtine, verjetno pa predvsem vse tiste v zvoniku, so lahko služile za preletavanje netopirjev (malih podkovnjakov) v in iz cerkve (iz zvonika pa potem naprej na podstreho).

Ob letošnjem pregledu nam je ključar, g. Alojzij Miklavčič, povedal, da se je v zadnjih letih v in okoli cerkve naselilo veliko golobov in da so zaradi tega pred letom ali dvema zamrežili vse odprtine v zvoniku in na podstrehi. Iz fotografije v zbirki fotografij (www.bioportal.si) je razvidno, da so bila okna v zvoniku pri zvonovih zamrežena že v letu 2011. Pri pregledu smo potrdili, da so res zamrežene vse obstoječe večje odprtine v zvoniku in na podstrehi: 4 line na podstrehi, 2 lini v zvoniku do zvonov in 8 (4x2) oken v zvoniku pri zvonovih. Ob robovih slednjih so reže, ki so široke največ 2–4 cm. Zaradi zamreženost v cerkvi letos nismo opazili nobenega malega podkovnjaka, smo pa v zvoniku nad zvonovi vseeno opazili 5 odraslih uhatih netopirjev (in trije mladiči). Slednji se za razliko od malih podkovnjakov v zatočišče lahko priplazi preko majhnih špranj in jih zamreženje očitno ni prizadelo.

Ker je ketišče malih podkovnjakov v cerkvi v Oslici povsem uničeno, verjetno najmanj od jeseni 2011, svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** Čim prej naj se odstrani mreže na obeh dveh linah v zvoniku pod zvonovi (priloga 8), prehoda med zvonikom in podstreho pa naj se ne zamreži na novo, da bodo mali podkovnjaki lahko prosto preletavali na podstreho.
- U2)** Če se bodo v cerkvenem zvoniku spet začeli pojavljati golobi, naj se na spodnje stranice lin namesti odvrčalna sredstva, t.i. zaščitne špice (slika 9). Ob tej rešitvi golobi ne bodo mogli sedati na line in vstopati v zvonik, netopirji pa bodo lahko prosto preletavali skozi lino.
- U3)** Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču, morda tudi na podstrehi, pogrne plastična ponjava.

3.2.2.6. Uničeno ketišče malih podkovnjakov v bivši osnovni šoli v Erzelju

19. junija 2014 smo preverili bivšo stavbo osnovne šole Erzelj (št. pop. protok. 36857). Pristojno enoto ZRSVN smo z dopisom (priloga 9) obvestili o uničenosti tega zatočišča manjšega števila malih podkovnjakov. Ključar OŠ Erzelj pravi, da so pred 3–4 leti zamrežili okno, ker so netopirji delali nesnago, in tudi mi smo opazili na podstrehi mnogo starega gvana. Tako sta bili na razdalji dobrih 2 kilometrov, če upoštevamo še hišo Kodreti 9, uničeni dve zatočišči netopirjev. Ti so se verjetno preselili v kakšno izmed bližnjih zapuščenih stavb, morda tudi v bližnjo cerkev sv. Mihael na taboru, kjer je ključar OŠ na podstrehi že videval netopirje. Gotovo pa se niso preselili v 1 kilometer oddaljeno cerkev Marija Snežna v Obeluncu pri Gočah, saj smo tam 21. junija 2014 videli običajno število malih podkovnjakov.

Svetujemo izvedbo naslednjega ukrepa:

U1) *Stavba je nenaseljena in podstreha služi kot delavnica oz. skladišče, zato menimo, da bi se lahko del podstrehe s pregradno steno ločil od ostalega dela in namenil netopirjem. Za preveriti pa bi bilo tudi, ali se netopirji res niso preselili v cerkev sv. Mihaela na Taboru.*

3.2.2.7. Uničeno ketišče malih podkovnjakov v hiši Kodreti 9

21. junija 2014 smo preverili hišo Kodreti 9 (št. pop. protok. 36460). Pristojno enoto ZRSVN smo z dopisom (priloga 9) obvestili o uničenosti tega zatočišča manjšega števila malih podkovnjakov. Lastniki hiše Kodreti 9 so prostor, kjer so bili pred tem netopirji, prenovili za namene stanovanjske uporabe, vendar so pred obnovo počakali, da so se netopirji izselili. Na razdalji dobrih 2 kilometrov, če upoštevamo še šolo v Erzelju, sta tako bili uničeni dve zatočišči netopirjev. Ti so se verjetno preselili v kakšno izmed bližnjih zapuščenih stavb.

Trenutno ne moremo svetovati kakšnih posebnih ukrepov za ponovno vzpostavitev ketišča. Morda bi se na podstrešju hiše dalo urediti prostor za netopirje.

3.2.2.8. Domnevno uničeno ketišče poznih netopirjev v cerkvi sv. Družina v Selih

Pri letošnjem pregledu cerkve (16. junija 2014) smo od upravljalca cerkve (župnija Videm pri Ptuj; št. pop. protok. 23663) izvedeli, da je bila lani zamenjana streha nad ladjo cerkve. Zdaj je namesto prejšnje stare »enostavne« strehe izdelana streha z zračnim mostom. Poznih netopirjev nismo ne slišali in ne videli, niti na podstrehi, kjer so bili običajno, niti v zvoniku. Možen razlog je v drugače grajeni strehi. Za razliko od prejšnje strehe je nova streha z zračnim mostom brez številnih špranj med strešniki, predvsem pri slemenjakih. Prav špranjasti prostori pri slemenjakih pa so običajna skrivališča poznega netopirja. Prav gotovo je prostor pod strešniki zaradi večje zračnosti tudi hladnejši kot je bil prej in tak manj primeren za ketišče netopirjev. O podobnem problemu nove strehe z

zračnim mostom za to vrsto netopirja smo že pisali v primeru cerkve svetega Petra v Vintarjvcu (Presetnik in sod. 2010, Presetnik in sod. 2011).

Zaključek: Ne moremo svetovati enostavnih ukrepov za ponovno vzpostavitev ketišča, saj biti morali biti izpeljani med samo obnovo. Še naprej svetujemo redno spremljanje stanja oz. morebitne vrnitve netopirjev.

3.2.2.9. Okrnitev in možnost uničenja ketišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Jernej v Pečeh (območje Natura 2000 Kandrše - Drtjščica) in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Jernej v Pečeh (št. pop. protok. 27250) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 10. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2003 zabeležena kot pomembno ketišče netopirjev vrste mali podkovnjak. Število odraslih malih podkovnjakov pri preteklih pregledih se je gibalo med 39 in 97. Golobi ali njihove sledi pri naših pregledih v preteklosti niso bili zabeleženi, letos pa smo opazili na zvoniku nekaj novih golobjih iztrebkov. Ob letošnjem pregledu bližnje in podružnične cerkve sveti Mihael v Pečkih Kandršah nam je tamkajšnji ključar povedal, da so bile odprtine na cerkvi v Pečeh zamrežene pred enim ali dvema letoma, domnevno zaradi netopirjev in iztrebkov, ki jih ti puščajo za sabo.

Ob našem pregledu smo potrdili, da so bile vse tri line v zvoniku pod zvonovi in okrogla odprtina na podstrehi zamrežene, medtem ko je bilo v letih 2006 in 2007 zamreženo samo ovalno okno na podstrehi. Netopirji so torej v ketišče do zamrežitve lahko preletavali preko vseh treh lin v zvoniku pod zvonovi, mogoče tudi čez špranje v polknih v zvoniku pri zvonovih.

Letos smo 1. julija kljub zamreženosti v cerkvi prešteli 77 malih podkovnjakov in 1 velikega podkovnjaka. Število netopirjev je bilo sicer pričakovano in v mejah naravnih nihanj, a zgolj zato, ker se je ena mreža na najvišji lini pod zvonovi v zvoniku delno odmaknila. To je trenutno edina in verjetno slučajno odprta odprtina, preko katere lahko preletavajo netopirji. V mreži okrogle odprtine na podstrehi in ob njej pa smo prešteli še 10 kadavrov malih podkovnjakov (slika 10). Ti so tu verjetno poginili v letu, ko so bile zamrežene vse odprtine na linah v zvoniku. Netopirjem je bil v letu zamreženja domnevno povsem onemogočen dostop v in izstop iz cerkvenega zvonika in podstrehe (zamrežene vse možne odprtine na zvoniku in podstrehi).

Ocenjujemo, da obstaja velika grožnja, da bo to pomembno ketišče malih podkovnjakov v območju Natura 2000, ki je zdaj okrnjeno, v prihodnosti povsem uničeno, zato svetujemo izvedbo nekaterih ukrepov:

- U1)** Čim prej naj se odstranijo mreže na linah v zvoniku pod zvonovi. Če se bodo v cerkvenem zvoniku začeli pojavljati golobi, naj se na spodnje stranice lin namesti odvračalna sredstva, t.i. zaščitne špice (slika 9). Ob tej rešitvi golobi ne bodo mogli sedati na line in vstopati v zvonik, netopirji pa bodo lahko prosto preletavali skozi lino.
- U2)** Mreža na okrogli odprtini na podstrehi naj se nadomesti z mrežo z manjšimi režami, tako da se mali podkovernjaki ne bodo zapletali v mrežo in pri tem poginjali.
- U3)** Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču, morda tudi na podstrehi, pogrne plastična ponjava.

Slika 10. Zamrežena odprtina na podstrehi z poginulimi malimi podkovernjaki, zapletenimi v mrežo. (foto: Monika Podgorelec, 1. 7. 2014)

3.2.2.10. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovernjakov na cerkvi sv. Štefan v Sušici in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Štefan v Sušici (št. pop. protok. 36296) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 11. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2007 zabeležena kot kotišče malih podkovernjakov in takrat uvrščena v seznam cerkva za poletni monitoring kotišč netopirjev. Število malih podkovernjakov je med

leti 2007–2014 nihalo med 17 in 26. Do zadnjega pregleda v letu 2011 so bile na cerkvenem zvoniku odprte (vsaj delno) vse obstoječe odprtine: 3 line v zvoniku do zvonov in 8 (4x2) delno odprtih oken v zvoniku pri zvonovih – spodnji del oken so bila polkna, zgornji del nad polkni pa je bil odprt. Vse odprtine v zvoniku so takrat lahko služile kot odprtine za preletavanje malih podkovnjakov v in iz cerkve (iz zvonika pa potem naprej na podstreho). Po besedah namestnika ključarja, ki je odklenil cerkev, in po popisnih protokolih iz preteklih let so cerkev naseljevali tudi golobi, zato so bili zaradi nesnage golobov prisiljeni cerkev lansko leto zamrežiti.

Ob pregledu cerkve (27. 6. 2014) smo potrdili, da je cerkveni zvonik skoraj v celoti zamrežen. 16 odraslih malih podkovnjakov je lahko v zvonik in potem naprej na podstreho priletelo zgolj po slučajju, in sicer zato, ker se je del mreže proti komarjem, ki je bil pri oknih pri zvonovih nameščen v zgornjem delu nad polkni, popustil in prosto visel čez polkna. Tako je povsem naključno nastala ca. 40 x 20 cm velika odprtina za preletavanje malih podkovnjakov (slika 11). V letu zamreženja (lani), pa predvidevamo, da je bil dostop netopirjem v cerkveni zvonik povsem onemogočen, saj so bile zamrežene vse možne preletne odprtine.

Slika 11. Edina preletna odprtina v cerkvi v Sušici je bila ob letošnjem pregledu le na mestu, kjer se je odpustila mreža (proti mrčesu) nad polkni (rdeči kvadrat) (foto: Monika Podgorelec, 22. 6. 2014).

Letošnje nižje število malih podkovnjakov je precej verjento povezano z lanskim zaprtjem lin v zvoniku. Ocenjujemo, da obstaja velika grožnja, da bo to pomembno kotišče malih podkovnjakov, ki je zdaj okrnjeno, v prihodnosti povsem uničeno, zato svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** Čim prej naj se odstrani mreže na vseh treh linah v zvoniku pod zvonovi.
- U2)** Na spodnje stranice teh treh lin na zvoniku pod zvonovi naj se namesti odvrtačilna sredstva, t.i. zaščitne špice (slika 9).
- U3)** Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču, morda tudi na podstrehi, pogrne plastična ponjava.

3.2.2.11. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Lucija v Kalu in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sveta Lucija v Kalu (št. pop. protok. 33495) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 12. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2006 zabeležena kot kotišče malih podkovnjakov. Število teh se je v letih pregledov gibalo med 33 in 100. Pri tem naj omenimo, da podstreha v teh letih ni bila pregledana (ni bila dostopna). Do zadnjega pregleda v letu 2011 so bile v cerkvi odprte vse obstoječe zunanje odprtine: 2 lini v zvoniku do zvonov, 4 okna v zvoniku pri zvonovih in 1 odprtina na podstrehi – odmaknjena vrata na podstreho. Vse te odprtine so lahko služile kot odprtine za preletavanje netopirjev v in iz cerkve. Na popisnih protokolih v preteklosti nikoli ni bila zabeležena prisotnost golobov, je pa v letu 2011 popisovalec zabeležil, da je zelo veliko netopirskega gvana in priporočal čistilno akcijo.

Ob pregledu 27. 6. 2014 smo ugotovili, da so vse zunanje odprtine v zvonik (2 lini in 4 okna) zamrežene. Kdaj so bile odprtine zamrežene, od ključarjev nismo izvedeli, je bilo pa videti, da gre za dokaj novo zamrežitev. Priprta - skoraj popolnoma - so bila tudi zunanja vrata na podstreho (nad zakristijo), vendar pa je na srečo ob robu bila špranja dimenzij ca. 60 x 5 cm (slika 12).

Glede na zamreženost preletnih odprtin na zvoniku, malih podkovnjakov v zvoniku nismo pričakovali, a smo jih nekaj vseeno opazili (5 odraslih, 2 mladiča); mesta preletavanja nismo mogli ugotoviti. Medtem ko pa smo na podstrehi, ki je bila letos pregledana prvič, prešteli 58 odraslih netopirjev. Preletavanje netopirjev na podstreho je bilo možno samo čez ozko režo ob robu priprtih vrat (slika 12), ki so verjetno ostala odprta le slučajno. Domnevamo, da je bil razlog za zamreženje veliko nakopičenega gvana netopirjev ali mogoče golobi, ki smo jih ob našem pregledu opazili posedati na strehi cerkve, dva pa sta bila tudi v zvoniku.

Ugotavljamo, da je kotišče malih podkovnjakov v cerkvi v Kalu vsaj od letošnjega leta precej okrnjeno oziroma, da obstaja grožnja za popolno uničenje kotišča malih podkovnjakov v tej cerkvi.

Za izboljšanje kotišča malih podkovnjakov v tej cerkvi svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** Čim prej naj se vzpostavi kontakt s ključarji oz. župnikom in se jim razloži, da je uničevanje kotišč malih podkovnjakov nezakonito in da bo potrebno odstraniti nekatere mreže v zvoniku.
- U2)** Dogovoriti se, da se čim prej odstrani mreže na obeh dveh linah v zvoniku pod zvonovi, vrata na podstreho nad zakristijo (slika 12) pa naj bodo preko leta med 1. marcem in 1. decembrom vedno delno odprta oz. samo priprta.

U3) Če se bodo v cerkvenem zvoniku spet začeli pojavljati golobi, naj se na spodnje stranice obeh lin v zvoniku pod zvonovi namesti odvračilna sredstva, t.i. zaščitne špice (slika 9).

U4) Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču pogrne plastična ponjava.

Slika 12. Edina možna odprtina za prelet netopirjev ob robu priprtih vrat na podstrešje nad zakristijo. (foto: Monika Podgorelec, 27. 6. 2014)

3.2.2.12. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Lambert v Šentlambertu in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Lambert v Šentlambertu (št. pop. protok. 36252) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 13. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2007 zabeležena kot kotišče malih podkovnjakov in bila takrat vključena v seznam cerkva za poletni monitoring kotišč netopirjev. Število netopirjev ob pregledih se je gibalo med 61 in 113. Ob letošnjem pregledu smo prešteli 103 odraslih malih podkovnjakov, hkrati pa smo opazili, da so bile prej odprte line in okna v zvoniku letos zaprta s steklom (lina pod zvonovi) oziroma z novimi polkni (okna v zvonišču). Prav tako je bila z loputo zaprta notranja odprtina v zvoniku, med zvoniščem in pod njim ležečim podestom, ki je pomembna za prelet netopirjev med podstreho in prostorom nad zvoniščem. Večina malih podkovnjakov je bila opažena v zvoniku nad zvoniščem, vendar ni jasno, kje ti preletavajo v ta prostor, saj so edine očitne preletne odprtine okrogle odprte line na podstrehi. V pogovoru s ključarjem smo izvedeli, da je bila lani zamenjana streha nad ladjo, še pred tem pa streha zvonika. Domnevamo, da so bile takrat nameščena nova polkna in zastekljena lina pod zvonovi.

Ugotavljamo, da je habitat malih podkovnjakov v tej cerkvi okrnjen in da obstaja verjetnost za uničenje rodniške gruč v prihodnje. Zato svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** *Skrbnike oziroma ključarje naj se čim prej obvesti o pomembnosti odprtja nekaterih preletnih odprtih za netopirje, te zavarovane živali.*
- U2)** *Hkrati naj se čim prej odstrani steklo, ki zapira prelet netopirjem skozi najvišjo lino v zvoniku pod zvoniščem in ki je v preteklosti že bila odprta. Prav tako naj se istočasno in trajno odstrani oziroma odpre loputa na notranji odprtini, ki onemogoča prelet med podstreho in spodnjim delom zvonika ter prostorom v zvoniku nad zvoniščem.*
- U3)** *Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču, morda tudi na podstrehi, pogrne plastična ponjava.*
- U4)** *Ker odprtine skozi katere preletavajo mali podkovnjaki niso poznane, predlagamo tudi večerno opazovanje izletavanja netopirjev za ugotovitev glavnih preletnih odprtih.*

3.2.2.13. Okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov na cerkvi sv. Štefan v Zgornjih Kosezah pri Moravčah (območje Natura 2000 Kandrše - Drtijiščica) in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Štefan v Zgornjih Kosezah pri Moravčah (št. pop. protok. 27244) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 14. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2003 zabeležena kot pomembno kotišče netopirjev vrste mali podkovnjak, število teh pa se je pri preteklih pregledih gibalo med 22 in 65. Pri letošnjem pregledu (19. 6. 2014) smo v zvoniku nad zvonovi prešteli kar 90 odraslih malih podkovnjakov, na podstrehi pa opazili enega velikega podkovnjaka. Kljub temu da je bilo število malih podkovnjakov največje do sedaj, pa je nujno opozoriti, da smo opazili spremembo v zamreženosti oz. zaprtosti zunanjih in notranjih preletnih odprtih. Med zadnjim (2008) in letošnjim pregledom so bile dodatno zamrežene 4 line na zvoniku pod zvonovi (prej odprte), prav tako je na novo zamrežena notranja preletna odprtina med zvonikom in podstreho ter odprtina med zgornjim podestom in zvoniščem v zvoniku. Mali podkovnjaki so tako letos lahko v zvonik preletavali le skozi reže (ca. 15 x 7 cm) lesenih polken v zvonišču. Razlog zamreženja nam ni znan, verjetno pa je to bilo opravljeno zaradi pojavljanja golobov (letos prvič opazovani njihovi iztrebki) ali gvana samih netopirjev.

Ugotavljamo, da je habitat kvalifikacijske vrste mali podkovnjak v omenjeni cerkvi v Natura 2000 območju okrnjen oz. obstaja verjetnost, da bo kotišče vsaj delno uničeno ob morebitnem zaprtju polken oz. rež v polkni. Prav tako pa obstaja verjetnost, da se bodo netopirji lahko zapletali v mreže.

Svetujemo izvedbo naslednjih ukrepov:

- U1)** Oskrbnike cerkve oziroma ključarje naj se čim prej obvesti o pomembnosti preletnih odprtih za male podkovnjake za ohranitev tega kotišča. Polkna naj se čez leto ne zapirajo.
- U2)** Čim prej naj se odstranijo mreže na linah v zvoniku pod zvonovi in na notranjih odprtinah med podstreho in zvonikom ter med zvoniščem (v zvoniku) in pod njim ležečim podestom v zvoniku.
- U3)** Če se bodo v cerkvenem zvoniku začeli pojavljati golobi, naj se na spodnje stranice lin namesti odvratalna sredstva, t.i. zaščitne špice (slika 9). Lahko pa se jih preventivno namesti že sedaj. Ob tej rešitvi golobi ne bodo mogli sedati na line in vstopati v zvonik, netopirji pa bodo lahko prosto preletavali skozi lino.
- U4)** Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču pogrne plastična ponjava.

3.2.2.14. Delna okrnitev in možnost uničenja kotišča vejicatih netopirjev v cerkvi sv. Agata v Dolskem (območje Natura 2000 Dolsko) in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sv. Agata v Dolskem (št. pop. protok. 27350) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 15. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Cerkev je bila poleti 2003 zabeležena kot kotišče vejicatih netopirjev in potem v nadaljnjih poletjih redno pregledovana. Število prešteti vejicatih netopirjev se je v preteklosti gibalo med 33 in 153. Ob letošnjem pregledu cerkve (19. 6. 2014) smo v zvoniku cerkve sicer zabeležili največje število odraslih vejicatih netopirjev (208), vendar pa smo hkrati opazili, da je na novo zamrežena notranja preletna odprtina med podstreho in zvonikom. Ob robu te mreže je sicer špranja skozi katero vejicati netopirji mogoče lahko splezajo, vendar pa več ne morejo prosto preletavati kot pred postavitvijo mreže. Pri plezanju skozi špranjo ob mreži se vejicati netopirji lahko poškodujejo ali celo zapletejo v mrežo. Ugotovili smo še, da je edina verjetna preletna odprtina v zvoniku 1–2 cm špranja nad, sicer zamreženo, najvišjo lino v zvoniku pod zvoniščem. V pogovoru s ključarjem, g. Bokalom, smo izvedeli, da so bili v letu 2011 prenovljeni zvonovi oz. zvonjenje, v letu 2012 pa na novo narejene stopnice v zvoniku. Zato je bila zaradi netopirskega gvana bojda nameščena mreža med zvonikom in podstreho, za katero pa ne ve, kdo jo je namestil.

Ugotavljamo, da je kotišče vejicatih netopirjev v trenutnem stanju zelo okrnjen in zaključujemo, da obstaja zelo velika verjetnost, da bo kotišče v območju Natura 2000 v prihodnosti uničeno.

Zato svetujemo, da je nujno izvesti nekatere ukrepe za izboljšanje stanja:

- U1)** Skrbnike oziroma ključarje naj se čim prej obvesti o pomembnosti odprtja nekaterih preletnih odprtih za netopirje, te zavarovane živali.

U2) Čim prej naj se odstrani mreža na notranji odprtini med zvonikom in podstreho, da bodo netopirji lahko prosto preletavali med zvonikom in podstreho. Prav tako naj se odstrani mreža na najvišji zunanji lini v zvoniku, preko katere čez špranjo verjetno sedaj preletavajo netopirji.

U3) Za lažje odstranjevanje morebitnega netopirskega gvana je priporočljivo, da se po podestih zvonika in na zvonišču pogrne plastična ponjava.

U4) Na lino se lahko namesti žičnate špice (slika 9), ki bodo preprečevale pristajanje golobov in tako preprečevale njihovo vselitev v zvonik.

3.2.2.15. Delna okrnitev in možnost uničenja kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sveti Mihael v Pečkih Kandršah (območje Natura 2000 Kandrše - Drtjščica) in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi s cerkvijo sv. Mihael v Pečkih Kandršah (št. pop. protok. 27243) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 16. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

Pri letošnjem pregledu (19. junija 2014) smo v stavbi prešteli 29 odraslih malih podkovnjakov. Opazili smo tudi, da je bilo zastekljeno veliko okroglo okno na podstrehi. Od ključarja smo izvedeli, da so to izvedli po naročilu zavarovalniškega agenta, ker jim je ob močnem vetru odkrivalo streho. Izvedeli smo tudi, da jih zelo moti gvano netopirjev in da je velika verjetnost, da bodo odprtine zaprli, podobno kot so to že storili v farni cerkvi v Pečeh. Ob tem smo jih seznanili, da so netopirji zavarovane živali, prav tako njihova zatočišča, ter da se jim mora pustiti preletne odprtine odprte.

Ugotavljamo, da obstaja velika verjetnost okrnjenja ali uničenja habitata kvalifikacijske vrste mali podkovnjak v območju Natura 2000, zato svetujemo naslednje ukrepe:

U1) Skrbnike cerkve oziroma ključarje naj se čim prej obvesti o pomembnosti ohranitve preletnih odprtin za male podkovnjake, da se ohrani to kotišče.

U2) Edina lina v zvoniku pod zvonovi naj ostane trajno odprta. Prav tako trikotna odprtina navzven (priloga 16), ki je na prehodu oziroma stiku zvonika in podstrehe.

U3) Okna v zvonišču naj se ne zamrežijo. Če pa se druge rešitve ne najde in se bodo ta okna v zvonišču zvonika zapirala, se tu lahko namestijo le lesena polkna z režami najmanjših dimenzij 20 cm x 7 cm.

U4) Za rešitev problema z netopirskimi iztrebki priporočamo da se za lažje odstranjevanje po podestih zvonika in na zvonišču pogrne plastična ponjava.

3.2.2.16. Možno uničenje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Lovrenc v Juršincih (območje Natura 2000 Juršinci)

Cerkev je bila prvič pregledana leta 2006, ko je bilo skupaj opaženih 80 odraslih navadnih netopirjev in njihovih mladičev. Cerkev je bila nekajkrat pregledana še v naslednjih letih, število navadnih netopirjev pa je bilo spremenljivo (tabela 8). Opazimo lahko, da se je število netopirjev med 2006 in letos opazno zmanjšalo; razlogi nam niso znani. Kot preletne odprtine navadnim netopirjem verjetno služijo reže med letvicami v polknih na zvonišču in druge špranje na podstrešju nad ladjo. V zvoniku je bilo letos opazovano več golobov. Cerkev ima novega upravljalca (iz župnije Polenšak), ki je dejal, da načrtujejo zaprtje lin pri zvonovih zaradi golobov, torej obstaja grožnja za popolno uničenje kotišča te kvalifikacijske vrste v območju Natura 2000.

Tabela 8. Število odraslih navadnih netopirjev na cerkvi sv. Lovrenc v Juršincih.

" - " pregleda ni bilo

Vrsta	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Navadni netopir	80	61	69	39	prisotni	44	-	-	20

Zaključki. Novega upravljalca cerkve smo ob pregledu obvestili, da je treba zaprtje lin zaradi golobov izvesti na način, ki netopirjem – zavarovanim živalim – še vedno omogoča dostop v stavbo in da naj se pred začetkom zaprtja obrnejo za nasvete pri pristojni enoti ZRSVN. Kljub temu ocenjujemo, da še vedno obstaja velika verjetnost neustreznega zaprtja lin, zato naj pristojna enota ZRSVN sama stopi v kontakt z župnikom in svetuje zaprtje z polkni z ustrezni špranjami med letvicami (skozi katere še lahko plezajo navadni netopirji) in ne mrežami. Prav tako se lahko svetuje odganjanje golobov z zaščitnimi špicami kot je prikazano na sliki 9.

3.2.2.17. Možno uničenje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi Marijinega vnebovzetja v Apačah ob predvideni obnovi ostrešja

Cerkev je bila prvič pregledana leta 2007, ko je bilo skupaj opaženih ca. 43 odraslih navadnih netopirjev. Cerkev je bila nekajkrat pregledana še v kasnejših letih; število navadnih netopirjev pa se je gibalo med 17 in 43. Od leta 2011 dalje je število netopirjev upadlo in na podstrehi nikoli ni bilo prešteto več kot 20 odraslih živali. Odprtine na podstreho in v zvonik so zaradi golobov v preteklosti zamrežili, tako so edine obstoječe verjetne preletne odprtine za netopirje špranje v slemenu strehe. Najbolj očitna taka špranja je na robnem delu strehe nad prezbiterijem (slika 13), kjer so običajno tudi visišča netopirjev.

V pogovoru z g. župnikom smo izvedeli, da v prihodnosti načrtujejo menjavo strehe nad prezbiterijem, po potrebi tudi strehe nad ladjo. Župnika smo pri tem obvestili, da so netopirji zavarovane živali in da naj se v zimi pred začetkom predvidenih obnovitvenih del obrnejo za nasvet pri pristojni enoti ZRSVN.

Zaključki. Čeprav gre za kotišče manjšega števila navadnih netopirjev, pa je to zaradi redkosti kotišč te vrste v Sloveniji velikega pomena. Kotišče je zaradi načrtovane obnove ogroženo, zato naj se upravljalca stavbe obvesti o pomembnosti ohranitve špranje v slemenu strehe nad prezbiterijem v primeru menjave ostrešja. V sezoni pred začetkom obnove priporočamo opazovanje večernega izletavanja netopirjev, za določitev dejanske preletne odprtine.

Slika 13. Najverjetnejša preletna odprtina navadnih netopirjev v strehi nad prezbiterijem (rdeča puščica) bo lahko ob predvideni obnovi strehe izgubljena oz. zaprta (foto: Monika Podgorelec, 4. 6. 2014).

3.2.2.18. Možno uničenje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Ladislav v Beltincih

Pri letošnjem pregledu cerkve (14. junija 2014) smo od gospoda kaplana izvedeli, da je predvidena obnova cerkve in da so načrti že v pregledu pri Zavodu za kulturno dediščino. Predvidena je sicer obnova zidov oziroma spodnjega dela cerkve, ne pa tudi strehe. Glede na to, da smo pri pregledu na podstrešju ladje in v zvoniku opazili tudi zelo veliko gnezdečih golobov in njihovih mladičev (najmanj 30–40 živali), ocenjujemo, da obstaja verjetnost zamreženja ali zaprtja vseh možnih preletnih odprtin ob obnovi cerkve. Kaplan je namreč tudi sam izrazil nejevoljo nad številnimi golobi na podstrešju. Sicer je bilo v zvoniku za tramom letos prešteti 25 odraslih navadnih netopirjev (od tega 18 z mladiči).

Zaključki. Upravljalca cerkve naj se obvesti o tem, da so netopirji zavarovane živali in je treba v primeru obnove strehe ali predvidenega zaprtja odprtin to izvesti v ustreznem obdobju in na način, da netopirji še vedno lahko preletavajo v in iz cerkve (polkna, ne mreže). Predlaga naj se jim namestitev odvrtačnih sredstev za golobe – zaščitnih špic in zaščitnih žic.

3.2.2.19. Možna ogroženost kotišča malih podkovernjakov v cerkvi sv. Pavel v Stari Oselici

Cerkev smo za netopirje pregledali 12. junija 2014 in pri tem prešteli 90 odraslih malih podkovernjakov (večino na podstrehi) in enega navadnega/ostrouhega netopirja v zvoniku. V zvoniku pod zvoniščem smo na tleh opazili položeno tudi mrežo. Glede na to, da je v cerkvi pred kratkim bil restavriran oltar in smo pri stopnicah za dostop v zvonik opazili majhna obnovitvena dela, obstaja možnost, da je mreža v zvoniku predvidena za zaprtje lin v zvoniku.

Zaključki. Pri upravljalcu cerkve naj se preveri morebitno namero o zaprtju lin v zvoniku, hkrati pa naj se jih obvesti o tem, da so netopirji zavarovani in da morajo imeti odprte preletne odprtine za dostop v zatočišče (sicer odprta tudi okna v zvonišču).

3.2.2.20. Možno poslabšano ohranitveno stanje zatočišča dolgokrilih netopirjev v jami Belojača (območje Natura 2000 Boč - Haloze – Donačka gora) in priporočila za izboljšanje stanja

Stanje v zvezi z jamo Belojača (št. pop. protok. 12904) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 17. V nadaljevanju podajamo samo povzetek. Zelo podoben problem v zvezi s to jamo smo v preteklosti že obravnavali, in sicer so o tem pisali Presetnik in sod. (2009b). Takrat so bili podani ukrepi, ki so bili upoštevani in do avgusta 2010 izvedeni (Presetnik in sod. 2010), vendar se je zaradi želje po povečanju turistične ponudbe v občini zgodba v tem letu ponovila.

Pri pregledu jame 16. junija smo opazili, da pred jamo stoji nova lična informativna tabla z informacijami o naravni vrednoti z netopirji v jami (slika 14a). Tabla s podobno vsebino je tu bila že postavljena v letu 2009 in takrat so Presetnik in sod. (2009b) podali priporočilo za odstranitev , ki so spodbujale sam ogled jame. Okolica jame (tudi bližnjega rudnika Šega) je bila nedolgo pred naših prvih letošnjim obiskom urejena (poleg informativnih tabel postavljene tudi klopi za sedenje), verjetno z namenom povečanja turistične ponudbe v občini. Ob prvem obisku smo pred jamo srečali tudi zaposleno iz občine Poljčane, ki je med pogovorom omenila vsaj trenutno povečan obisk ljudi v jami. Omenila je tudi, da se razmišlja o zaprtju jame z rešetkami. Na zelo verjetno povečan obisk v jami Belojača kažejo tudi nekateri drugi znaki oz. spremembe pred in v jami, ki jih 5. 9. 2013, ko smo tam mrežili netopirje, nismo opazili oz. so bile manj očitne (priloga 17):

- a) z vejami utrjena pešpot v pobočju pred jamo (za lažji dostop) (slika 14b),
- b) skala v luži na vhodu jame (za lažji prehod luže),
- c) očitno bolj shojena/utrjena pot v jami,
- d) povečano že obstoječe staro kurišče v jami (in dodatna onesnaženost z ostanki embalaže),
- e) novo izkopana jamica za kurišče v jami (z ostanki čajnih svečk),

f) razširjena plezalna smer z večjim številom karabinov in plezalno vrvjo (glede na 5. 9. 2013).

V času letošnjega mreženja pred jamo (20. 9. 2014) smo v jami opazili do 10 novih uporabljenih čajnih svečk in nekaj dodatnih plezalnih karabinov, nameščenih skoraj že v jami.

Ob našem prvem pregledu smo v jami opazili samo enega malega podkovnjaka (*Rhinolophus hipposideros*) in nobenega dolgokrilega netopirja (*Miniopterus schreibersii*). Možno je, da netopirji v jami niso bili zaradi nam neznanih naravnih vzrokov, ali pa da je k odsotnosti prispeval povečan obisk jame po postavitvi informativnih tabel.

Ob našem drugem pregledu, 17. julija, novih in dodatnih očitnih sprememb pred jamo in v jami glede na naš junijski obisk ni bilo opaziti. Takrat smo v jami opazovali 1 malega podkovnjaka, letalo pa je približno 60 dolgokrilih netopirjev. V minulih letih (2009–2013) smo ob julijskem pregledu jame opazovali med 80 in 150 dolgokrilih netopirjev ter posamezne male podkovnjake.

O izrabi neturistične jame Belojače v turistične namene in druge namene lokalnega prebivalstva je bilo poročamo že v preteklih poročilih monitoringa (Presetnik in sod. 2012, Presetnik in sod. 2013). Prav tako je občina Makole v svojem *Dolgoročnem načrtu razvoja občine Makole 2010 – 2017 z elementi do 2025* (vir: internet) na str. 35 kot posebno nalogo izpostavila varovanje netopirjev z naslednjimi besedami: »*Občina Makole bo skupaj z Občino Poljčane pripravila vso potrebno dokumentacijo in izvedla ukrepe za zaščito življenjskega prostora netopirjev (jama Belojača)*«, na str. 46 pa zapisala »*Jama Belojača je zaščiten (netopir, rodniške kolonije ...); zaradi navedenega je nismo posebej izpostavili kot turistično destinacijo.*«

Glede na vse zgoraj napisano in glede na to, da so Presetnik in sod. (2009b) enkrat že podali podobna priporočila, bo treba za ohranitev stanja netopirjev v jami Belojači izvesti nekatere ukrepe:

- U1)** *Na obstoječo informativno tablo ali ob njej naj se doda napis, da obiskovanje notranjosti jame zaradi motenja netopirjev – zavarovanih živali – ni dovoljeno.*
- U2)** *Veje na vhodu (ki utrjujejo pešpot) in skala v luži v vhodnem delu jame – oboje olajšuje dostop v jamo – naj se odstranijo.*
- U3)** *Izkopana kurišča in ostanki embalaže in svečk naj se odstranijo, da ne bodo obiskovalcev napeljevale na nadaljevanje takih dejanj.*
- U4)** *V kolikor se še to ni storilo, naj se pogovori s plezalnimi skupinami, ki imajo tam plezališče, ter naj se jim obrazloži tematika in pozove, naj ne z obiski jami ne motijo netopirjev.*
- U5)** *Priporočamo da za ugotovitev dejanskega obiska v jami poizkusi uporabiti avtomatični števec, ki se ga lahko namesti na stene ali tla tik za najožjim delom vhoda v jamo.*

Slika 14. a) Informacijska tabla pred vhomom v jamo Belojača in b) nova, z vejami utrjena pot tik pred vhomom v jamo (foto: Monika Podgorelec, 16. 6. 2014).

3.2.3. Poročanje o preteklih zabeleženih problemih varstva zatočišč netopirjev

3.2.3.1. Stanje uničenega ketišča malih podkovernjakov v cerkvi sv. Ana v Gozdu po izvedbi ohranitvenih ukrepov

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.2. Stanje uničenega ketišča netopirjev v cerkvi Marije v nebesa vzete v Marija Dobju

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.3. Nespremenjeno stanje uničenega ketišča v cerkvi sv. Ožbolt v Volčjem potoku

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.4. Slabo stanje po poskusu ponovne vzpostavitve uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Gorenji vasi (Natura 2000 Poljanska Sora – Škofja Loka) in dodatna priporočila za izboljšanje stanja

Cerkev smo pregledali 14. junija 2014 in na podstrehi opazili samo 3 odrasle male podkovnjake (2 z mladiči), čeprav je verjetna preletna odprtina in sicer zgornja lina v zvoniku pod zvoniščem še vedno odprta. Stanje odprtin je tako enako 2012 (Presetnik in sod. 2012). Možno je, da so mali podkovnjaki iz tega kotišča prisotni tudi na podstrehi starega župnišča (informacija Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev iz leta 2012), vendar starega župnišča nismo pregledali. Glede na trenutno stanje ocenjujemo, da je kotišče zelo okrnjeno oz. da je ohranitveno stanje tega habitata še vedno neugodno. Zato predlagamo, da se stanje preletnih odprtin izboljša z naslednjimi, predhodno že predlaganimi ukrepi:

U1) *Odstrani se manjša žičnata mreža in pleksi steklo iz spodnjega okna (ki ima kovano železno mrežo), kot je bilo to že predlagano v prvem delnem poročilu monitoringa 2010-2011 (Presetnik in sod. 2010, Presetnik in sod. 2012).*

U2) *Prav tako naj se ohrani špranja pod vrati med zvonikom in podstreho, kjer netopirji verjetno preletajo med zvonikom in podstreho (Presetnik in sod. 2012).*

Zaključki. Na kotišču so bili samo trije mali podkovnjaki, zato kotišče obravnavamo kot okrnjeno, zato naj se izvede dodatne predlagane ukrepe. Stanje naj se spremlja v prihodnjih letih. Prav tako naj se ob pregledu hkrati preveri še morebitno kotišče v starem župnišču.

3.2.3.5. Nespremenjeno stanje predlaganih ukrepov v uničenem kotišču malih podkovnjakov v cerkvi sv. Petra v Selcih

Ob letošnjem pregledu 12. junija 2014 na podstrehi cerkve nismo opazili nobenega malega podkovnjaka, kotišče je še vedno uničeno. Izvedeni niso bili nobeni v letu 2012 predlagani ukrepi (Presetnik in sod. 2012), ki bi malim podkovnjakom omogočali lažji dostop na podstreho: okno v prvem nadstropju zvonika ni bilo odprto, prav tako ne notranja vrata med zvonikom in podstrešjem, niti ni bilo izdelana posebna odprtina za netopirje na napušču strehe predvidena kot trajni ukrep.

Predlagamo, da se izvedejo vsi ukrepi, ki so jih predlagali Presetnik in sod. (2012).

Zaključki. Predlagani dodatni ohranitveni ukrepi (Presetnik in sod. 2012) niso bili izvedeni, zato ni bilo možnosti za ponovno vzpostavitev kotišča malih podkovnjakov. Vztrajamo, da naj se predlagani ukrepi izvedejo, stanje pa naj se spremlja tudi v prihodnje.

3.2.3.6. Stanje ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Duha v Vnanjih Goricah (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

Stanje netopirjev in uspešnosti izvedenih ukrepov na cerkvi sv. Duha v Vnanjih Goricah smo preverili 3. junija 2014. Ukrepi, izvedeni v preteklosti za obnovitev ketišča malih podkovnjakov v preteklosti, so bili uspešni v smislu zagotovitve prostega prehoda v notranjost podstrehe. Vendar pa je kljub obnovljenemu ketišču število malih podkovnjakov še vedno precej manjše kot v letih 2004–09 (tabela 9), zato ketišče te vrste še vedno obravnavamo kot okrnjeno.

Tabela 9. Število odraslih osebkov malih podkovnjakov in drugih treh vrst netopirjev v cerkvi Svetega Duha v Vnanjih Goricah med leti 2004 in 2014.

" - " pregleda ni bilo, "x" – netopirji niso bili prešteti v najbolj ustreznem času – minimalna ocena odraslih osebkov, roza celice označujejo delno poslabšano stanja ketišča glede na izhodiščno leto, rdeče celice pa uničenje ketišča netopirjev.

Vrsta	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mali podkovnjak	82	-	70	47	-	64	0	6	30	-	15
navadni netopir	x8	-	zvonik ni bil pregledan	130	-	52	30	40	zvonik ni bil pregledan	-	30
pozni netopir	1	-	18	20	-	8	17	15	x1	-	x1
usnjebradi uhati netopir	0	-	0	0	-	4	0	6	x	-	1

Zaključki. Ukrepi, ki so bili izvedeni za ponovno vzpostavitev ketišča malih podkovnjakov, še trajajo, vendar je ketišče malih podkovnjakov še vedno okrnjeno (manjše število živali kot v izhodiščnih letih). Ketišče naj se pozorno spremlja tudi v prihodnje.

Ponovno pa opozarjamo, da je zamreženje oken na zvoniku in ostalih odprtih nad zvoniščem morda delno okrnilo tudi ketišče navadnih netopirjev v zvoniku, čemur je potrebno v prihodnjih letih posvetiti večjo pozornost in po opravljenih raziskavah bo morda potrebno izvesti tudi kakšen ukrep za izboljšanje stanja tistega dela ketišča.

3.2.3.7. Nespremenjeno stanje uničenega ketišča v cerkvi Marijinega vnebovzvetja v Črmošnjicah

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.8. Nespremenjeno stanje uničenega ketišča v cerkvi sv. Ilija v Dramljah

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.9. Nespremenjeno stanje okrnjenega kotišča v cerkvi sv. Urh v Kremenici (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

Ob letošnjem pregledu cerkve 5. julija 2014 smo na podstrešju in v zvoniku opazili 13 malih podkovnjakov (tabela 10), 8 z mladiči, torej netopirji cerkev še uporabljajo kot kotišče. Stanje zunanjih in notranjih preletnih odprtih se od zadnjega pregleda ni spremenilo: podkovnjaki na podstrešje cerkve še vedno preletavajo le skozi okrogli okni (roži) na pročelju cerkve, ker pa ni nameščenega trajnejšega zastora (že predlagani ukrep v Presetnik in sod. (2012) in tudi s strani ga. Karoline Rebernik, ZRSVN OE Ljubljana) netopirji še zmerom delno preletavajo tudi v zvonik, kjer pa gvano moti ključarje.

Tabela 10. Število odraslih malih podkovnjakov v cerkvi sv. Urh v Kremenici med leti 2006 in 2014.

" - " pregleda ni bilo, "x" – netopirji niso bili prešteti v najbolj ustreznem času – minimalna ocena odraslih osebkov, roza celice označujejo verjetno delno poslabšano stanje kotišča.

Vrsta	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mali podkovnjak	22	35	-	-	16	-	x9	-	13

Zaključki. Kotišče je še vedno okrnjeno, v izogib nadaljnjim problemom zaradi gvana v zvoniku pa naj se izvede predlagani ukrep za trajnejšo in temeljito zaprtje prehoda med podstreho in zvonikom (npr. s fino mrežo, kot smo ključarju svetovali letos na terenu).

3.2.3.10. Stanje okrnjenega kotišča v cerkvi Marija Vnebovzeta v Marija Reki

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.11. Ponovno poslabšano stanje kotišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Jožef v Dolnjem Suhorju (območje Natura 2000 Dolenji Suhor)

Stanje v zvezi s cerkvijo sveti Jožef v Dolnjem Suhorju (št. pop. protok. 36278) je bilo natančno in s slikovnim gradivom opisano v dopisu v prilogi 18. V nadaljevanju podajamo samo povzetek.

10. junija 2014 smo preverili stanje na podstrehi cerkve sv. Jožef v Dolnjem Suhorju. V cerkvi je bila v letu 2008 ugotovljena največja porodniška gruča navadnih netopirjev v Beli Krajini; številčnost gruče je zaradi posegov (zamreženja) z leti močno upadla (iz 530 v letu 2008 na 28 odraslih živali v letošnjem letu). Spomladi 2011 je na podstrehi te cerkve bil po zamreženju (v letu 2009) s strani ZRSVN OE NM izveden varstveni ukrep, in sicer je bila odstranjena mreža na ovalni lini na pročelju cerkvene podstrehe (Presetnik in sod. 2011).

V letošnjem letu so bile spet zamrežene vse preletne odprtine – zunanje in notranje, tudi ovalna lina na pročelju cerkvene podstrehe (slika 15). Posledično smo na podstrehi prešteli le 28 odraslih navadnih netopirjev in nobenega velikega podkovnjaka. Prav tako smo na cerkvi opazili posedati vsaj 5 golobov. Ob upoštevanju priporočila oziroma ukrepa, ki so ga

za preprečitev dostopa golobom (namestitvev »žične zaščite« na ovalno lino na pročelju podstrehe) v 2011 že podali Presetnik in sod. (2011), problemov z golobi ne bi bilo. Tako ostaja problem golobov nerešen.

Svetujemo, da se na cerkvi sveti Jožef v Dolnjem Suhorju nujno izvedejo naslednji ukrepi:

- U1)** Čim prej naj se odstrani mreža na ovalni lini na podstrehi, podobno kot je to bilo že storjeno marca 2011 in naj ostane trajno odstranjena.
- U2)** Namesto mreže naj se na tej ovalni lini izvede zaprtje na način kot je že bilo predlagano (glej končno poročilo Presetnik in sod. 2011), in sicer naj se na ovalno odprtino namesti t.i. »žična zaščita« med seboj npr. 5 cm odmaknjenih žic, vključujoč tudi vertikalne špice), ki preprečujejo pristanek in prelet in golobov. Svetujemo tudi, da se stanje podrobno spremlja tudi v prihodnjih letih.
- U3)** Dodatno predlagamo, da se z večernim opazovanjem poskusi ugotoviti, kje izletavajo navadni netopirji, saj do sedaj ni bila najdena nobena očitna odprtina skozi katero lahko preletavajo netopirji.

Zaključki. S ponovnim zamreženjem ovalne line je povečana verjetnost popolnega izginotja največje porodniške gruče navadnih netopirjev v Beli Krajini, ki je celo del območja Natura 2000. Ob uničenih kotiščih navadnih netopirjev v Dobljčah in Dragovanji vasi v Beli Krajini tako ostaja edino večje ketišče v zvoniku cerkve Ecce homo v Rosalichah, kjer pa letos nismo zaznali povečanega števila netopirjev, ki bi nakazovalo, da se je vsaj del netopirjev iz Dolnjega Suhorja preselil tja. Zato je nujno čimprejše ukrepanje in izvedba svetovanih ukrepov.

Slika 15. Ovalna lina, s katere je bila marca 2011 odstranjena mreža, je bila letos spet zamrežena, takratni predlagani ukrepi za odganjanje golobov pa niso bili upoštevani (foto: Monika Podgorelec, 10. 6. 2014).

3.2.3.12. Nespremenjeno stanje in ponovna možnost uničenja ketišča v cerkvi sv. Mohor in Fortunat na Turškem vrhu

6. junija 2014 smo skupaj z gospodom Ivančičem (skrbnikom cerkve) preverili stanje ohranjenosti ketišča v cerkvi. Pri pregledu smo ugotovili, da je stanje nespremenjeno oz. enako kot so o tem poročali že Presetnik in sod. (2012). Izveden ni bil noben od predlaganih ukrepov, zato na podstrehi še vedno gnezdi in se zadržuje vsaj 25 golobov. Skrbnik cerkve je povedal, da je župnik zaradi golobov že omenjal zaprtje cerkve z mrežami.

Zaključki. Ketišče je še ohranjeno, vendar obstaja velika verjetnost neustreznega zaprtja odprtin (zamreženje), ki bo lahko preprečevalo dostop tudi netopirjem, ne samo golobom. Pristojna enota ZRSVN naj ponovno stopi v stik z župnikom in mu ponovno predstavi ustrezno zaprtje odprtin, kjer bodo upoštevani vsi ukrepi iz poročila Presetnik in sod. (2011).

3.2.3.13. Nespremenjeno stanje uničenega ketišča navadnih netopirjev in malih podkovernjakov v cerkvi sv. Kozma in Damjan v Krki (območje Natura 2000 Krška jama)

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.14. Izboljšano stanje uničenega ketišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Janez Evangelist v Dobljčah (območje Natura 2000 Dobljčica) po izvedbi ohranitvenih ukrepov

Ob pregledu zvonika (10. junija 2014) glede netopirjev in uspešnosti predlaganih ohranitvenih ukrepov smo letos, po opazovanju treh navadnih netopirjev ob zadnjem pregledu v 2011, v samem vrhu zvonika spet opazovali štiri odrasle navadne netopirje, od tega je bila ena samica z mladičem. To je dober znak za začetek ponovnega vzpostavljanja ketišča in možno številčnejšo naselitev v prihodnosti. Predlagani ukrep za odmik mreže na odprtinah nad zvonovi in nadomestitev z leseno rešetko (glej Presetnik in sod. 2011) sicer ni bil izveden, je bila pa zaradi netopirjev umaknjena ena mreža na lini v zvoniku pod zvoniščem. Prav tako so zaradi netopirjev ponoči domnevno ugasnjeni reflektorji, ki osvetljujejo cerkev.

Zaključki. Navadni netopirji se preko let postopoma vračajo v cerkveni zvonik. Ukrep, ki so ga predlagali Presetnik in sod. (2011) naj se kljub eni umaknjeni mreži pod zvoniščem izvrši, saj bo tako zagotovljeno trajne preletne odprtine, manj podvržene morebitnim človeškim posegom. Stanje naj se spremlja tudi v prihodnjih letih.

3.2.3.15. Poslabšano stanje na kottišču navadnih netopirjev v cerkvi sv. Ožbolt v Dragovanji vasi

Stanje uspešnosti ohranitvenega ukrepa iz leta 2009 (polkna) na cerkvi sveti Ožbolt v Dragovanji vasi (št. pop. protok. 23627) in morebitne prisotnosti navadnih netopirjev smo preverili 10. junija 2014. Vse odprtine v zvoniku cerkve (4 line pod zvonovi in 4 okna pri zvonovih) so bile namreč v letu 2008 zamrežene, zato je ZRSVN OE NM z namenom izboljšanja habitata za navadnega netopirja v letu 2009 po dogovoru s ključarjem oz. skrbniki cerkve financiral zamenjavo ene mreže na oknu pri zvonovih, ki je usmerjena proti gozdu. Izdelano so bila polkna, katerih reže med letvicami so bile dimenzij, ki so domnevno dovoljevale prelet navadnim netopirjem in hkrati domnevno onemogočale prehod golobom (glej npr. Presetnik in sod. (2011)).

Ob letošnjem pregledu je bilo v zvonišču okno s polkni zopet še dodatno zamreženo s staro mrežo (glej prilogo 19). Pri pregledu v cerkvenem zvoniku nismo opazili nobenega navadnega netopirja (niti gvana). V pogovoru z novo ključarko oz. gospo, ki nam je odprla cerkev, nismo izvedeli razloga, zakaj je bila mreža ponovno nameščena.

Zaključki. Obstoječe razmere s popolnoma zamreženim zvonikom navadnim netopirjem ne omogočajo dostopa v zvonik. Ukrepi za izboljšanje stanja (polkna) iz leta 2009 tako zdaj niso več učinkoviti. Predlagamo, da se čim prej stopi v kontakt s skrbniki cerkve in se odstrani mreža, ki je nameščena ob polkni. Stanje netopirjev in uspeh ohranitvenega ukrepa naj se še spremlja naprej.

3.2.3.16. Stanje ponovno vzpostavljenega kottišča južnih podkornjakov in vejicatih netopirjev v cerkvi sv. Peter in Pavel v Brestanici (območje Natura 2000 Ajdovska jama – Brestanica)

Podstrešje v cerkvi sv. Peter in Pavel v Brestnici (št. pop. protok. 27160; priloga 20) je izjemno pomembno kottišče dveh vrst netopirjev, ki pa je bilo zaradi zaprtja preletnih odprtih v letih 2009 in 2010 uničeno. Netopirji so se v letu 2011 vrnili nazaj, ko je bila odprta ena izmed okroglih odprtih na podstreho (Presetnik in sod. 2009b, c, 2011). Presetnik in sod. (2011) so pri tem opozorili, da naj se v primeru priselitve golobov poizkusi preprečiti njihove prelete na podstreho, saj lahko prisotnost golobov in z njimi povezano onesnaževanje povzroči nejevoljo pri oskrbnikih stavbe. Pri letošnjem pregledu dne 14. 6. 2014 smo na podstrehi opazili golobje iztrebke, v zvoniku pa tudi poginjenega goloba. Zato v skladu z dogovorom ob odmiku mrež z okroglega okna, predlagamo izvedbo ukrepov za preprečevanje naselitve golobov.

Zaključki. Svetujemo, da naj se na okroglo odprtino na podstreho namesti špice (slika 9), ki bodo preprečevale pristajanje golobov, v kolikor pa to ne bo dovolj, pa naj se preko line namesti še nekaj horizontalnih žic za odganjanje golobov. Predvsem pa naj se ob nadaljnji obnovi cerkve vzpostavi trajne preletne odprtine, kakor so že svetovali Presetnik in sod. (2011).

3.2.3.17. Stanje v cerkvi sv. Lovrenc v Žalni po ponovni vzpostavitvi kotišča navadnih netopirjev

Med leti 2009 in 2010 so bile ob obnovi zvonika in cerkvene ladje zamrežene vse preletne odprtine za navadne netopirje, ki so imeli kotišče nad zvoniščem. Poleti 2012 so bili uspešno, a delno izvedeni predlagani ukrepi (netopirji v zvoniku bili prisotni). Ob letošnjem pregledu 3. 6. 2014 smo opazili, da predlagani ukrep *U1 – odstranjene mreže na linah pod zvonovi* - še traja, medtem ko takrat predlagani ukrep *U2 – odstranjene mreže na polkni* - še vedno ni izveden, niti ni bilo odprto nobeno polkno (kot je to bilo v letu 2012). V špranji nad zvonovi smo prešteli vsaj 3 navadne netopirje, mogoče jih je bilo tudi več, ker se netopirjev ni dalo dobro opazovati. Malo število opaženih netopirjev je bila morda tudi posledica hladnega vremena v dnevih pred pregledom.

Zaključki. Podrobno je potrebno spremljati situacijo tudi v prihodnje.

3.2.3.18. Stanje v cerkvi sv. Nikolaj v Podturnu pri Dolenjskih toplicah po ponovni vzpostavitvi kotišča malih podkovnjakov (območje Natura 2000 Kočevsko)

Novih informacij ni.

3.2.3.19. Stanje v cerkvi Povišanje svetega Križa v Jurjevici po ponovni vzpostavitvi kotišča malih podkovnjakov in vejicatih netopirjev

Novih informacij ni.

3.2.3.20. Stanje uničenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Ana v Grahovem ob Bači

Letos smo želeli pregledati stanje in izvedenost predlaganih ukrepov, vendar nam kljub večkratnim poizkusom ni uspelo priklicati g. župnika, da bi se lahko dogovorili za pregled cerkve. Tako smo se 12. junija 2014 nenapovedano ustavili pri cerkvi, vendar ni bilo nikogar v župnišču. Od sosede smo izvedeli, da župnik sedaj živi v Mostu na Soči in da je v tednu našega pregleda odsoten. Zato smo opravili le zunanji pregled cerkve. Videti je bilo, da je stanje vsaj na zunaj ostalo nespremenjeno, torej neugodno.

Zaključki. Izvesti vse ukrepe, ki so jih podali Presetnik in sod. (2011) in stanje spremljati v prihodnje. Opozarjamo, da se z odlaganjem ohranitvenih ukrepov domnevno tudi manjša verjetnost njihove uspešnosti.

3.2.3.21. Stanje uničenega ketišča malih podkovnjakov v cerkvi Marijino Ime na Sveti planini

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.22. Stanje okrnjenega ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Nikolaj v Šmiklavžu

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.23. Stanje uničenega ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Andrej v Makolah in predlogi za izboljšanje stanja

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.24. Stanje uničenega ketišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Marjeta v Gorišnici

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.25. Okrnitev ketišča navadnih netopirjev v cerkvi Žalostne Matere božje v Breznici (območje Natura 2000 Breznica)

V tej stavbi je v letu 2009 potekala menjava strešne kritine, ob tem pa so bili podani številni omilitveni ukrepi (Presetnik in sod. 2009b, c). Med drugim je bila kot nadomestni ukrep zaradi izgube nekaterih špranj, ki so služile kot preletne odprtine za navadne netopirje, odprta okrogla odprtina na podstrehi, ki so jo netopirji že začeli uporabljati za prelete (Presetnik in sod. 2009). Naknadno so Presetnik in sod. (2011) opozorili, da se preko okroglega okna na podstreho naseljujejo golobi, kar lahko pri upravljalcu povzroči željo, da zapre to odprtino, zato so podali nasvete, kako naj se to prepreči, ki pa niso bili izvedeni.

Pri letošnjem pregledu je bila odprtina zamrežena (priloga 21) in tako je ta omilitveni ukrep popolnoma izgubil funkcionalnost. Netopirji so sicer bili opaženi na podstrehi v običajnem številu, kljub temu pa svetujemo, da se odprtino odpre in da se nanjo namesti zaščitne špice (slika 9; priloga 21), ki bodo preprečevale pristajanje golobov. V kolikor to ne bo dovolj, pa svetujemo da naj se preko line namesti še nekaj zaščitnih horizontalnih žic ali namesti ustrezna polkna.

3.2.3.26. Stanje okrnjenega ketišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Martin v Kobilju

Pri pregledu cerkve (3. junija 2014) smo opazili, da niso bili izvedeni nobeni dodatni priporočeni ukrepi, ki so bili predlagani v Presetnik in sod. (2012). Obstoječe stanje je bilo naslednje:

- železna polkna na nekdanji glavni okrogli preletni odprtini na podstrehi so še vedno prisotna in so z zunanje strani skoraj v celi višini zadelana z gnezdom golobov, kar onemogoča prelet netopirjem. Na podstrehi, posebej na steni kjer je lina, nismo opazili veliko svežega gvana, kar kaže na to, da netopirji te line skoraj ne uporabljajo več za preletavanje;
- zaščitnih špic proti golobom z zunanje strani te okrogle line na podstrehi ni, zato še vedno gnezdiyo golobi, njihovo gvano pa pada na pročelje cerkve;
- odstranitev mrež pod polkni v zvonišču kot nadomestni ukrep za blokiranje okrogle preletne odprtine na podstrehi ni bila izvedena;
- v zvoniku smo prešteli podobno nizko število (okoli 60 odraslih) navadnih netopirjev kot ob zadnjem pregledu v letu 2012, ko je bilo število najnižje od vseh dosedanjih pregledov. Na podstrehi netopirjev ni bilo, tudi svežega gvana je bilo malo. Prav tako smo v zvoniku opazili 10 kadavrov (pretežno mladičev).

Zaključki: Stanje habitata navadnih netopirjev v cerkvi v Kobilju ni bilo izboljšano, kvečjemu je poslabšano zaradi novega dodatno nanošenega materiala v gnezdu golobov na okrogli lini na pročelju podstrehe. Za izboljšanje stanja še vedno veljajo dodatna priporočila oz. ukrepi, ki so jih predlagali Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.27. Stanje ketišča navadnih netopirjev v cerkvi sv. Jakob v Dolu pri Hrastniku

Stanje netopirjev v cerkvi svetega Jakoba v Dolu pri Hrastniku smo pregledali 29. maja 2014. Na podstrehi smo prešteli največ odraslih navadnih netopirjev doslej (128); število pri prejšnjih pregledih se je gibalo med 25 in 100. Kljub temu dejstvu predlagamo, da se v celoti izvedejo ukrepi, ki so jih predlagali Presetnik in sod. (2011) in letos še niso bili izvedeni, saj se bodo na ta način zmanjšale nevšečnosti z onesnaženostjo z gvanom v zvoniku. V najslabšem primeru naj se po Presetnik in sod. (2011) izvede vsaj ukrep *U2 – namestitvev plastične ponjave za lažje odstranjevanje gvana na podstrehi*.

3.2.3.28. Stanje ketišča netopirjev v cerkvi sv. Peter v Vintarjevcu (območje Natura 2000 Vintarjevec)

Kotičče v letu 2014 ni bilo pregledano. Smo pa pri pregledu v letu 2013 ugotovili, da je število malih podkovnjakov takrat bilo v okviru številčnega razpona kot v letih pred obnovo, število vejicatih pa je bilo večje (160 odraslih živali) od predhodnega pregleda, prvo leto po

obnovi, ko je bilo prešteti le 120 od več kot 200 vejicatih netopirjev pred obnovo. Pozni netopirji tudi v 2013 niso bili opaženi.

Zaključki. Stanje je potrebno spremljati tudi v prihodnosti.

3.2.3.29. Stanje na zvoniku cerkve Marijinega vnebovzetja v Cerkljah na Gorenjskem

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v poročilu Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.30. Stanje na cerkvi Marijinega vnebovzetja v Dolnjem Vremenu ob morebitni prenovi

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v predhodnih poročilih.

3.2.3.31. Uničeno ketišče poznih netopirjev in možno uničenje ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Vid v Spodnjih Dupljah

To ketišče v letošnjem poletju ni bilo pregledano, lahko pa povzamemo stanje, ki je bilo opazovano poleti 2013. Pozni netopirji na podstrehi še vedno (5 let po obnovi) niso bili opaženi. Mali podkovnjaki in usnjebradi uhati netopirji so bili prisotni (v pričakovanem številu). Čeprav v letu 2013 golobov v cerkvi nismo opazili, pa sta bili okrogli lini na podstreho zamreženi, vendar očitno lahko podkovnjaki še vedno vstopijo na podstreho.

Zaključki. Ketišče poznih netopirjev je uničeno, saj se pet let po obnovi še niso vrnil. Če bi hoteli obnoviti ketišče poznih netopirjev, bi bile za izvedbo nujne dodatne študije, saj so ti netopirji pred obnovo na podstreho domnevno prihajali preko špranj med strešniki in slemenjaki. Izvedejo naj se dela, ki so jih svetovali Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.32. Izboljšano stanje domnevno uničenega ketišča malih podkovnjakov v cerkvi Device Marije rožnega venca v Tomišlju (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

Ob letošnjem pregledu cerkve (28. junij 2014) smo na cerkveni podstrehi opazovali in prešteli 30 odraslih malih podkovnjakov, od tega 15 samic z mladiči. Golobi niso bili videni. Tako je bilo v letu 2012 domnevno uničeno ketišče (bile zaprte vse odprtine in zamreženi, v preteklosti odprti, dve lini na desnem zvoniku pod zvoniščem) spet vzpostavljeno. Število odraslih malih podkovnjakov je bilo sicer bistveno manjše kot v letu 2006 (90), vendar pa je bilo število malenkost večje kot v letih 2007 (25) in 2008 (26).

Kotišče je bilo letos spet vzpostavljeno, ker so bili ob posredovanju pristojne enote ZRSVN (OE Ljubljana) pomladi 2014 izvedeni nekateri bistveni ukrepi, ki so jih v končnem poročilu monitoringa predlagali Presetnik in sod. (2012). Delno je bil upoštevan ukrep v zvezi z odpiranjem lin – polodprta je bila najvišja lina v desnem zvoniku pod zvoniščem (ne obe lini kot predlagano), v levem zvoniku pa je bil narejen podest in položen polivinil, ki omogoča lažje čiščenje in odstranjevanje gvana. Tako bo nejevolja zaradi onesnaženosti z netopirskim gvanom pri upravljalcu manjša. Prav tako so ostali odprti notranji prehodi med podstrešjem in zvonikom.

Zaključki. Stanje kotišča v cerkvi je zaradi izvedbe nekaterih predlaganih ukrepov izboljšano (polodprta lina v desnem zvoniku). Stanje netopirjev in odprtosti (nezamreženosti) lin v zvoniku naj se še naprej redno spremlja.

3.2.3.33. Stanje močno okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi Marije vnebovzete na Svetem Vrhu

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v poročilu Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.34. Izboljšanje okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Jakob v Strahomeru (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

Ob letošnjem pregledu cerkve (28. junij 2014) smo v zvoniku opazovali in prešteli 24 odraslih malih podkovnjakov. Razveseljivo je dejstvo, da je bilo število odraslih netopirjev malenkost večje kot ob našem zadnjem pregledu v letu 2012, ko je bilo to kotišče zaradi zamreženosti precej okrnjeno (iz 44–117 odraslih živali v preteklih letih na ca. 15 odraslih živali v letu 2012). Potrdili smo tudi uspešno razmnoževanje vrste (15 samic z mladiči). Izboljšanje okrnjenega kotišča je rezultat upoštevanja vsaj dela podanih ohranitvenih ukrepov (Presetnik in sod. 2012), pri posredovanju in izvedbi katerih je spomladi 2014 sodeloval ZRSVN OE Ljubljana. Ukrepi, ki so bili izvedeni so naslednji: polodprta je lina na zvoniku pod zvoniščem in odstranjena mreža iz ca. 0,5 x 0,5 m velike line v tleh zvonika za dostop v zvonik. Obe odprtini sta bili v 2012 zamreženi, zdaj pa služita kot preletni odprtini za netopirje. Prav tako je bil upoštevan ukrep, da se ohrani odprte vse notranje prehode med podstreho in zvonikom ter med podesti znotraj zvonika. Golobi niso bili videni.

Zaključki. Stanje na kotišču je zaradi izvedenih predlaganih ukrepov izboljšano, vendar bo realna ocena lahko podana ob rednem nadaljnjem spremljanju stanja v prihodnjih letih. Zaradi morebitne nejevolje ključarjev nad netopirskim gvanom v zvoniku še vedno predlagamo, da se izvede ukrep U4 (Presetnik in sod. 2012) – na podestih zvonika naj se položi plastična ponjava.

3.2.3.35. Stanje delno okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Jakob v Topolšici

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v poročilu Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.36. Stanje kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Andrej v Andreju nad Zmincem po obnovi

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v poročilu Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.37. Izboljšanje stanja delno okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Janez Krstnik v Podkraju (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

Razveseljiva je informacija, da smo v tem, zaradi zamreženja okrnjenem kotišču, ob letošnjem pregledu cerkve (28. junij 2014) na podstrehi prešteli znatno več malih podkovnjakov kot ob zadnjem časovno ustreznem pregledu v letu 2012. Število je iz 45 odraslih živali v letu 2012 naraslo na 115 odraslih malih podkovnjakov v letošnjem letu. Čeprav je to število še nižje kot v letih 2006–2008 med obnovo stavbe, ko je bila podstreha zaradi nedokončanih del bistveno bolj odprta in se je število odraslih živali gibalo med 152 in 25). Izboljšanje okrnjenega kotišča je rezultat upoštevanja vseh podanih ohranitvenih ukrepov (Presetnik in sod. 2012), pri posredovanju in izvedbi katerih je spomladi 2014 sodeloval ZRSVN OE Ljubljana. Spomladi 2014 sta bili odprti še spodnja lina na pročelju zvonika in zgornja lina v smeri gozda, prav tako pa so ostali odprti vsi notranji prehodi med podstreho in zvonikom ter med podesti znotraj zvonika. Zaščitne špice proti golobom na linah zvonika tem uspešno preprečujejo vstop v cerkev. Za zmanjšanje nezadovoljstva ključarjev zaradi onesnaženosti z netopirskim gvanom in lažje odstranjevanje tega je ZRSVN financiral plastično ponjavo, ki je sedaj pognjena na podstrehi.

Zaključki. Stanje netopirjev na kotišču se je zaradi izvedenih predlaganih ukrepov zelo izboljšalo. Način izvedbe za preprečevanje vstopa golobom s špicami se je na tem kotišču izkazal kot uspešen, zato naj služi kot primer dobre prakse in kot priporočilo za cerkve s podobnimi problemi z golobi. S tem poročilom zaključujemo podrobnejše poročanje o stanju tega kotišča.

3.2.3.38. Stanje okrnjenega kotišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Anton v Skornem pri Šoštanjju

Novih informacij ni. Predlogi ukrepov ostajajo isti kot v poročilu Presetnik in sod. (2012).

3.2.3.39. Neokrnjeno ketišče malih podkovnjakov v cerkvi sv. Štefan v Smrjenah

V letu 2012 smo od ključarja izvedeli, da naj bi v letu 2010 zamrežili vse odprtine in netopirjev v cerkvi naj ne bi bilo več. Takrat nam stanja ni uspelo preveriti, letošnje poletje pa smo cerkev pregledali (28. junija 2014) in na podstrehi prešteli zelo podobno število odraslih malih podkovnjakov (17) kot ob prvem pregledu stavbe v letu 2007 (16). Zabeležili smo zamrežena štiri okna v zvonišču zvonika (mreže pod polkni) in zastekljeno lino v zvoniku pod zvoniščem. Večina opazovanih malih podkovnjakov je bila na podstrešju nad cerkveno ladjo, kjer so tudi najverjetnejše preletne odprtine netopirjev. To sta dve večji odprtini na stiku streha-zid pod napuščem v zadnjem delu cerkve: prva je ozka in dolga (ca. 700 x 10 cm), druga pa trikotne oblike (ca. 75 x 15 cm). Te odprtine je treba ohraniti za prost dostop netopirjem na ketišče.

Zaključki. V letu 2012 domnevno uničeno ketišče malih podkovnjakov še obstaja in ni bilo niti pretirano okrnjeno. Število odraslih malih podkovnjakov je praktično enako kot ob pregledu v izhodiščnem letu. Zato poročanje o stanju tega ketišča v tem poročilu zaključujemo.

3.2.3.40. Možno uničenje ketišča uhatih netopirjev v cerkvi sv. Anton Puščavnik v Škrbini

Novih informacij ni.

3.2.3.41. Izboljšanje stanja ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Mihael v Iški vasi (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

V cerkvi je bil ob prvem pregledu stavbe v letu 2006 opažen le en mali podkovnjak, v letu 2012 pa 45 odraslih malih podkovnjakov. Najverjetneje je v času med 2010 in 2012 stavba postala pomembno ketišče malih podkovnjakov, ki so pred tem kotili v okoliških cerkvah in so bile v tem času zamrežene (npr. sveti Križ v Iški vasi). Okoliške cerkve so zamrežili zaradi naselitve golobov. V letu 2012 pa so se tudi v cerkvi svetega Mihaela v Iški vasi naselili golobi in so jo zato želeli zamrežiti. Zato so Presetnik in sod. (2012) v poročilu podali natančna navodila oziroma ukrepe za primerno zaprtje, ki bi netopirjem še vedno omogočala preletavanje v cerkev in z nje.

S sodelovanjem ZRSVN OE Ljubljana, Krajinskega parka Ljubljansko barje in upravljalcev in ključarjev stavbe so bili vsi ukrepi izvedeni spomladi 2014. Naš pregled dne 28. junija 2014 kaže, da so bili predlagani ukrepi ustrezni, njihova izvedba pa uspešna, saj smo na podstrehi cerkve prešteli 76 odraslih malih podkovnjakov (vsaj pol jih je imela mladiče).

Zaključki. Stanje ketišča v cerkvi je zaradi izvedbe predlaganih ukrepov izboljšano in naj služi kot primer dobre prakse in kot priporočilo za cerkve s podobnimi problemi z golobi. Zato poročanje o stanju tega ketišča v tem poročilu zaključujemo.

Slika 16. Učinkoviti ukrepi za preprečevanje dostopa golobom v cerkev sveti Mihael v Iški vasi: a) polzamrežena lina v zvoniku z zaščitnimi špicami proti golobom, b) polkna v zvonišču z zaščitnimi špicami na zunanji polici okna (foto: Primož Presetnik, 28. 6. 2014).

3.2.3.42. Izboljšanje stanja ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Križ v Iški vasi (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

V letu 2012 ni bilo v cerkvi nobenega malega podkovnjaka, ker so bile zamrežene vse preletne odprtine. S sodelovanjem ZRSVN OE Ljubljana, Krajinskega parka Ljubljansko barje in upravljalcev ter ključarjev stavbe so bili spomladi 2014 izvedeni ukrepi, ki so jih predlagali Presetnik in sod. (2012). Naš pregled dne 28. junija 2014 kaže, da so bili predlagani ukrepi ustrezni, njihova izvedba pa uspešna vsaj v delu, ki se tiče dostopnosti. Tako smo v cerkvi opazili 6 odraslih malih podkovnjakov, od katerih sta dva imela na sebi mladiče. To je seveda precej manjše število od izhodiščnega (140–185), vendar domnevamo, da se je vsaj del netopirjev preselil na bližjo cerkev sv. Mihael. Golobov ob obisku nismo opazili v cerkvi.

Zaključki. Stanje ketišča v cerkvi je zaradi izvedbe predlaganih ukrepov izboljšano, pozorno pa naj se spremlja stanje v prihodnosti.

3.2.3.43. Izboljšanje stanja ketišča malih podkovnjakov v cerkvi sv. Jakob v Blatni Brezovici (območje Natura 2000 Ljubljansko barje)

V letu 2012 so izvajalci monitoringa od ključarja izvedeli, da so se v to cerkev, ki je pomembno ketišče malih podkovnjakov v območju Natura 2000, naselili golobi in da povzročajo nesnago ter da jih poizkušajo odgnati. Zato so Presetnik in sod. (2012) natančno svetovali izvedbo ukrepov, ki bi golobom preprečili vstop v cerkev, netopirjem pa bi bilo še vedno omogočeno preletavanje v cerkev in iz nje.

Ob pregledu 6. julija 2014 smo na cerkveni podstrehi našli 188 odraslih malih podkovnjakov, velik del teh je imel tudi mladiče. To število je znotraj razpona števila odraslih živali prešteti v preteklih letih v ustreznem času (med 144 in 261). Pri letošnjem pregledu golobov v cerkvi nismo opazili. Izvedeni ukrepi, ki so jih 2013 v sodelovanju s ključarji izvedli delavci ZRSVN OE Ljubljana, so torej bili uspešni.

Zaključki. Stanje ketišča v cerkvi je zaradi izvedbe predlaganih ukrepov izboljšano in naj služi kot primer dobre prakse in kot priporočilo za cerkve s podobnimi problemi z golobi. Zato poročanje o stanju tega ketišča v tem poročilu zaključujemo.

3.2.4. Dodatna svetovanja

3.2.4.1. Svetovanje o stanju ohranjenosti kotišč malih podkovnjakov na Ljubljanskem barju

Leta 2012 so izvajalci državnega monitoringa netopirjev opozorili na izjemo slabo ohranitveno stanje kotišč netopirjev na Ljubljanskem barju (Presetnik in sod. 2012). Od približno 1010 odraslih malih podkovnjakov (*Rhinolophus hipposideros*) – kvalifikacijska vrsta območja Natura 2000 Ljubljansko barje, opaženih v letih 2006 in 2007 na cerkvah Ljubljanskega barja, je bilo v letu 2012 na istih 14 zatočiščih opaženih le približno 430 oz. največ do 550 odraslih živali, če kot odrasle optimistično upoštevamo vse živali, ki so jih popisali med avgustovskimi pregledi v 2012. To je od 40–60% zmanjšanje števila te vrste. Večinoma so bila kotišča uničena ali okrnjena zaradi preprečevanja vstopa golobov na podstrešja cerkvenih ladij ali zvonikov, pri čimer so skrbniki popolnoma ali delno zaprli tudi preletne odprtine za male podkovnjake. S tem so golobe sicer odgnali z ene cerkve, vendar so se ti nemudoma naselili v še nezamreženo sosednjo cerkev, kjer se je zgodba z zamreženjem odprtin ponovila. Zato so Presetnik in sod. (2012) za vsako uničeno oz. okrnjeno zatočišče ali zatočišče, v katerega so se naselili golobi, podali natančna priporočila za obnovitev zatočišča ali izboljšanje stanja.

Zavod za varstvo narave RS in Krajski park Ljubljansko barje sta že leta 2012 stopila v stik z upravljavci cerkva na pristojnih župnijah in z Ljubljansko nadškofijo ter jih obvestila o razsežnosti tega naravovarstvenega problema. Ljubljanska nadškofija je leta 2013 odgovorila, da bo o predmetni problematiki seznanili župnike in župnijske upravitelje preko članka v Sporočilih slovenskih škofij.

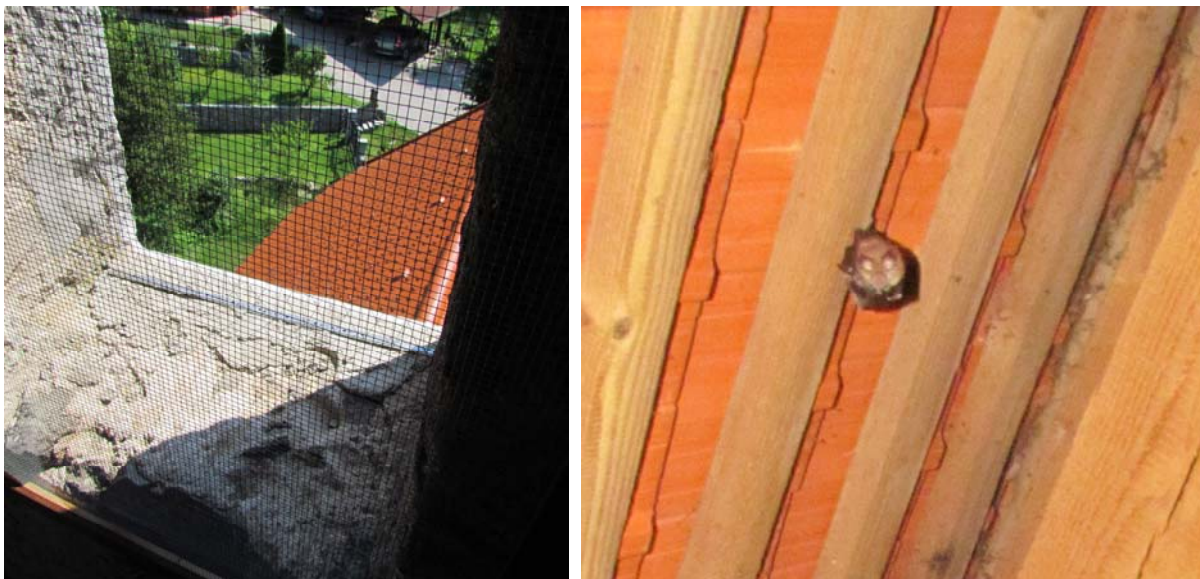
Po informacijah g. Karoline Rebernik (Zavod za varstvo narave RS, območna enota Ljubljana) so bili ukrepi za izboljšanje stanja izvedeni na 6 cerkvah; pomladi 2013 v cerkvi na Blatni Brezovici, na ostalih pa pomladi leta 2014. Dela so vključevala predvsem odpiranje zamreženih preletnih odprtin, namestitve zaščitnih špic za preprečevanje pristajanja golobov, v nekaterih primerih pa tudi preventivno zaprtje večjih odprtin na zvonišču z ustrežno mrežo (slika 17a) ali polkni. Dela so skupaj stala približno 1.370 €, izvedel pa jih je KIOLES, Klemen Merhar s.p.

Izvajalci monitoringa netopirjev smo letos posvetili posebno pozornost pregledu vseh kotišč malih podkovnjakov na Ljubljanskem barju, ki so vključena v državni monitoring netopirjev, čemur smo morali zaradi različne dosegljivosti in prisotnosti ključarjev posvetiti kar 7 ekskurzij. Pri tem smo pregledali 12 od 14 znanih kotišč malih podkovnjakov na Ljubljanskem barju (tabela 11).

Pri tem smo razveseljivo našli male podkovnjake in potrdili njihovo razmnoževanje v vseh pregledanih stavbah, golobov pa nismo našli v nobenem objektu (za podrobnosti glej

poglavje 3.2.3). To pomeni, da so bili podani ohranitveni nasveti ustrezni in izvedeni ukrepi uspešni. Manj razveseljiva pa je novica, da so zdaj v ponovno vzpostavljenih prej uničenih kotiščih (Vnanje gorice, Tomišelj, sv. Križ v Iški vasi) in v izboljšanih prej močno okrnjenih kotiščih (Strahomer) števila podkovnjakov opazno nižja kot pred zamreženjem. Skupno smo na 12 podstrešjih našli 576 odraslih malih podkovnjakov. Če optimistično predvidevamo, da sta bili tudi v ostalih dveh nepregledanih stavbah še ohranjeni kotišči malih podkovnjakov s skupaj približno 20 odraslimi živalmi, potem je na vseh znanih kotiščih na Ljubljanskem barju bilo prisotnih 600 odraslih malih podkovnjakov, kar je le malo več kot v letu 2012 (430 oz. največ do 550), in predstavlja le 60 % števila odraslih malih podkovnjakov iz let 2006 in 2007 (glej prilogo 22).

Mali podkovnjaki se bodo seveda morda vrnil v večjem številu v obnovljena kotišča v prihodnjih letih, zato svetujemo pozorno spremljanje stanje v prihodnje. Prav tako svetujemo tudi morebitno potrebno izvedbo preventivnih ukrepov za preprečevanje vstopa golobov ali beleženje oziroma spremljanje nejevolje glede kopičenje netopirskega gvana. Vsekakor je nujno tudi stalno izobraževanje ljudi o pomembnosti podobnih stavbnih kotišč netopirjev, sicer se lahko tudi na Ljubljanskem barju zgodi podoben primer kot na bližnjem območju Natura 2000 Ligojna. Tam so bile, kljub temu da je bila cerkev v Mali Ligojni tri leta (2011–13) vključena v projekt za izboljšanje osvetlitve tudi z vidika netopirjev in so bili upravljalci o pomenu odprtih za netopirje verjetno dobro obveščeni, zamrežene vse preletne odprtine na zvoniku. To je povzročilo poboj najmanj 50 malih podkovnjakov in s tem je območje Natura 2000 hkrati ostalo brez enega od dveh kotišč malih podkovnjakov ter je v mukah poginilo tudi približno 50 % živali kvalifikacijske vrste.

Slika 17. a) Zamreženje večjih odprtih z gosto mrežo in namestitvev zaščitnih špic, ki preprečujejo pristajanje golobov na zvonišču cerkve sv. Mihael v Iški vasi in b) mala podkovnjakinja z mladičem na podstrešju obnovljenega, prej uničenega kotišča na cerkvi sv. Križ v Iški vasi (foto: Primož Presetnik, 28. 8. 2014).

Tabela 11. Ohranjenost zatočišč (kotišč) malih podkovnjakov (*Rhinolophus hipposideros*) in drugih vrst netopirjev na podstrehah znotraj Krajinkega parka Ljubljansko barje in 500 metrske okolice.

(*– kотиšče je uvrščeno v sistem državnega monitoringa netopirjev, s krepko so napisana števila malih podkovnjakov, ki v so v letu 2014 močno odstopala – so bila nižja kot v letih pred okrnjenjem zatočišč)

Zatočišče	Št. razpon odraslih malih podkovnjakov pred uničenjem / okrnjenjem	Ostale vrste netopirjev	Ohranjenost habitata 2012	Ohranjenost habitata 2014	Število odraslih malih podkovnjakov 2014
Cerkev sveti Duh, Vnanje Gorice*	45–80	<i>M. myotis</i> <i>E. serotinus</i> <i>Pl. macrobullaris</i>	obnovljeno uničeno kottišče (ukrepi leta 2012)	stanje nespremenjeno	15
Cerkev sveti Jakob, Blatna Brezovica*	55–260	/	ohranjeno kottišče	ohranjeno kottišče (preventivni ukrepi 2013)	188
Cerkev sveti Lovrenc, Jezero	7–15	/	stanje neznano	stanje neznano, zadnji pregled 2007.	/
Cerkev sveti Mihael, Iška vas*	1 / 30–50	/	ново vzpostavljeno kottišče	novi vzpostavljeno kottišče (preventivni ukrepi 2014)	76
Cerkev sveti Urh, Kremenica*	20–35	/	okrnjeno kottišče	stanje nespremenjeno	13
Cerkev Device Marija rožnega venca, Tomišelj*	25–90	/	domnevno uničeno kottišče	obnovljeno domnevno uničeno kottišče (ukrepi leta 2014)	15
Cerkev sveti Anton Puščavnik, Verd*	10–25	<i>E. serotinus</i>	ohranjeno kottišče	stanje nespremenjeno	25
Cerkev sveti Duh, Gumnišče	8	/	stanje neznano	stanje neznano - zadnji pregled 2006	/
Cerkev sveti Jakob, Strahomer*	40–120	/	okrnjeno kottišče	izboljšano okrnjeno kottišče (ukrepi leta 2014)	24
Cerkev sveti Janez Krstnik, Podkraj*	100–250	/	okrnjeno kottišče	izboljšano okrnjeno kottišče (ukrepi leta 2014)	115
Cerkev sveti Job, Sinja Gorica*	10–35	<i>Pl. macrobullaris</i>	ohranjeno kottišče	stanje nespremenjeno	33
Cerkev sveti Križ, Iška vas*	140–185	/	uničeno kottišče	obnovljeno uničeno kottišče (ukrepi leta 2014)	4
Cerkev sveti Nikolaj, Breg pri Borovnici*	70–150	<i>M. emarginatus</i>	ohranjeno kottišče	stanje nespremenjeno	60
Cerkev sveti Simon in Juda, Pijava Gorica*	5–10	<i>M. myotis/blythii</i>	ohranjeno kottišče	stanje nespremenjeno	8

3.2.4.2. Svetovanje glede ohranitve oz. priporočila za nadomestna zatočišča navadnih mračnikov na Gregorčičevi ulici št. 9 v Ljubljani

23. 9. 2014 smo si skupaj z ga. Karolino Rebernik (ZRSVN OE Ljubljana) ogledali domnevno zatočišče navadnih mračnikov na Gregorčičevi ulici 9, v centru Ljubljane (slika 18a). Z lastnikom stanovanja in zastopnikom stanovalcev v hišnem svetu smo si naknadno na strehi bloka ogledali še možna mesta za postavitev netopirnic.

V škati za lesene rolete (slika 18b) na balkonu 5. nadstropja se je zadrževalo približno 50 navadnih mračnikov (*Nyctalus noctula*). Lastniki stanovanja so netopirje prvič opazili lani (2013) poleti in tudi letos so se priselili v podobnem času. Glede na telefonski pogovor 26. 9. 2014 se je takrat večina netopirjev že odselila, spet v enakem času kot lani. Zakaj so si netopirji v lanskem letu poiskali novo zatočišče ne moremo povedati, saj je poleg

običajnega aktivnega iskanja novih zatočišč možno tudi, da je bilo uničeno katero od prej obstoječih zatočišč.

Navadni mračnik je vrsta, ki za zatočišča pogosto izbira različne špranje na visokih stavbah. Med poletjem in zimo se lahko seli na daljše razdalje, npr. prav na bližnji Igriški ulici je bila v preteklosti najdena samica navadnega mračnika, ki je bila obročkana na južnem Češkem. V bližini je znano nekaj zatočišč navadnih mračnikov. Sedaj je verjetno že desetletja uničeno zatočišče v stolpnici na Trgu republike 3 in leta 2007 uničeno prezimovališče na stolpnici Štefanova ulica 15. Najbližje, vsaj še leta 2010 ohranjeno zatočišče je na približno 170 m oddaljeni Fakulteti za strojništvo (Aškerčeva cesta 6). Hočevar (2009a) je tam opazoval netopirje od srede julija do konca marca, gotovo pa so tam prezimovali.

Tako lastnike stanovanja kot lastnike nad njimi moti predvsem to, da morajo imeti v poletnem času okna zaprta oziroma ne morejo brez skrbi sedeti na balkonu, saj jim lahko na balkon priletijo netopirji. Za lastnike stanovanja je še gotovo moteče gvano, ki se kopiči na koritu za rože, delno pa tudi pada na balkon skozi reže škatle za rolete. Dodaten problem je tudi težko čiščenje gvana s korita za rože, ker se nekatera okna sploh ne dajo odpreti. Gvano pada tudi na ploščad pred samim vhodom stavbe, kjer se lahko igrajo tudi otroci, kar povzroča dodatno nejevoljo.

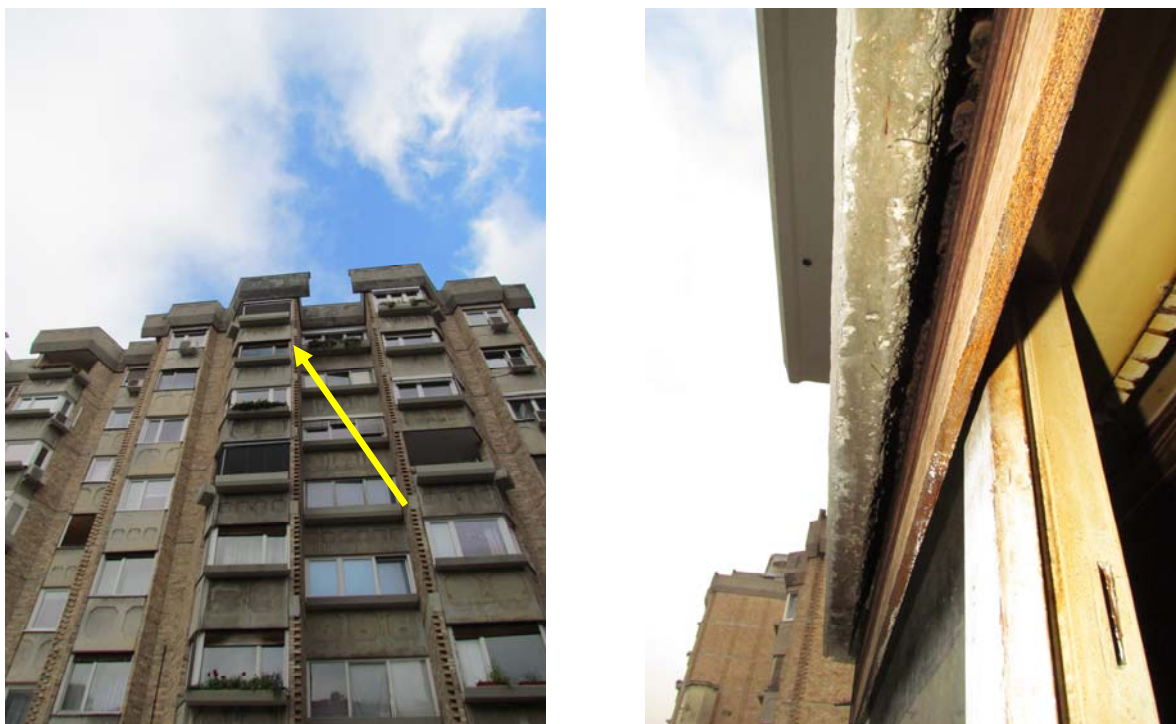
Svetujemo sledeče ukrepe:

U1) Lastnikom stanovanja plačati stroške rednega čiščenja korita za rože, če seveda lastniki tako zahtevajo.

U2) V primeru zaprtja odprtine v škatlo za roletno svetujemo, da se na terasi bloka (slika 19) kot nadomestni ukrep namestita 2 špranjasti netopirnici (npr. tipa Schwegler: Summer & Winter Bat Roost 1WQ ali 1WQ), pred tem pa je potrebno dobiti dovoljenje ARSO in ZVKD. Seveda pa ni možno napovedati ali bodo netopirji gotovo zasedli ta nadomestna zatočišča.

U3) Začasno se lahko stanovalcem pomaga z namestitvijo zaslonov, izdelanih iz mrež za komarje, ki bi preprečevali priletavanje netopirjev na balkone, hkrati pa bi dopuščali zračenje oz. nemoteno sedenje na balkonu.

U4) Za lažje odstranjevanje netopirskega gvana na okenskem koritu za rože se tja lahko namesti npr. ponjavo, ki bi omogočala lažje odstranjevanje gvana in bo hkrati preprečevala padanje gvana na tla pred vhodom stavbe. Z lastniki stanovanja se lahko sklene skrbniško pogodbo za redno odstranjevanje gvana.

Slika 18. a) Blok Gregorčičeva 9 in s puščico označen balkon v 5. nadstropju, kjer so navadni mračniki za svoje zatočišče izbrali b) škatlo za rolete; nekaj živali je tudi vidnih na fotografiji (foto: Primož Presetnik, 23. 9. 2014).

Slika 19. S puščicama označeni priporočeni mesti namestitve netopirnic (foto: Primož Presetnik, 23. 9. 2014).

3.2.4.3. Svetovanje glede splošnih informacij o navadnem mračniku (*Nyctalus noctula*) s poudarkom na uporabi stavbnih zatočišč v Sloveniji

S problemom uničevanja zatočišč netopirjev v blokih in stolpnica zaradi nezadovoljstva prebivalcev s hrupom in gvanom postaja vse bolj viden. Prav tako se zatočišča uničujejo tudi zaradi energetskih obnov stavb tako v Sloveniji kot v Evropi, na kar še posebno opozarja letos sprejeta resolucija EUROBATS 7.11 (Bats and Building Insulation) [http://www.eurobats.org/sites/default/files/documents/pdf/Meeting_of_Parties/MoP7.Record.Annex14-Res7.11-BatsandBuildingInsulation_adopted.pdf].

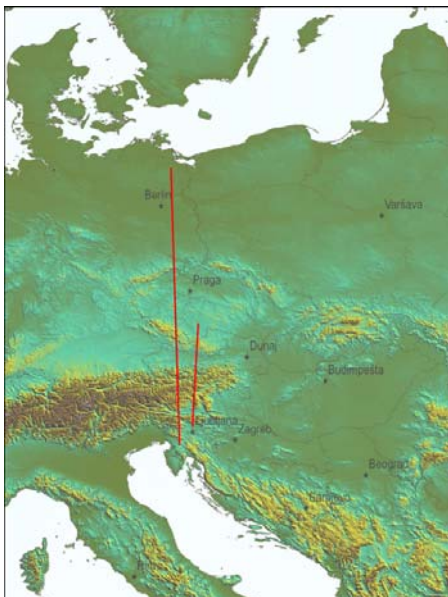
Mnogokrat je prizadeta vrsta navadni mračnik, zato smo pripravili nekaj osnovnih informacij o tej vrsti in njenih zatočiščih, z namenom, da bi lahko naravovarstveniki lažje predstavljali njihovo biologijo lastnikom stavb z netopirskimi zatočišči (4-stranski informacijski list v prilogi 23).

Navadni mračnik je eden izmed naših večjih netopirjev, z razponom kril med 32 in 40 centimetrov. Dlako ima rdečerjavo, obraz, uhlje in pruti pa temno rjave barve. Uhlje ima široke, za rod pa je značilen gobasto oblikovan poklopec.

Prehranjuje se običajno zelo visoko nad krošnjami dreves, v najrazličnejših okoljih – od bregov različnih vod, gozdnih robov, parkov in tudi v mestnih predelih.

Zanj so tudi značilne pomladne in jesenske selitve na dolge razdalje. V Nemčiji sta vrhunec selitve meseca april in september. Podatki kažejo, da v Evropi prihaja do premikanja dela populacije, pri tem da se verjetno predvsem samice po končanem obdobju razmnoževanja (skrbi za mladiče) selijo proti jugu, kjer prezimijo. Večina selitev je krajših od 1.000 kilometrov, izjemoma tudi do 1.500 kilometrov.

V Sloveniji sta bili do sedaj zabeleženi dve selitvi. Samica navadnega mračnika, ki je bila obročkana 20. 10. 1965 v več kot 330 km oddaljenem naselju Ohrad blizu Češky Budejovice (J Česka), je bila najdena na Igriški ulici v Ljubljani dne 25. 1. 1966. Druga najdba pa dokazuje, da se k nam verjetno zatekajo tudi netopirji iz še bolj oddaljenih krajev, saj je bil navadni mračnik obročkana v okolici mesta Beeskowa (SV Nemčije) najden približno 720 kilometrov južneje v naših Škocjanskih jamah.

Večino rodniških kolonij so našli na SV Evrope (npr. V Nemčija, Poljska, tudi V Madžarska). Preko poletja lahko tudi samci oblikujejo skupine, avgusta pa zasedejo svoje paritvene teritorije, npr. dupla, kjer oddajajo glasne svatbene klice. Takšna parišča smo našli tudi v Ljubljani (Presetnik in sod. 2009).

Naravna zatočišča navadnega mračnika so drevesna dupla in razpoke v skalnih stenah. Tudi pri nas poznamo nekaj zatočišč v drevesih (Petrinjak 2009, Rep 2012, Presetnik 2013), od katerih pa je velik del že uničenih. Navadni mračniki prezimujejo v špranjah vhodnega dela Škocjanskih jam in Planinske jame (Presetnik in sod. 2009).

Znano je kar nekaj zatočišč v naključno ustvarjenih prostorih stavb, ki so večinoma v različnih špranjah pri oknih ali pod parapetom strehe višjih stavb (npr. Hočevar 2009a, b, c). Običajno jih najdemo od 5. od 13. nadstropja. Znana so bila npr. dokaj številna zatočišča v blokovskih naseljih v Ljubljani (Bratovševa ploščad, Glinškova ploščad, Štepanjsko naselje, Vojkova, Kumrovška in Gregorčičeva ulica), pa tudi v posameznih višjih stavbah (Strojna in Gradbena fakulteta, stolpnica na Štefanovi ulici in na Trgu republike). Mnoga od teh so že uničena (Hočevar 2009a, Marnell & Presetnik 2010). V podobnih stolpnicah in visokih blokkih so bili navadni mračniki najdeni tudi v Celju (Ulica Bratov Vošnjak, Brodarjeva ulica, Škampinova ulica). Podobno jesensko/zimsko zatočišče je bilo odkrito tudi v bolnišnici na Ulici padlih borcev v Šempeteru pri Novi Gorici. V številnih cerkvenih stolpih so bili najdeni kadavri posamičnih živali in le v enem primeru se je domnevalo, da gre za manjšo kolonijo te vrste.

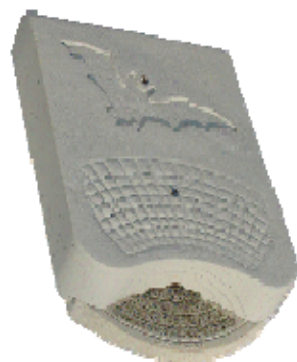
V stavbah so bili navadni mračniki opazovani tako poleti kot pozimi, maloštevilne raziskave pa nakazujejo, da se v enih stavbah zadržujejo v poletnem času, v drugih pa pozimi. Poleti so bile opazovane skupine velike 30–100 (180 jeseni), pozimi pa tudi do 180 živali. Znanih je nekaj t.i. jesenskih invazij nekaj deset (do 60

živali) navadnih mračnikov v stavbe, npr. na Plečnikovi ulici in Engelsovi ulici v Mariboru (Presetnik 2013).

Običajno netopirji zdravstveno ne ogrožajo človeka, med drugim so tudi raziskave v Sloveniji pokazale, da tudi pri navadnih mračnikih niso bili odkriti lyssavirusi (Presetnik in sod. 2013).

Prisotnost navadnih mračnikov običajno zmoti lastnike stanovanj, predvsem zato, ker so zelo glasni, v nekaterih primerih pa tudi zaradi onesnaževanja z gvanom. V vsaj polovici predhodno navedenih primerov so bili zato mračniki izključeni iz stavb, s tem da so bile zaprte njihove preletne odprtine. K temu pa je v nekaterih primerih k temu prispeval tudi nerazumni strah pred netopirji.

Običajen nasvet za ravnanje v podobnih primerih je naslednji: najprej naj se preveri, če sobivanje ljudi in netopirjev na isti lokaciji res ni možno. V primeru, da to zaradi različnih razlogov ni možno, pa naj se na stavbo namesti netopirnice (npr. tipa Schwegler: Summer & Winter Bat Roost 1WQ ali 1WQ – na sliki levo), in sicer na mesta, kjer morebiti naseljeni netopirji v netopirnicah ne bodo motili stanovalcev. Odprtino v njihovo zatočišče pa se zapre, ko v njem gotovo ni več netopirjev. Uničenje takega zatočišča mora predhodno odobriti Agencija RS za okolje, podobno kot je to storila v primeru bolnišnice v Šempetru pri Novi Gorici (Bajc 2013). Pri tem je priporočljivo preveriti pri Zavodu za varstvo kulturne dediščine, ali stavba spada med zavarovane stavbe in z njim uskladiti mesto postavitve netopirnic.

3.2.4.4. Svetovanje pri načrtovani menjavi strehe na vikend hiši v Hajndlu

6. junija 2014 smo se odzvali na zasebni klic v zvezi z netopirji. Pri ogledu do takrat nenaseljene vikend hiše, predvidene za ureditev za bivanje in menjavo strehe, je gospod naletel na veliko gručo netopirjev. Netopirjem ni želel škodovati in jih pregnati, zato je prosil za nasvet. Pri pregledu smo ugotovili, da se je pod streho naselilo in na tramu viselo c. 280 vejicatih netopirjev (slika 21). Po besedah gospoda in glede naša opažanje le svežega gvana, so se netopirji letos tam pojavili prvič, in sicer sredi meseca maja. Sprva smo domnevali, da gre za izredno in začasno netopirsko invazijo, kasneje pa se je izkazalo, da je gruča netopirk v stavbi kotila. Z gospodom smo se uspešno dogovorili, da je zamenjavo strehe časovno odložil do konca avgusta oziroma do takrat, dokler netopirji ne zapustijo podstrehe. Stavbo so vejicati netopirji v drugi polovici poletja postopoma zapuščali in so jo zapustili okoli 15. avgusta.

Slika 20. Gruča samic vejicatih netopirjev v zasebni stavbi v Hajndlu (foto: Monika Podgorelec, 6. 6. 2014).

3.2.4.5. Svetovanje za izboljšanje stanja na kotišču navadnih netopirjev v cerkvi Sveti Duh v Češnjevku (Natura 2000 območje Gozd Olševk – Adergas)

Ob letošnjem pregledu smo na cerkveni podstrehi prešteli ca. 300 odraslih živali navadnih netopirjev (v preteklih letih 2009–2013 manj, in sicer med 125 in 230 odraslih živali). Ker se je tekom let na cerkveni podstrehi nakopičilo precej netopirskega gvana, ki moti ključarja oz. upravljalce stavbe, smo priporočili čistilno akcijo. Letos so jo izvedli člani Slovenskega društva za preučevanje in varstvo netopirjev, katerim smo posredovali podrobnosti o tem kotišču.

4. UGOTOVITVE O STANJU HABITATOV NETOPIRJEV

4.1. Pregled uničenih ali okrnjenih kotišč netopirjev

V letu 2014 smo na novo zabeležili 6 uničenih, 1 domnevno uničeno kotišče ter 10 različno okrnjenih kotišč, za enega pa menimo, da zaradi propadanja objekta kmalu ne bo več primerno za kotišče netopirjev. Torej se je stanje ohranjenosti habitata poslabšalo v kar 11 % od vseh letos pregledanih stavbnih kotišč, vključenih v monitoring program, ki so bile v preteklih letih v ugodnem ohranitvenem stanju. Pri 5 stavbnih kotiščih opozarjamo na zaznano bodočo možnost okrnjenja ali celo uničenja kotišč. Izboljšanje stanja kotišč je bilo zabeleženo na več mestih, kjer so bili v preteklih letih izvedeni ohranitveni ukrepi, vendar je na teh kotiščih praviloma prisotno manjše število netopirjev, kot pred uničenjem oz. okrnjenjem. Mnogo uničenih ali okrnjenih kotišč, o katerih smo poročali v preteklih letih, pa se sploh še ni začelo obnavljati.

Vsa ta mesta smo vključili v tabelo 12. Izvzeti so tisti primeri, kjer so Presetnik in sod. (2012) zaključili, da je kotišče ustrezno ohranjeno (ocena »g«). Tabela 12 tudi podaja kratek pregled izvedenih ohranitvenih ukrepov, tako celokupnih, kot izpeljanih v tem obdobju poročanja (do oktobra 2014).

Tabela 12. Izbrana uničena ali okrnjena kotišča netopirjev (obdobje 2006–2014) ali možnost uničenja oz. okrnjenja in napredek pri odpravljanju problemov do oktobra 2014.

Rdeče celice pomenijo uničeno kotišče oz. da netopirji niso več prisotni, svetlo rdeče, da je kotišče okrnjeno ali da netopirjev na njem ni toliko kot pred okrnjenjem, zelene celice označujejo izboljšanje stanja od zadnjega poročila. Nepobarvane celice pomenijo delno izboljšano stanje glede na predhodno stanje kotišča.

- Ohranitveni ukrepi: a) Pogovor z upravljalcem, ki so ga opravili popisovalci v okviru monitoringa.
 b) ZRSVN je vzpostavil kontakt z upravljalcem.
 c) Narejen načrt izvedbe ohranitvenih ukrepov, ki je bil predstavljen oz. usklajen z upravljalcem stavbe.
 č) Izvedeni ohranitveni ukrepi: "-" nepravilno ali nepopolno izvedeni ukrepi; "+" dobro izvedeni ukrepi.
 d) Dopolnjeni ohranitveni ukrepi.
 e) Monitoring stanja po vsaki končani fazi izvedbe obnove oz. izvedbi ohranitvenih ukrepov.
 f) Svetovani dodatni ohranitveni ukrepi.
 g) Zatočišče je trenutno primerno ohranjeno in s tem zaključujemo poročanje o njem.

S krepko pisavo so označeni ukrepi v zadnjem obdobju poročanja, () pomeni, da avtorji poročila nismo dobili natančnih informacij o napredku. Ukrepi se lahko ponavljajo, glede na nove probleme. Kolikor je bilo mogoče, je bil napredek preverjen pri delavcih ZRSVN 27–29. oktober 2014.

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Problem	Leto prvega opozorila	Pristojna OE ZRSVN	Ohranitveni ukrepi
35952	Cerkev sveti Jakob, Dol pri Hrastniku	možnost uničenja	2009	CE	a, b, c, - č, e, b, f
35956	Cerkev sveto Marijino Ime, Partizanski vrh/Sv. Planina	uničeno kotišče	2010/11	CE	a, b
35960	Cerkev Marija Vnebovzeta, Marija Reka	okrnjeno kotišče	2010	CE	a, b
40078	Cerkev sveti Nikolaj, Šmiklavž	okrnjeno kotišče	2011	CE	a
46984	Cerkev sveti Ilija, Dramlje	uničeno kotišče	2010	CE	a
46985	Cerkev Marije v nebesa vzete, Marija Dobje	uničeno kotišče	2010	CE	a
36794	Cerkev sveti Jakob, Topolšica	delno okrnjeno kotišče	2012	CE	a, b, c
47426	Cerkev sveti Anton, Skorno pri Šoštanju	delno okrnjeno kotišče	2012	CE	a

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Problem	Leto prvega opozorila	Pristojna OE ZRSVN	Ohranitveni ukrepi
33830	Cerkev sveta Neža, Brinjeva Gora	uničeno zatočišče	2013	CE	a
33777	Cerkev sveti Vid, Hudinja	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2013	CE	a
31977	Cerkev sveti Ožbolt, Volčji potok	uničeno kotišče	2010	KR	a, b, (c, č)
36702	Cerkev sveta Ana, Gozd	uničeno kotišče	2010	KR	a, b, c, (1/2)+č, e, f
30969	Cerkev sveti Vid, Spodnje Duplje	delno okrnjeno kotišče	2012	KR	a
36860	Osnovna šola F. Prešerna Naklo - podružnica Podbrezje, Podbrezje 120	uničeno kotišče	2010	KR	b, c, (č?)
27493	Cerkev sveti Klemen, Rodine	uničeno kotišče (Natura 2000)	2014	KR	a
27250	Cerkev sveti Jernej, Peče	okrnjeno kotišče, možnost uničenja (Natura 2000)	2014	KR	-
27244	Cerkev sveti Štefan, Zgornje Koseze	okrnjeno kotišče, možnost uničenja (Natura 2000)	2014	KR	-
27243	Cerkev sveti Mihael, Pečke Kandrše	možnost uničenja (Natura 2000)	2014	KR	a
27495	Cerkev sveta Marija, Breznica	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2014	KR	a
24059	Cerkev sveti Jakob, Strahomer	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2012	LJ	a, b, c, +č, e
25973	Cerkev sveti Janez Krstnik, Gorenja vas	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2010	LJ	a, b, c, č, e
27305	Cerkev sveti Peter, Dvor pri Polhovem Gradcu	uničeno kotišče (Natura 2000)	2006	LJ	a, b, c, - č, e
27306	Cerkev sveti Trije Kralji, Briše pri Polhovem Gradcu	uničeno kotišče (Natura 2000)	2007	LJ	a, b, c, e
27321	Cerkev sveti Peter, Vintarjevec	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2010	LJ	a, e
27348	Cerkev sveti Kozma in Damjan, Krka	uničeno kotišče (Natura 2000)	2007, 2009	LJ	a, b, c, č, e, f
27536	Cerkev sveti Jakob, Blatna Brezovica	ohranjeno kotišče (Natura 2000)	2012	LJ	a, b, c, +č, e, g
27538	Cerkev Device Marija rožnega venca, Tomišelj	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2012	LJ	b, c, +č, e
27999	Cerkev sveti Janez Krstnik, Podkraj	ohranjeno kotišče (Natura 2000)	2012	LJ	a, b, c, +č, e, g
29691	Cerkev sveti Duh, Vnanje Gorice	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2010	LJ	a, b, c, -č, e, d, e, f, e
31802	Cerkev sveti Andrej, Andrej nad Zmincem	okrnjeno kotišče in velika možnost uničenja	2012	LJ	(a)
33372	Cerkev sveti Peter, Selca	uničeno kotišče (Natura 2000)	2010	LJ	a, b, c, - č, d, e, f, e
33467	Cerkev Povišanje svetega Križa, Jurjevica	okrnjeno kotišče	2011	LJ	b, c, +č, e
33486	Cerkev sveti Mihael, Iška vas	ohranjeno kotišče (Natura 2000)	2012	LJ	a, b, c, +č, e, g
33490	Cerkev sveti Urh, Kremenica	ohranjeno / delno okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2007	LJ	a, b, c, f, e
34033	Cerkev sveti Lovrenc, Žalna	okrnjeno kotišče	2011	LJ	a, b, c, č, e
33487	Cerkev sveti Križ, Iška vas	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2012	LJ	a, b, c, +č, e
36480	Cerkev sveti Štefan, Smrjene	kotišče ni bilo huje okrnjeno	2012	LJ	(a), e, g
33729	Cerkev sveti Mohor, Moravče pri Gabrovki	uničeno kotišče	2013	LJ	a
27530	Cerkev sveti Lenart, Mala Ligojna	uničeno kotišče (Natura 2000)	2014	LJ	a
36346	Cerkev sveta Ana, Leskovec	uničeno kotišče (Natura 2000)	2014	LJ	a
34035	Cerkev sveti Janez Krstnik, Oslica	uničeno kotišče	2014	LJ	a

Št. pop. protok.	Mesto spremljanja stanja	Problem	Leto prvega opozorila	Pristojna OE ZRSVN	Ohranitveni ukrepi
36296	Cerkev sveti Štefan, Sušica	okrnjeno kotišče, možnost uničenja	2014	LJ	-
33495	Cerkev sveta Lucija, Kal	okrnjeno kotišče, možnost uničenja	2014	LJ	-
27350	Cerkev sveta Agata, Dolsko	okrnjeno kotišče	2014	LJ	a
36252	Cerkev Sveti Lambert, Šentlambert	okrnjeno kotišče	2014	LJ	a
27160	Cerkvi sveti Peter in Pavel, Brestanica	možnost okrnjenja (Natura 2000)	2014	LJ	a
23653	Cerkev sveti Andrej, Makole	uničeno kotišče	2007	MB	a
23481	Cerkev sveti Martin, Kobilje	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2008	MB	a, b, c, -č, e, d, c, d, e
23685	Cerkev sveti Mohor in Fortunat, Turški vrh	možnost uničenja	2010	MB	a, b, c, f, e
33613	Cerkev sveta Marjeta, Gorišnica	uničeno kotišče	2008	MB	a, b
12904	Jama: Belojača (JK2204)	možnost okrnjenja (Natura 2000)	2014	MB	a
23663	Cerkev sveta Družina, Sela	uničeno kotišče	2014	MB	a
36491	Cerkev sveti Ladislav, Beltinci	možnost uničenja	2014	MB	a
36513	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Apače	možnost uničenja	2014	MB	a
23638	Cerkev sveti Lovrenc, Juršinci	možnost uničenja	2014	MB	a
33907	Cerkev sveta Ana, Grahovo ob Bači	uničeno kotišče	2011	NG	a, b, c, (e)
24069	Cerkev sveti Anton Puščavnik, Škrbina	domnevno uničeno kotišče	2012	NG	a
36460	Hiša Kodreti 9	uničeno kotišče	2014	NG	a
36857	Osnovna šola Erzelj	uničeno kotišče	2014	NG	a
23462	Cerkev sveti Janez Evangelist, Dobljče	uničeno kotišče (Natura 2000)	2007	NM	a, b, c, č, d, e
23627	Cerkev sveti Ožbolt, Dragovanja vas	uničeno kotišče	2007	NM	a, b, c, č, e, f
23588	Cerkev Marijinega vnebovzetja, Črmošnjice	uničeno kotišče	2010	NM	a, b, c, č, e, f
24006	Cerkev sveti Nikolaj, Podturn pri Dolenjskih Toplicah	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2011	NM	a, b, c, č, e
27561	Cerkev sveti Erazem, Soteska	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2013	NM	a
36278	Cerkev sveti Jožef, Dolnji Suhor	okrnjeno kotišče (Natura 2000)	2007	NM	a, b, c, č, e, a
36535	Cerkev Marije vnebovzete, Sveti Vrh	močno okrnjeno kotišče	2012	NM	a
36546	Cerkev sveti Urh, Slančji vrh	uničeno kotišče	2014	NM	a

5. VIRI IN LITERATURA

- ARSO, 2014. Padavine med 15. junijem in 15. septembrom 2014. Internetni vir (ogled 24.10.2014). http://meteo.arso.gov.si/uploads/probase/www/climate/text/sl/weather_events/padavine15jun-15sep_2014.pdf
- Bajc, K., R. Kaučič & I. Kodele Krašna, 2013. Netopirji v škatlah za rolete. Glej, netopir! Ljubljana 10(1): 48.
- Hočevar, M., 2009a. Raba prostora in izbor zatočišč pri navadnem mračniku (*Nyctalus noctula*) v urbanem okolju. Diplomsko delo. Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana. XIV, 92 str.
- Hočevar, M., 2009a. Raba prostora in izbor zatočišč pri navadnem mračniku (*Nyctalus noctula*) v urbanem okolju. Diplomsko delo. Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana. XIV, 92 str.
- Hočevar, M., 2009b. Navadni mračnik *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774). Glej, netopir! Ljubljana 6(1): 3–5.
- Hočevar, M., 2009c. Navadni mračnik v Mestni občini Ljubljana. Glej, netopir! Ljubljana 6(1): 6–11.
- Kosor, N. & N. Krivec, 2011. Opazovanje izletavanja malih podkovnjakov (*Rhinolophus hipposideros*) iz cekrve v Mali Ligojni. Glej, netopir! Ljubljana 8(1): 8–10.
- Marnell, F. & P. Presetnik, 2010. Protection of overground roosts for bats (particularly roosts in buildings of cultural heritage importance). EUROBATS Publication Series No. 4 (English version). UNEP / EUROBATS Secretariat, Bonn, Germany, 57 str.
- Pavlinić I, Đaković M. & Tvrković N., 2010. The atlas of Croatian bats (Chiroptera). Part I. Nat. Croat., 19(2): 295–337.
- Presetnik, P., M. Podgorelec, V. Grobelnik, A. Šalamun, 2007. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev (Zaključno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 252 str.
- Presetnik P., K. Koselj, M. Zagmajster, N. Zupančič, K. Jazbec, U. Žibrat, A. Petrinjak & A. Hudoklin, 2009. Atlas netopirjev (Chiroptera) Slovenije, Atlas of bats (Chiroptera) of Slovenia. Atlas faunae et florae Sloveniae 2. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 152 str.
- Presetnik, P., M. Podgorelec & A. Šalamun, 2009b. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev 2008-2009 (Četrto delno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 61 str.; digitalne priloge
- Presetnik, P., M. Podgorelec, V. Grobelnik, A. Šalamun, 2009c. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev 2008-2009 (Zaključno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 121 str.; digitalne priloge.
- Presetnik, P., M. Podgorelec, D. Stanković & A. Šalamun, 2010. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev 2010-2011 (Prvo delno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 69 str.; digitalne priloge.
- Presetnik, P., M. Podgorelec, V. Grobelnik, A. Šalamun, 2011. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev v letih 2010 in 2011 (Končno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 282 str.
- Presetnik, P., T. Knapič, M. Podgorelec & A. Šalamun, 2012. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev 2012 (Končno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 261 str.; digitalne priloge.
- Presetnik, P. 2013. »Pokorno javljam, da v vojašnici ni več netopirjev«. Glej, netopir! Ljubljana 10(1): 46–47.

Presetnik, P., P. Hostnik & J. Maurer Wernig, 2013. Ugrizni me nežno - netopirji in lyssavirusi ter stanje v Sloveniji. *Trdoživ*, Ljubljana, 2(2): 4-5.

Presetnik, P., M. Podgorelec & A. Šalamun, 2013. Odkup in obdelava podatkov monitoringa populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev za leto 2013 (Končno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 110 str.; digitalne priloge.

Rep, M., 2012. Zgodba o Petru in netopirjih. *Glej, netopir!* Ljubljana 9(1): 56–59.

6. PRILOGE

Priloga 1: Podatkovna zbirka

Podatkovna zbirka (MS Access) je na priloženem CD.

Monitoring_netopirjev_14-15_dp1.mdb

in sloj pregledanih mest v shp formatu

Monitoring_netopirjev_mesta_14-15_dp1.shp

Priloga 2: Kopije popisnih protokolov oz. popisnih listov

Izpolnjeni popisni protokoli/listi so skenirani in jih prilagamo na CD-ju.

Priloga 3: Dopis v povezavi z gradom Rihemberk

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140925_Stanje_netopirjev_Rihemberk_2005_2014.pdf

Priloga 4: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Lenart v Mali Ligojni (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140829_Porocilo_priporocila_Mala_Ligojna_2014.pdf

Priloga 5: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Klemen v Rodinah (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140915_Porocilo_priporocila_Rodine_2014.pdf

Priloga 6: Dopis v povezavi z hudo okrnjenim oziroma uničenim ketiščem v cerkvi sv. Ana v Leskovcu (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140917_Porocilo_priporocila_Leskovec_2014.pdf

Priloga 7: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Urh na Slančjem vrhu

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140917_Porocilo_priporocila_Slancji_vrh_2014.pdf

Priloga 8: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v cerkvi sv. Janez Krstnik v Oslici

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140829_Porocilo_Oslica_2014.pdf

Priloga 9: Dopis v povezavi z uničenim ketiščem v bivši osnovni šoli v Erzelju in v hiši Kodreti 9

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140829_Porocilo_priporocila_Kodreti_9_OS_Erzelj.pdf

Priloga 10: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Jernej v Pečeh (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140829_Porocilo_Pece_2014.pdf

Priloga 11: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Štefan v Sušici

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140829_Porocilo_Susica_2014_popr.pdf

Priloga 12: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Lucija v Kalu

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140912_Porocilo_Kal_2014.pdf

Priloga 13: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Lambert v Šentlambertu

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140917_Porocilo_Sentlambert_2014.pdf

Priloga 14: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Štefan v Zgornjih Kosezah pri Moravčah (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140917_Porocilo_Zg-Koseze_2014.pdf

Priloga 15: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Agata v Dolskem (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140918_Porocilo_Dolsko_2014.pdf

Priloga 16: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi sv. Mihael v Pečkih Kandršah (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140917_Porocilo_Pecke-Kandrse_2014.pdf

Priloga 17: Dopis v povezavi z zatočiščem dolgokrilih netopirjev v jami Belojača (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140829_Porocilo_Belojaca_2014.pdf

Priloga 18: Dopis v povezavi s poslabšanim stanjem ketišča v cerkvi sv. Jožef v Dolnjem Suhorju (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140912_Porocilo_Dol-Suhor_2014.pdf

Priloga 19: Dopis v povezavi s poslabšanim stanjem uničenega ketišča v cerkvi sv. Ožbolt v Dragovanji vasi

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140912_Porocilo_Dragovanja_vas_2014.pdf

Priloga 20: Dopis v povezavi s stanjem ponovno vzpostavljenega ketišča v cerkvi sv. Peter in Pavel v Brestanici (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140915_Porocilo_Brestanica_2014.pdf

Priloga 21: Dopis v povezavi z okrnjenim ketiščem v cerkvi Žalostne Matere božje v Breznici (območje Natura 2000)

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140915_Porocilo_Breznica_2014.pdf

Priloga 22: Dopis v povezavi s stanjem ohranjenosti ketišč malih podkovernjakov na Ljubljanskem barju

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

140925_Stanje_netopirskih_kotisc_na_Ljubljanskem_barju.pdf

Priloga 23: Dopis v povezavi z nadomestnimi zatočišči navadnih mračnikov v Ljubljani, Gregorčičeva 9 in drugih stavbnih zatočišč te vrste v Sloveniji

PDF obliko dopisa prilagamo na CD-ju.

141002_Porocilo_priporocila_Lj_Gregorciceva_9.pdf

141002_Informacije_o_Nyctalus_noctula.pdf